

Nr 138.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående upplåtande av kronotorp å vissa kronoparker m. m.; given Stockholms slott den 26 februari 1943.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

A. Pehrsson-Bramstorp.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 26 februari 1943.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

Efter gemensam beredning med cheferna för justitie-, social- och finansdepartementen anmäler chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Pehrsson-Bramstorp, fråga om upplåtande av kronotorp å vissa kronoparker och anför därvid.

Enligt beslut den 25 augusti 1939 uppdrog Kungl. Maj:t åt egnahemsstyrelsen att i samråd med domänstyrelsen verkställa den utredning och avgiva det förslag rörande kolonisationsverksamheten i Norrland och Dalarna samt upplåtelse av skogstorp, odlingslägenheter, kronotorp och andra lägenheter å kronomark i de sex nordligaste länen, som enligt tidigare meddelat beslut ålagt 1936 års egnahemsutredning. Med skrivelse den 16 februari 1942 har egnahemsstyrelsen överlämnat utlåtande med förslag till kungörelse angående upplåtande av kronotorp å vissa kronoparker m. m. I de avgivna förslagen

har, enligt vad i skrivelsen anförts, domänstyrelsen instämt, under framhållande likväl, att kostnaderna för de föreslagna åtgärdernas genomförande bleve högst betydande och för domänverkets vidkommande under ett tiotal år framåt icke kunde beräknas understiga 1 till 2 miljoner kronor i medeltal årligen, vilket skulle medföra motsvarande minskning i domänverkets årliga inleverering till statsverket.

Över egnahemsstyrelsens förslag ha yttranden avgivits av statskontoret, skogsstyrelsen, länsstyrelserna i Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, kolonisationsnämnderna och lappfogdarna i sistnämnda två län, utredningsmannen för överarbetning av 1930 års lapputrednings betänkande generaldirektör L. Berglöf, Sveriges kronotorp- och kolonistförbund, svenska skogs- och flottningsarbetareförbundet samt riksförbundet landsbygdens folk. Överläggningar har därefter inom jordbruksdepartementet hållits med representanter för domänverket, egnahemsstyrelsen samt lägenhetsinnehavare å kronoparker i Norrland och Dalarna.

Innan jag närmare ingår på egnahemsstyrelsens förslag och de däröver avgivna yttrandena, torde jag, i anslutning till en av egnahemsstyrelsen lämnad redogörelse, få lämna en översikt över de hittills tillämpade upplåtelseformerna i Norrland och Dalarna.

Historik och gällande bestämmelser.

Å de norrländska kronoparkerna ha under senare decennier förekommit två huvudformer för nybildning av jordbrukslägenheter, nämligen dels kronotorp och därmed jämförliga tidigare lägenhetsupplåtelser (skogstorp och odlingslägenheter) samt dels kolonat. Därjämte ha ovan odlingsgränsen upplåtits s. k. fjällägenheter samt lägenheter åt lappar. En annan form av upplåtelse har använts beträffande nybyggesverksamheten å Alträskis kolonisationsområde.

Beträffande tillkomsten av och bestämmelserna rörande *skogstorpen* må här återgivas följande.

Med anledning av hemställan från 1888 års riksdag framlade Kungl. Maj:t vid 1891 års riksdag (prop. nr 50) förslag om upplåtande av till skogstorp tjänliga lägenheter å kronoparker i Norrbottens län. Förslaget bifölls av riksdagen, varefter Kungl. Maj:t i skrivelse den 29 maj 1891 till domänstyrelsen meddelade bestämmelser i ämnet. Enligt dessa skulle domänstyrelsen äga å kronoparkerna i nämnda län till odling och bebyggande upplåta till skogstorp tjänliga lägenheter, där detta för kronoparkens vård och bevakning vore gagneligt. Upplåtelse tiden skulle vara högst 20 år. Sedan föreskriven byggnadsskyldighet fullgjorts, ägde torparen att av statsmedel uppbära bidrag med ett belopp av 500 kronor.

Bestämmelserna i förberörda skrivelse ersattes, efter beslut vid 1904 års riksdag, av kungörelsen den 27 maj 1904 (nr 21 sid. 4) angående upplåtand-

de av *odlingslägenheter* å kronoparker i Västerbottens och Norrbottens län. Genom denna kungörelse utvidgades det område, inom vilket upplåtelser av skogstorp finge äga rum, till att omfatta jämväl Västerbottens län.

Sedan den s. k. norrlandskommittén i sitt den 27 oktober 1904 avgivna betänkande, bland annat, framför förslag om nya bestämmelser angående upplåtande av *odlingslägenheter* å kronomark, framlade Kungl. Maj:t efter företagen vidare utredning proposition (nr 43) i ämnet till 1909 års riksdag. Propositionen bifölls med vissa ändringar. Kungl. Maj:t utfärdade med anledning därav den 18 juni 1909 kungörelse (nr 69) angående upplåtande av *odlingslägenheter* å kronoparker och överloppsmarker i de sex nordligaste länen.

Denna kungörelse, i vilken föreskrevs att upplåtelser enligt 1904 års kungörelse icke vidare finge äga rum, skilde sig i åtskilliga avseenden från bestämmelserna i sistnämnda författning. Tillämplighetsområdet utsträcktes sålunda att omfatta kronoparker och kronoöverloppsmarker i de sex nordligaste länen. Under det att förutsättningen för upplåtande av skogstorp varit den, att sådan upplåtelse funnes vara gagnelig för skogens vård och bevakning, gjordes nu det alternativa tillägget, att upplåtelse finge ske, därest den jord, vars upplåtande begärdes, vore belägen i närheten av odlad bygd eller kommunikationsled och hinder från skogsvårdens synpunkt ej mötte. Genom vissa villkor beträffande sökandens person och *odlingslägenhetens* storlek m. m. avsågs att sörja för att lägenheterna skulle få karaktären av småbruk och bliva förbehållna den till drivande av mindre jordbruk särskilt lämpade obesuttna befolkningen. Lägenhet skulle upplåtas på arrende under 50 år med innehavaren förbehållen optionsrätt till förnyat arrende. Efter 15 frihetsår skulle lägenhetsinnehavaren ha att erlægga en reдан vid upplåtelsen bestämd årlig avgift av 3.6 procent å dels lägenhetens kapitalvärde, ouppodlad och obebyggd, men med hänsyn tagen till den rätt till byggnadsvirke, som tillförsäkrats innehavaren, och dels honom tillkommande statsbidrag, *odlingshjälp*. Denna bestämdes till 750 kronor.

1909 års bestämmelser ändrades vid flera tillfällen. Beträffande grunderna för bestämmande av den årliga avgiften vidtogos genom kungörelsen den 17 oktober 1913 (nr 253) vissa ändringar. Enligt dessa skulle vid beräkning av *odlingslägenhetens* kapitalvärde hänsyn ej vidare tagas till rätten till fritt byggnadsvirke och markvärdet ej sättas högre än till 20 kronor för hektar.

Genom kungörelsen den 3 juni 1915 (nr 169) angående upplåtande av *odlingslägenheter* m. m. i trakterna ovan *odlingsgränsen* i Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker förordnades — med hänsyn till nomadlapparnas intressen — bland annat, att 1909 års kungörelse i regel icke skulle äga tillämpning å områdena ovan *odlingsgränsen*.

För de *odlingslägenheter*, som upplåtits före den 2 juli 1918, samt skogstörpen bestämdes genom kungörelsen den 20 juni 1918 (nr 448), att tilläggsbidrag skulle kunna utgå till bestridande av kostnaderna för föreskrivna byggnadsarbeten, som icke blivit utförda före den 1 januari 1915. Detta bi-

drag utgick med en tredjedel av kostnaderna för arbeten, utförda före den 2 juli 1918, dock högst med 500 kronor, samt med hälften av kostnaderna för arbeten, som utfördes därefter. Sammanlagt fick tilläggsbidrag ej överstiga 1,250 kronor. Enligt kungörelsen den 4 juni 1920 (nr 260) skulle även innehavare av odlingslägenhet, som upplåtits efter den 1 juli 1918, kunna tilldelas tilläggsbidrag, motsvarande halva byggnadskostnaderna dock högst 1,250 kronor.

Tilläggsbidrag skulle medföra höjning av den årliga avgiften med 3.6 procent av uppbyggt tilläggsbidrag. Genom kungörelse den 17 juni 1932 (nr 294) medgavs emellertid 5 års befrielse från denna avgiftsförhöjning, genom kungörelse den 17 juni 1938 (nr 301) sådan befrielse ytterligare 5 år och genom kungörelse den 30 juni 1942 (nr 458) på ytterligare ett år, vadan alltså ifrågavarande avgiftsförhöjning inträder först från och med det tjugusjunde året från första upplåtelsen.

I samband med att, enligt vad som framgår av det följande, nya bestämmelser meddelats om upplåtelse av kronotorp å kronoparkerna, ha innehavare av skogstorp och odlingslägenheter tillförsäkrats avsevärda förbättringar i upplåtelsevillkoren. Sådan lägenhetsinnehavare kan sålunda tilldelas ökning i odlingsmarken intill högst 15 hektar samt erhålla ett odlingsbidrag utan återbetalningsskyldighet — utöver tidigare erhållen odlingshjälp — intill 500 kronor för odling, som påbörjats efter den 30 juni 1929 och verkställes enligt fastställd odlingsplan. Äro lägenhetens åbyggnader i väsentlig grad bristfälliga, kan byggnadsbidrag erhållas till byggnadernas iståndsättande eller till uppförande av nya byggnader intill så stort belopp att detsamma jämte bidrag, som enligt äldre bestämmelser utlämnats till byggnadsarbete, uppgår till 2,000 kronor eller i undantagsfall 3,000 kronor. Vidare har innehavare av skogstorp och odlingslägenhet, därest nyss angiven förutsättning är för handen, beretts möjlighet att med äganderätt inlösa sin lägenhet. Härvidlag har föreskrivits, att i tillämpliga delar skall gälla, vad som stadgats beträffande inlösen av kronotorp. Särskilda bestämmelser ha dock meddelats för beräkning av köpeskillingen. Enligt kungörelse den 17 juni 1932 (nr 295) skall därvid iakttagas, att hänsyn tages till dels uppbyggt statsbidrag dels ock värdet av jord och skog samt kronan tillhörig byggnad, som vid upplåtelsen kan ha funnits å lägenheten.

Beträffande skattskyldigheten för skogstorp och odlingslägenheter medgav 1932 års riksdag, att innehavare av nyttjanderätt till dylik lägenhet även efter utgången av de legofria åren skulle åtnjuta frihet från skyldighet att ansvara för annan från och med år 1931 å fastigheten belöpande skatt och allmän tunga än vägunderhåll in natura och vägs katt.

Sedan år 1939 har domänstyrelsen årligen erhållit bemyndigande dels att efter prövning i varje särskilt fall lämna skäligt bidrag till bestridande av kostnaderna för lägenheternas vattenförsörjning i sådana fall, där sagda kostnader på grund av förhandenvarande förhållanden väsentligt överstiga vad som kan anses utgöra normal kostnad för anordnande av brunn, dels ock att tillhandahålla lägenhetsinnehavarna stängseltråd för torphägnader.

I detta sammanhang torde jag tillika få erinra om möjligheterna att erhålla bidrag jämlikt kungörelsen om förbättringsbidrag samt nybyggnads- och förbättringslån för bostadsbyggnadsföretag på landsbygden.

Gällande bestämmelser om *kronotorp* äro upptagna i kungörelse den 14 juni 1929 (nr 170) angående upplåtande av kronotorp å vissa kronoparker m. m., vilken kungörelse trädde i kraft den 1 juli 1929. Från och med sistnämnda dag må vidare upplåtande av nya odlingslägenheter enligt 1909 års kungörelse icke äga rum. I 1929 års kungörelse ha ändringar vidtagits genom kungörelserna nr 3/1931, nr 295/1932 samt nr 278/1938. Bestämmelserna äro av i huvudsak följande innehåll.

Å kronoparker i Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands och Jämtlands län samt nedom odlingsgränsen i Västerbottens och Norrbottens län må av domänstyrelsen till odling och bebyggande efter ansökan upplåtas lägenheter, kronotorp, som styrelsen finner lämpliga för ändamålet. Dylika kronotorp böra endast upplåtas i sådana fall där lägenhetsinnehavaren kan påräkna nödig tillgång till skogsarbete. Vid upplåtelse av kronotorp skola lända till efterrättelse i kungörelsen nr 170/1929 meddelade föreskrifter samt i tillämpliga delar bestämmelserna i lagen om nyttjanderätt till fast egendom. De ytterligare villkor för kronotorpsupplåtelse, som kunna finnas erforderliga, bestämmas av domänstyrelsen. Avtal om upplåtelse skall upprättas skriftligen.

Kronotorp upplåtes under nyttjanderätt på 50 år med innehavaren förbehållen optionsrätt till förnyat arrende vid arrendetidens slut.

Kronotorp skall innehålla odlingsmark om minst 5 och högst 8 hektar, i vissa fall högst 10 hektar. I undantagsfall må arealen odlingsmark understiga 5 hektar. Kronotorpare, som uppodlat all torpet tilldelad odlingsmark, må kunna tilldelas ytterligare sådan mark intill sammanlagt högst 15 hektar.

Under de första 15 åren åtnjuta torparen frihet från erläggande av arrende, och kronan ansvarar för skatt och annan allmän tunga, som belöpa å torpet. Från och med det 16:e året erlägges arrendeavgift, som bestämmas vid upplåtelsen och sättes till 3.6 procent av sammanlagda beloppet av uppburet byggnadsbidrag och odlingsmarkens värde, beräknat till högst 50 kronor för hektar. Vid utökning av odlingsmarken höjes avgiften med 3.6 procent av tilläggsjordens värde.

I enlighet med odlingsplanen skall minst 1 hektar vara odlad och färdig till sådd inom tre år och minst 1 hektar under var och en av de två därpå följande 3-årsperioderna. Odlingsbidrag utan återbetalningsskyldighet utgår med högst 750 kronor, dock ej med högre belopp än den i odlingsplanen beräknade odlingskostnaden och högst med 500 kronor för hektar.

Bostadshus och uthus skola ha uppförts inom fastställd tid, som allenast i undantagsfall må sättas längre än till 7 år. Byggnadsbidrag utgår med högst 2,000 kronor, i undantagsfall högst 3,000 kronor.

Från kronans skog äger torparen erhålla dels efter utsyning behöfligt virke till byggnader, hägnader samt gagnvirke till husbehov dels ock efter anvisning erforderligt skogsfång till bränsle. Vid uppkommande behov av större

eller flera åbyggnader, äger domänstyrelsen medgiva torparen nödigt virke härtill. Nödigt bete för vinterfödda hästar och nötkreatur äger torparen rätt till å härför anvisat område av kronans mark. Jakträtt å torpet, med undantag för älgjakt, tillkommer torparen. Domänstyrelsen bör därutöver bereda torparen rätt att utan avgift jaga och fiska inom visst område av angränsande kronopark.

Brandförsäkring av åbyggnader skall bekostas av torparen. Om brandskada inträffar, är torparen skyldig att mot erhållande av brandskadeersättning en bota skadan utan rätt att av kronan erhålla fritt virke.

Kronatorp får icke överlätas utan domänstyrelsens medgivande. Om torpet avträdes till kronan, skall torparen avlämna detsamma med föreskrivna åbyggnader och odlingar eller ersätta brist därå.

Efter fullgjord odlings- och byggnadsskyldighet äger torparen med äganderätt inlösa torpet jämte erforderlig skogsmark, såvitt torpet prövas kunna utan olägenhet avskiljas från kronoparken.

Köpeskillingen bestämmes med hänsyn till värdet å jord och skog samt uppburet byggnadsbidrag. Därvid iakttages, att odlingsmarkens värde sättes till samma belopp som värdet vid beräkandet av arrendeavgiften samt att annan mark och växande skog åsättes skäligt värde. Fråga om inlösen skall av domänstyrelsen med eget utlåtande underställas Kungl. Maj:ts prövning. Medger Kungl. Maj:t inlösningsen, skall domänstyrelsen upprätta köpekontrakt.

Om köpeskillingen icke erlägges kontant, delas densamma i två lika delar, en amorteringsdel och en stående del. Å amorteringsdelen erlägges, intill dess densamma blivit till fullo gulden, en annuitet av 6 procent, därav såsom ränta räknas 3.6 procent å oguldet kapitalbelopp. Å den stående delen betalas ränta efter 3.6 procent.

1914 års riksdag hemställde hos Kungl. Maj:t (skr. nr 273) om en allmän undersökning rörande statens för kolonisationsändamål tillgängliga och därtill tjänliga marktillgångar inom de sex nordligaste länen i syfte att vinna en allmän översikt över belägenheten, storleken och beskaffenheten av jord, som kunde befinnas lämplig för utläggande av såväl odlingslägenheter som under äganderätt upplåtna, självständiga jordbruk, samt om en förberedande plan för områdenas fördelning i nu nämnda hänseenden.

Sedan berörda utredning verkstälts, beslöts vid 1918 års riksdag (prop. nr 198), att kolonisationsförsök skulle anordnas å vissa kronoparker i Västerbottens och Norrbottens län.

För kolonisationsförsökens handhavande tillsatte Kungl. Maj:t år 1918 statens kolonisationsnämnd.

Vid riksdagarna 1919—1924 beslöts igångsättande av ytterligare kolonisationsförsök, vilka skulle äga rum enligt i allt väsentligt samma grunder som stadgats för 1918 års försök.

Ifrågavarande försök att grundlägga *kolonat* skulle ske enligt bland andra följande bestämmelser.

Två typer av kolonat skulle upplåtas, en större med omkring 15 hektar odlingsmark och en mindre med omkring 5 hektar. Odlingsmarken skulle till större delen bestå av torvmark. Till de större kolonaten skulle därjämte läggas omkring 15 hektar skogsmark. Kolonaten skulle upplåtas på arrende för en tid av 15 år med rätt för kolonisten att efter 10 år när viss odling verkställts mot köpeskilling förvärva kolonatet med äganderätt.

Efter ytterligare utredning framlades till 1925 års riksdag i proposition (nr 90) förslag angående kolonisation å kronoparker i Norrland och Dalarna. Med denna proposition avsågs i främsta rummet att mera stadigvarande ordna den fortsatta kolonisationsverksamheten genom antagande av allmänna grunder för upplåtande av kolonat. Dessa grunder skulle vara bestämmande för Kungl. Maj:t och kolonisationsorganen vid verkställandet av de kolonisationsföretag, som i vart fall kunde varda av statsmakterna beslutade i samband med beviljande av anslag för hithörande verksamhet. Kolonisationens fortsatta omfattning skulle alltså för varje år göras beroende av beslut utav Kungl. Maj:t och riksdagen. Härjämte avsåg propositionen att åvägbringa vissa förbättringar i redan antagna kolonisters villkor. Dessutom avhandlades en del specialfrågor.

Propositionen vann i huvudsak riksdagens bifall, varefter Kungl. Maj:t den 26 juni 1925 dels utfärdade kungörelse (nr 291) angående allmänna grunder för upplåtande av kolonat å kronoparker i Norrland och Dalarna, dels och meddelade vissa tilläggsbestämmelser att gälla för äldre kolonat. Den 18 december 1925 utfärdades vidare kungörelse (nr 486) med tillämpningsföreskrifter till berörda kungörelse. I nämnda två kungörelser ha sedermera vissa ändringar vidtagits genom kungörelser den 17 december 1926 (nr 511 och 515) samt den 8 juni 1928 (nr 220 och 221).

De allmänna grunderna för kolonatusplåtelser enligt 1925 års kungörelse (nr 291) voro av i huvudsak följande innebörd.

Å därtill lämplig mark å kronoparker inom Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län må kolonat, i den mån Kungl. Maj:t och riksdagen besluta om kolonisationsåtgärders vidtagande, av kolonisationsnämnd upplåtas till uppodling och bebyggande i syfte att befrämja uppkomst av jordbruk och egna hem, avsedda i främsta rummet för ortens befolkning. Kolonat böra dock utläggas blott i den mån tillgång kan antagas vara för handen till sådant förtjänstarbete, som erfordras för att kolonatets innehavare med familj må kunna erhålla oundgänglig bärning.

Arealen odlingsmark, som tillägges kolonat, bör i regel ej understiga 8 hektar och ej överstiga 17 hektar. Utöver odlingsmarken bör kolonat tilldelas så stor areal skogsmark, som erfordras för att av densamma må kunna, sedan kolonist inlöst kolonatet, under förutsättning av medelgod skötsel utvinna en årlig virkesavkastning av från omkring 15 till omkring 25 kubikmeter fast mått, börande arealen skogsmark inom dessa gränser i vart fall avpassas med hänsyn till kolonatets tillgång på odlingsmark och övriga på frågan inverkande förhållanden.

Kolonat upplåtes med nyttjanderätt under en tid av 15 år och i regel med

rätt för kolonisten att med äganderätt inlösa kolonatet eller övertaga detsamma under åborätt.

Då kolonat första gången upplåtes, skall kolonisten för de första 5 åren tillerkännas frihet från erläggande av lega. Under de därpå följande 3 åren erlägges årlig lega, beräknad till 1.8 procent av sammanlagda beloppet av den kolonatet tilldelade odlingsmarkens i och för köpeskillingsbestämmande fastställda värde och den av kolonisten uttagna byggnadshjälpen. Under återstående nyttjanderättstid erlägges årlig lega, beräknad till 3.6 procent av nyssnämnda sammanlagda belopp.

Inom 15 år från tillträdet skall minst $\frac{3}{10}$ av kolonats odlingsmark vara uppodlad, dock skall därvid under de första 3 åren uppodlas 1 hektar och under en var av nästföljande två 3-årsperioder ytterligare 1 hektar. Kolonisten är berättigad till odlingshjälp utan återbetalningsskyldighet med 750 kronor. I undantagsfall må, efter Kungl. Maj:ts beprövande, kolonat uppodlas genom statens omedelbara försorg, till den omfattning, som i avseende å odlingskostnad beräknas motsvara den kontanta odlingshjälp, vilken i dylikt fall ej utgår.

I allmänhet skall kolonat senast inom 5 år vara bebyggt med bostadshus och uthus av godkänd typ. Som byggnadshjälp åtnjuter kolonisten 3,500 kronor, vilket belopp efter särskilt beprövande kan höjas till 4,500 kronor. Där så lämpligen kan ske, bör kolonisationsnämnden tillhandahålla byggnadsvirke i försågat skick jämte annat byggnadsmaterial till självkostnadspris. I undantagsfall må, efter Kungl. Maj:ts beprövande, kolonat bebyggas genom statens omedelbara försorg. Det åligger kolonisten att svara för byggnadernas underhåll och brandförsäkring.

Byggnadsvirke erhåller kolonist kostnadsfritt efter utsyning. Under nyttjanderättstiden erhålles därjämte efter utsyning eller anvisning virke till hushov ävensom bränsle fritt å rot. Rätt till bete må utan avgift tillerkännas kolonist under 15 år från den första upplåtelsen för å kolonatet vinterfödda hästar och nötkreatur, dock att i varje fall må undantagas mark, varest betandet skulle förorsaka märkbart hinder för skogens återväxt. Rätt till jakt efter älg inom kolonatets område förbehålles kronan under nyttjanderättstiden. Kolonist bör beredas rätt att utan avgift fiska i vatten å angränsande kronopark.

Avlopps- och avledningsdiken ävensom laggdiken anläggas genom statens försorg.

Avträdes kolonat är kolonisten berättigad till ersättning för av honom uppförda byggnader ävensom för verkställda förbättringar å kolonatet.

Efter det kolonisten fullgjort sin odlings- och byggnadsskyldighet, äger han inlösa kolonatet.

Köpeskillingen bestämmes med hänsyn till värdet å jord och skog samt byggnadshjälp enligt grunder, som fastställas av Kungl. Maj:t. Med avseende på betalningen delas köpeskillingen i två lika delar, en amorteringsdel och en stående del. Å amorteringsdelen erlägges en annuitet av 6 procent, varvid såsom ränta räknas 3.6 procent av oguldet belopp. Amorteringsskyldigheten inträder efter 15 år från den första upplåtelsen. Intill dess amortering börjar,

erlägges endast ränta efter 3.6 procent av köpeskillingens hela belopp. Där-
efter erlägges, jämte annuiteten å amorteringsdelen, ränta efter 3.6 procent av
den stående delen. Sistnämnda del skall vara gulden inom 5 år från det amor-
teringen bort vara avslutad.

Beträffande fortsatt upplåtelse under nyttjanderätt av kolonat gäller, att
kolonist, som fullgjort odlings- och byggnadsskyldigheten, äger erhålla kolo-
natet till sig upplåtet för ytterligare 15 år.

Har kolonisten ej heller vid den andra upplåtelse tidens utgång inlöst kolo-
natet, äger han optionsrätt till förnyad upplåtelse, därvid Kungl. Maj:t må
föreskriva de jämkningar i upplåtelsevillkoren, som finnas nödiga.

Kolonist, som erhållit fortsatt nyttjanderätt till kolonatet, må när som helst
kunna inlösa detsamma. Därvid gäller i tillämpliga delar, vad ovan sagts an-
gående inlösen av kolonat.

De nya bestämmelserna i 1925 års kungörelse tillämpas även i fråga om
upplåtelser från de gamla kolonat områdena. Några nya sådana områden ha
ej utlagts.

I överensstämmelse med beslut vid 1929 års riksdag (prop. nr 143) fast-
ställde Kungl. Maj:t i brev den 27 juni 1929 ändringar i de för kolonaten gäl-
lande bestämmelserna, innebärande ytterligare förbättring i villkoren. Fri-
hetsåren utökades från 5 till 10 år. Ytterligare odlingsbidrag av 250 kronor
kunde tillerkännas kolonist. Det för beräkning av lega och köpeskillning för
kolonat åsatta värdet å byggnader nedsattes för såväl statsbyggda som själv-
byggda kolonat till 3,500 kronor, med rätt för vederbörande myndighet att,
där särskilda skäl därtill föranledde, medgiva ytterligare nedsättning till lägst
3,000 kronor samt, efter särskilt tillstånd av Kungl. Maj:t i fråga om Norr-
bottens och Västerbottens län, jämväl därunder till lägst 2,000 kronor.

Sedermera föreskrev Kungl. Maj:t i överensstämmelse med ett av 1932 års
riksdag fattat beslut (prop. nr 120) i brev till egnahemsstyrelsen den 17 juni
1932 ytterligare lindringar i upplåtelsevillkoren för kolonat. Dessa lindringar
avsågo i huvudsak följande. Den tid, under vilken kolonist skulle vara befriad
från erläggandet av lega, frihetsåren, utsträcktes än en gång eller från 10
till 15 år. Såsom villkor härför skulle dock gälla att kolonisten fullgjorde
sina kontraktsenliga skyldigheter. Det värde, som i upplåtelsekontraktet fast-
ställt för kolonatets mark i och för beräkning av köpeskillning, nedsattes för
odlingsmarken, med avlopps- och avledningsdiken upptagna, från 50 till 20
kronor för hektar, för skogsmarken från 20 till 3 kronor för hektar samt för
övrig mark från 10 kronor till 1 krona, dock att för sjöar och berg icke skulle
beräknas något värde. Växande skog skulle åsättas värde med ledning av vid
överlåtelse tillfället gällande virkespriser. Riksdagen medgav därjämte, att
Kungl. Maj:t finge, efter prövning av i vart fall föreliggande omständigheter,
bemyndiga vederbörande myndighet att avskrivna sådant statens fordringsbe-
lopp hos innehavare eller förutvarande innehavare av kolonat, utlagt före
den 1 juli 1925, som ansåges icke kunna utfås eller som befundes icke skäli-
gen böra belasta kolonatet.

Enligt Kungl. Maj:ts brev den 17 juni 1938 har jämlikt beslut av 1938 års riksdag (prop. nr 221) medgivits en ytterligare förlängning av upplåtelse tiden, i samband varmed frihetsåren utsträckts från 15 till 20 år. Härvid skulle kolonisten åläggas skyldighet att ansvara för å fastigheten belöande vägunderhåll in natura och vägs katt. Enligt 1942 års riksdags beslut (prop. nr 248) förlängdes bestämmelserna på ytterligare ett år.

Legan för kolonaten kommer att, beräknad efter 3.6 procent på byggnadsvärdet, 3,500 kronor, och markvärdet utgöra högst 135 kronor, i undantagsfall 140 kronor. Därest minimivärdet å byggnader, 2,000 kronor, lägges till grund för legans bestämmande, minskas denna till omkring 75 kronor. Legan för kolonat kan alltså variera mellan 75 och 135 eller 140 kronor.

Slutligen må här nämnas, att de regler som, enligt vad förut anförts, meddelats beträffande bostadsförbättringsbidrag åt innehavare av skogstorp, odlingslägenheter och kronatorp även äro tillämpliga på kolonister.

Jämlikt de år 1925 antagna grunderna skulle frågor om kolonisationsåtgärder — vilka förut omhänderhafts av statens kolonisationsnämnd — handläggas av särskilda kolonisationsnämnder för de ifrågavarande sex nordligaste länen. Emellertid skulle Kungl. Maj:t äga att meddela beslut beträffande fråga, huruvida handläggningen av kolonisationsärenden skulle uppdragas åt särskild kolonisationsnämnd eller åt annan myndighet. Med stöd härav tillsatte Kungl. Maj:t fyra kolonisationsnämnder, nämligen en för Norrbottens län, en för Västerbottens län, en för Jämtlands och Väster-norrlands län samt en för Gävleborgs län, varjämte uppdrogs åt domänstyrelsen att tillsvidare fullgöra kolonisationsnämnd tillkommande åligganden rörande kolonisationsföretag inom Kopparbergs län. Enligt vad Kungl. Maj:t sedermera beslutat har domänstyrelsen övertagit kolonisationsnämndernas uppgifter även inom Gävleborgs län från och med den 1 juli 1932 och inom Jämtlands och Väster-norrlands län från och med den 1 januari 1933.

Ledningen och kontrollen över kolonisationsnämndernas verksamhet har till en början utövats genom jordbruksdepartementet, men sedan den 1 juli 1928 handhafts av egnahemsstyrelsen.

Med bifall till Kungl. Maj:ts framställning till 1920 års riksdag (IX. H. T. 1920, bil. 2 p. 8) beslöt riksdagen inrättandet av en fond, benämnd kolonisternas kreaturslånefond. För denna lånerörelse gällde de villkor och bestämmelser, som meddelades i kungörelse den 4 juni 1920 (nr 265).

Med anledning av 1925 års riksdags beslut utfärdade Kungl. Maj:t den 26 juni 1925 en ny kungörelse (nr 292) angående allmänna villkor och bestämmelser för lån ur *kolonisternas kreaturs- och redskapslånefond*. Denna författning har sedermera blivit ändrad genom kungörelserna nr 409/1934 och nr 616/1937.

Nu gällande villkor och bestämmelser för lån ur kolonisternas kreaturs- och redskapslånefond äro av följande huvudsakliga innehåll. Kolonist må för inköp av en första uppsättning kreatur och smärre jordbruksredskap av statsmedel genom kolonisationsnämnden erhålla lån, motsvarande $\frac{3}{4}$ av de

till inköp avsedda kreaturens och redskapens värde, dock högst tillhoppa 600 kronor. Lånet skall amorteras med $\frac{1}{6}$ årligen. Å oguldet lånebelopp erlägges ränta efter 4 procent, dock är låntagaren skyldig att vidkännas den höjning av räntan, som Kungl. Maj:t med hänsyn till den effektiva medelräntan för statens upplåning kan finna gott bestämma. Som säkerhet för lånet skall ställas vederhäftig borgen eller annan säkerhet, som kolonisationsnämnden godkänner. Under vissa förhållanden kan kolonisationsnämnden förklara lånet vara till återbetalning genast förfallet.

Enligt kungörelsen den 14 juni 1929 (nr 170) angående upplåtande av kronotorp å vissa kronoparker m. m. kan utläggande av kronotorp i Västerbottens och Norrbottens län äga rum allenast nedom odlingsgränsen. Denna gräns, om vilken Kungl. Maj:t provisoriskt förordnade den 13 december 1867 och vilken sedermera definitivt bestämts, uppdrogs mellan den egentliga fjällbygden, som skulle få upplåtas till renbetesland åt lappar och andra renägare, samt den till odling tjänliga delen av lappmarken.

Ehuru under förarbetena till författningarna om skogstorp och odlingslägenheter uppmärksamheten torde ha varit fästad på behovet för nomadlapparna att så långt det vore möjligt befrias från det intrång, som den fasta bosättningen beredde dem, kom detta icke till uttryck i själva författningarna. Såväl enligt 1891 års brev som enligt 1904 och 1909 års kungörelser förekommo därför upplåtelser av skogstorp och odlingslägenheter jämväl ovan odlingsgränsen i ganska stor omfattning. En reglering av förhållandena på detta område blev med tiden nödvändig.

Efter inhämtande av riksdagens yttrande i ämnet utfärdade Kungl. Maj:t i sådant syfte den 3 juni 1915 kungörelse (nr 169) angående upplåtande av odlingslägenheter m. m. i trakterna ovan odlingsgränsen i Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker. Genom denna kungörelse förordnades bland annat, att 1909 års kungörelse om odlingslägenheter icke skulle äga tillämpning i avseende å områden ovan odlingsgränsen i Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker samt att upplåtelse av odlingslägenhet eller eljest av mark med nyttjanderätt inom dessa trakter endast skulle ske, där i något fall synnerliga skäl föreläge, och ankomma på Kungl. Maj:t.

De lägenheter, som enligt Kungl. Maj:ts beslut upplåtits jämlikt oförmälda 1915 års kungörelse, ha benämnts *fjälllägenheter*. Till stor del utgöras de av lägenheter som redan tidigare utan tillstånd upptagits. De villkor, varunder upplåtelser av fjälllägenheter skett, ha växlat från fall till fall. Såsom regel torde emellertid arrendekontrakten rörande dessa lägenheter innehålla i hudsak följande bestämmelser.

Upplåtelsen sker för en tid av 50 år med optionsrätt för innehavaren till förnyad 50-årig upplåtelse. Arrendatorn är berättigad att å kronans mark efter utsyning erhålla nödigt husbehovsvirke samt efter anvisning vedbrand ävensom bete för å lägenheten vinterfödda kreatur. För lägenheten utgår årlig avgäld, som håller sig mellan 5 och 15 kronor. Arrendatorn svarar under alla omständigheter för skatt och annan allmän tunga som utgår för

lägenheten och enligt lag eljest skulle åvila jordägaren. Iakttagas bör att icke genom arrendatorns åtgörande intrång och svårigheter i något avseende beredas flyttlapparna vid utövning av deras renskötsel eller tillgodogörande av andra dem tillkommande förmåner. I följd härav äger han icke att för renarna avstänga de för bränsletäkt och bete anvisade områdena. Han är ansvarig för att ej heller andra personer, som vistas å lägenheten, göra sig skyldiga till åtgärder, som lända lapparna till förfång. För skada, som förorsakas av renar, är arrendatorn icke berättigad till ersättning, med mindre skadan uppenbarligen härrör av skadebegär från lapparnas sida. Hund må icke hållas å lägenheterna. Förseelse mot nu angivna föreskrifter medför arrenderättens förverkande.

Genom Kungl. Maj:ts beslut den 11 juni 1926 ha arrendatorer av fjälllägenheter från och med budgetåret 1926/27 tillerkänts rätt till byggnadshjälp av allmänna medel. Kungl. Maj:t har i detta hänseende efter riksdagens hörande förordnat, att envar av länsstyrelserna i Västerbottens och Norrbottens län må från och med nämnda budgetår tillsvidare för varje budgetår använda ett belopp av intill 5,000 kronor för utlämnande av sådan hjälp. Därest under visst budgetår för något av länen behov föreligger av ökat belopp samtidigt som det för det andra länet beräknade beloppet kan antagas i sin helhet ej komma till användning, kan Kungl. Maj:t föreskriva, att sålunda icke erforderligt belopp får användas för först åsyftade län. Byggnadshjälp till innehavaren av fjällägenhet får ej utgå med högre belopp än motsvarande tre fjärdedelar av kostnaden för de byggnadsarbeten, som föreskrivas, virkesvärdet å rot frånräknat, och får ej överstiga 500 kronor för varje lägenhet och bidragstagare.

Motsvarande möjligheter som finnas för innehavare av skogstorp, odlingslägenheter, kronotorp och kolonat att erhålla bostadsförbättringsbidrag, föreligga även för innehavare av fjälllägenheter.

I någon mån jämförliga med fjälllägenheterna äro de lägenheter å de jämtländska renbetesfjällen, som brukas av innehavare av icke lapsk härkomst. För dessa lägenheter, vilka stå under förvaltning av länsstyrelsen i Jämtlands län, har Kungl. Maj:t i olika sammanhang meddelat bestämmelser.

I fråga om upplåtelse av mark med nyttjanderätt ovan odlingsgränsen i Norrbottens och Västerbottens län ha bestämmelser meddelats dels i lagen den 18 juli 1928 (nr 309) om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige och dels i kungörelsen samma dag (nr 314) angående grunder för upplåtelse åt lappar av lägenheter å kronomark. Sistnämnda kungörelse har numera ersatts av en kungörelse den 6 juni 1941 (nr 484) angående upplåtelse åt lappar av lägenheter å kronomark m. m. Ifrågavarande verksamhet handhaves av egnahemsnämnderna under egnahemsstyrelsens ledning.

I detta sammanhang torde även böra lämnas en redogörelse för *kolonisationsverksamheten på Alträsk's kolonisationsområde*.

Ifrågavarande verksamhet har igångsatts enligt beslut vid 1909 års riksdag. Den avser anordnande av nybyggeslägenheter å ett från Alträsk's och

Svanå kronoparker samt Selets f. d. stockfångskog avskilt område, beläget vid Brännbergs järnvägsstation ej fullt tre mil från Boden i Norrbottens län. Verksamheten står under ledning av en särskild nämnd, Alträskis nybyggesnämnd, som tillerkänts rätt att i vidsträckt omfattning handla efter omständigheterna. Reglemente har fastställts den 21 juni 1912 samt ändrats den 17 augusti 1928, den 14 juni 1929 och den 22 augusti 1930. Viss tillsyn över verksamheten utövas av egnahemsstyrelsen. De för upplåtelse, i den mån de skett före den 1 juli 1929, fastställda villkoren sammanfalla i många hänseenden med motsvarande stadganden rörande odlingslägenheter å kronoparker i de sex nordligaste länen. Upplåtelse, ske emellertid med äganderätt, dock med en försökstid på 15 år, varunder nybyggaren innehar lägenheten under nyttjanderätt samt är befriad från utskylder och onera för nybygget, men har byggnads- och odlingskyldighet.

Enligt 1909 års bestämmelser ägde nybyggaren att av allmänna medel erhålla odlingshjälp till belopp av 750 kronor. I samband med utfärdandet åren 1918 och 1920 av de förut återopade bestämmelserna om tilläggsbidrag om högst 1,250 kronor till innehavare av odlingslägenheter å kronoparker i de sex nordligaste länen för utförda byggnadsarbeten ha genom Kungl. Maj:ts brev den 20 juni 1918 och den 4 juni 1920 meddelats motsvarande föreskrifter om tilläggsbidrag till innehavare av nybyggeslägenhet å Alträsk.

I enlighet med 1932 års riksdags beslut (prop. nr 120) föreskrev Kungl. Maj:t i brev den 17 juni 1932 till egnahemsstyrelsen, att vad i kungörelserna den 17 juni 1932 (nr 294 och 295) stadgats i fråga om upplåtelsevillkoren för odlingslägenheter å kronomark i de sex nordligaste länen skulle i tillämpliga delar vinna giltighet med avseende å sådana nybyggeslägenheter å Alträskis kolonisationsområde, vilka upplåtits före den 1 juli 1929.

För upplåtelse, vilka äga rum från och med den 1 juli 1929, gälla särskilda i Kungl. Maj:ts brev den 14 juni 1929 meddelade bestämmelser. Dessa ansluta sig till 1929 års grunder för upplåtelse av kronotorp.

I samband med att vid 1938 och 1942 års riksdagar antagits vissa bestämmelser angående odlingslägenheter, ha dessa bestämmelser förklarats i tillämpliga delar skola vinna giltighet med avseende å sådana nybyggeslägenheter å Alträskis kolonisationsområde, vilka upplåtits före den 1 juli 1929.

Sedan numera den föreskrivna försökstiden gått till ända för 11 lägenhetsinnehavare, ha dessa förvärvat sina lägenheter med äganderätt. De ha, med ett undantag, i samband därmed sökt och erhållit egnahemslån. Lägenheterna äro att betrakta såsom familjejordbruk. Det är meningen att beträffande ytterligare 8 upplåtna och 13 ännu icke upplåtna lägenheter förfara på enahanda sätt. Dessutom äro vissa områden, som ännu icke tagits i anspråk, avsedda att framdeles färdigställas och utnyttjas som kulturbeten.

Statistiska uppgifter.

Egnahemsstyrelsen har lämnat följande statistiska uppgifter rörande här ifrågavarande lägenheter.

Antalet den 1 oktober 1941 upplåtna skogstorp, odlingslägenheter och kronotorp utgjorde 2,144. Motsvarande siffra för skogstorp och odlingslägenheter den 1 januari 1926 utgjorde 2,200. Sålunda ha under mellantiden nedlagda lägenheter överstigit antalet nyupplåtna lägenheter med 56. Lägenheternas fördelning på olika överjägmästartrikt framgår av följande tablå.

Överjägmästartrikt	Antal lägenheter	
	1/1 1926	1/10 1941
Övre Norrbottens	371	375
Nedre Norrbottens.....	464	345
Skellefteå	259	310
Umeå.....	417	453
Härnösands	612	—
Mellersta Norrlands	29	597
Gävle-Dala	48	64
Summa	2,200	2,144

Anmärkas må, att Härnösands överjägmästartrikt efter den 1 januari 1926 uppdelats på intilliggande distrikt, varjämte viss reglering skett mellan distriktens geografiska omfattning.

I fråga om arealen av den odlade jorden samt kreatursbeståndet lämnas uppgifter i tablåer här nedan och å sid. 15, därvid såsom jämförelse medtagits motsvarande siffror rörande 2,163 skogstorp och odlingslägenheter, beträffande vilka uppgifter avseende förhållandena den 1 januari 1926 finnas tillgängliga.

Även antalet kolonat har minskats under senare år och uppgår numera till 441. Inga nya kolonisationsområden ha utlagts efter tillkomsten av 1925 års bestämmelser. Däremot ha på de äldre områdena nya kolonat upplåtits med tillämpning av nämnda bestämmelser. Nyupplåtelseerna ha emellertid stannat

Areal odlad mark i hektar	1 9 2 6		1 9 4 1	
	Summa	Procent	Summa	Procent
0	401	18.5	49	2.3
0 —0.49.....	402	18.6	72	3.4
0.50—0.99.....	369	17.1	133	6.2
1.0 —1.99.....	662	30.6	702	32.7
2.0 —2.99.....	215	9.9	644	30.0
3.0 —3.99.....	75	3.5	337	15.7
4.0 —4.99.....	27	1.2	139	6.5
5.0 —	12	0.6	68	3.2
	2,163	100,0	2,144	100,0

	1 9 2 6	1 9 4 1
Antal lägenheter, där kreatur finnas	1,795	1,977
Antal hästar	841	984
› kor och ungnöt	4,659	5,422
› får och getter	4,004	2,480
› svin	uppgifter saknas	676
› fjäderfä	uppgifter saknas	3,514

Antal hästar		Antal kor och ungnöt		Antal får och getter		Antal svin		Antal fjäderfä	
I medeltal per lägenhet									
1926	1941	1926	1941	1926	1941	1926	1941	1926	1941
0.99	0.46	2.15	2.53	1.85	1.16	Uppgift saknas	0.33	Uppgift saknas	1.64

vid lägre antal än de nedlagda äldre kolonaten. I följande sammanställning upptages antalet kolonat åren 1926, 1936 och 1941 samt siffror beträffande storlek och kreatursantal under respektive år (åtta kolonat, som för närvarande ej äro upplåtna, ha ej medtagits i sammanställningen).

L ä n	Antal kolonat			Hektar odlad jord			Antal hästar			Antal kor och ungnöt			Antal får och getter		
	I medeltal per kolonat														
	1926	1936	1941	1926	1936	1941	1926	1936	1941	1926	1936	1941	1926	1936	1941
Norrbottnens	239	212	204	0.92	2.64	2.96	0.23	0.38	0.46	1.30	2.93	3.14	0.81	0.13	0.30
Västerbottnens	230	199	195	0.82	2.66	2.72	0.15	0.31	0.35	1.06	2.03	2.78	0.39	0.71	0.95
Jämtlands o. Väster- norrlands	24	18	17	0.29	1.84	2.05	0.29	0.38	0.47	0.63	3.11	3.00	0.71	0.39	1.00
Gävleborgs	25	23	19	0.71	1.51	1.73	0.36	0.57	0.47	1.72	2.65	2.74	—	0.09	0.05
Kopparbergs	2	6	h	—	2.08	1.86	—	0.67	1.00	1.50	4.50	3.33	—	1.67	3.50
Summa	520	458	441	0.83	2.56	2.75	0.21	0.36	0.42	1.16	2.55	2.96	0.35	0.41	0.65

Egnahemsstyrelsen har vidare införskaffat en del uppgifter för belysande av den ungefärliga kostnadsramen för ett iståndsättande av lägenheternas byggnader. Uppgifter om erforderliga kostnader för detta ändamål avse omkring 75 procent av ifrågavarande lägenheter (här bortses från fjällägenheter). De uppskattade kostnaderna uppgå enligt styrelsens uppgifter till följande ungefärliga belopp, nämligen 3.4 miljoner kronor för bostadshusen och 2.3 miljoner kronor för ekonomihusen på skogstorp, odlingslägenheter och kronatorp samt 0.8 miljoner kronor för bostadshusen och 0.4 miljoner kronor för ekonomihusen på kolonat, eller sammanlagt omkring 7 miljoner kronor. Till detta belopp torde emellertid böra läggas 2 à 3 miljoner kronor såsom kostnad för åtminstone en del av de lägenheter, för vilka uppgifter ej lämnats. Styrelsen har i anslutning till uppgifterna framhållit, att det be-

träffande nu återgivna siffror måste hållas i minnet, att de helt naturligt endast kunde ge en mycket ungefärlig uppfattning om kostnadsramen för iståndsättandet av ifrågakvarande lägenheter, men att det vore troligt att totala kostnadsbeloppet komme att uppgå till icke oväsentligt högre belopp än nyss återgivna siffror gäve vid handen.

Egnahemsstyrelsen har även inhämtat uppgifter rörande huru motsvarande lägenheter enligt vederbörande förvaltningsorgans uppfattning bäst böra disponeras för framtiden. Härvid har skilts mellan dels vad som i det förberedande arbetet betecknats såsom skogsjordbruk, d. v. s. jordbruksfastighet, som prövas erforderlig för skötseln av kronoskogarna (motsvarande slag av lägenheter finnas under denna benämning på statsskogarna i sydligare delar av landet), dels annat arbetarsmåbruk än skogsjordbruk, d. v. s. jordbruksfastighet, som är avsedd att bereda innehavaren och hans familj sysselsättning och tillskott till försörjningen vid sidan av annat förvärvsarbete än arbete å kronoskogar, dels familj jordbruk (eller självständigt jordbruk), d. v. s. jordbruksfastighet, som icke är större än att den kan brukas av innehavaren och hans familj utan nämnvärt anlåtande av lejd arbetskraft, ej heller mindre än att familjen kan erhålla sin fulla bärning därav, dels bostadslägenheter samt dels lägenheter, som böra nedläggas. De lämnade uppgifterna ha sammanförts i följande tablå.

Skogstorp, odlingslägenheter och kronotorp.

	Antal lägenheter, lämpliga såsom				Antal lägenheter, som böra nedläggas	Övriga	Summa
	skogsjordbruk	arbetarsmåbruk	familj jordbruk	bostadslägenheter			
Övre Norrbottens distrikt..	279	37	1	46	9	3	375
Nedre Norrbottens » ..	303	—	—	36	4	2	345
Skellefteå » ..	128	168	—	5	4	5	310
Umeå » ..	259	148	11	7	16	12	453
Mell. Norrlands » ..	371	171	19	23	9	4	597
Gävle-Dala » ..	57	2	1	—	3	1	64
Summa	1,397	526	32	117	45	27	2,144

Kolonat.

	Antal lägenheter, lämpliga såsom				Antal lägenheter, som böra nedläggas	Övriga	Summa
	skogsjordbruk	arbetarsmåbruk	familj jordbruk	bostadslägenheter			
Norrbottens län.....	147	43	—	10	4	5	209
Västerbottens » ..	131	27	23	11	3	1	196
Övriga » ..	14	28	—	—	—	2	44
Summa	292	98	23	21	7	8	449

Egnahemsstyrelsen har i anslutning till uppgifterna i tablån framhållit följande.

Vid en bedömning av de sålunda lämnade uppgifterna bör ihågkommas, att de ha avlämnats av ett stort antal olika befattningshavare — låt vara att de i viss utsträckning torde ha blivit föremål för översyn från vederbörande överjägmästares sida — samt att de särskilt starka skiljaktigheterna i fråga om fördelningen mellan »skogsjordbruk» och arbetarsmåbruk tyda på att innebörden av förstnämnda begrepp icke stått helt klar för uppgiftslämnarna. Anledning finnes knappast att antaga, att möjligheterna att disponera lägenheter för arbetare på kronoskogarna skulle vara väsentligt lägre i de fyra sydligare överjägmästaredistrikten i Norrland än i Norrbottens två distrikt. Man torde kunna utgå från att antalet kronolägenheter, som lämpligen kunna disponeras för nyss angivna ändamål, icke är oväsentligt större än ovanstående tablå ger vid handen.

Av fjällägenheterna, vilkas antal utgör omkring 150 i Västerbottens län och omkring 180 i Norrbottens län, ha i förstnämnda län 73 och i sistnämnda län ingen ansetts lämplig till skogsjordbruk.

Egnahemsstyrelsens förslag.

Egnahemsstyrelsens förslag innebär i huvudsak följande.

Å kronoparker i de sex nordliga länen må domänstyrelsen upplåta nyttjanderätt till lägenheter, s. k. kronotorp, där så finnes lämpligt med hänsyn till behovet av arbetskraft. Kolonisationstanken, som tidigare stått i förgrunden vid upplåtelse, har i förslaget skjutits tillbaka och i stället tager detta sikte på anskaffandet av arbetskraft på kronoparkerna. Vid upplåtelse av kronotorp skall mellan domänstyrelsen och kronotorparen överenskommas om och i vilken utsträckning denne skall vara skyldig att åtaga sig arbete på kronoskogarna. Torpare, som sålunda förpliktats att åtaga sig arbete, skall jämväl äga påfordra att arbete i denna omfattning till avtalade eller i orten gängse pris beredes honom.

Upplåtelse tiden skall i regel bestämmas till 15 år. Torparen skall vara tillförsäkrad optionsrätt, där ej domänstyrelsen finner särskilda skäl föranleda, att torpet ej ånyo skall upplåtas. Där särskilda skäl föreligga, må upplåtelse tiden bestämmas till kortare tid än 15 år.

För utarrenderingen skall jägmästaren verkställa uppskattning av den årsavgift, som bör utgå för torpet. Upplåtelsevillkoren bestämmas därefter av domänstyrelsen. Då fråga är om optionsrätt, skall spörsmålet om villkoren kunna hänskjutas till en uppskattningsnämnd. Årsavgiften för kronotorp må ej sättas högre än som finnes skäligt med hänsyn till torpets beskaffenhet. Där innehavaren icke ålagts arbete på kronoskogarna och giltiga skäl till befrielse därifrån ej föreligga, skall vid avgiftens bestämmande hänsyn även tagas till de kostnader, som kronan haft och har att vidkännas för kronotorpets iordningställande.

Av den kronotorp tillagda marken skall så snart ske kan efter upplåtelsen genom kronans försorg iordningställas så stor del, att två kor kunna födas

å torpet och potatis odlas för husbehovet. Kronotorpet skall, likaledes så snart ske kan, genom kronans försorg förses med boningshus, nödiga ekonomibyggnader och övriga för jordbrukets drift erforderliga anläggningar. Det skall åligga kronan att å för jordbruket nödiga byggnader verkställa de för deras bibehållande i brukbart skick erforderliga reparationer, som ej äro av allenast mindre omfattning och som icke föranletts av kronotorparens vållande.

Därest genom våld eller annorledes byggnad förstöres eller blir så skadad, att nybyggnad erfordras, skall det tillkomma domänstyrelsen att bestämma, om och i vilken omfattning nybyggnad skall äga rum. Beslutar domänstyrelsen, att nybyggnad skall ske, ankommer det på styrelsen att utan oskäligt dröjsmål låta utföra nybyggnaden. För den händelse domänstyrelsen finner nybyggnad icke böra verkställas eller att mindre byggnad än den förstörda bör uppföras, må styrelsen nedsätta årsavgiften med belopp, som styrelsen prövar skäligt.

Kronotorpare skall berättigas att från kronans mark erhålla dels efter utsyning nödigt virke till reparationer av de byggnader och andra anläggningar, som skola underhållas av honom, samt till övrigt husbehov, dels ock efter utsyning eller anvisning erforderligt skogsfång till bränsle. Kronotorpare må, där nödigt bete icke kan anordnas å kronotorpet, tillerkännas rätt att å område av kronans mark, som anvisats för ändamålet, erhålla nödigt bete för å torpet vinterfödda hästar och nötkreatur.

För den händelse kronotorpare vill inlösa torpet med äganderätt, må domänstyrelsen, där styrelsen icke finner torpet vara behöfligt såsom bostad eller stödjordbruk åt arbetare å kronans skogar eller områdets avskiljande medföra olägenheter med hänsyn till skogsskötseln, vidtaga åtgärder för försäljning till kronotorparen, under förutsättning att denne under upplåtelse-tiden ådagalagt duglighet och skötsamhet samt jämväl med hänsyn till övriga omständigheter kan antagas vara i stånd att genomföra köpet. Köpeskillingen vid kronotorpets försäljning till innehavaren bestämmes med hänsyn till värdet vid tiden för försäljningen.

I samband med upplåtelse av kronotorp må till kronotorparen kunna av domänstyrelsen utlämnas lån för anskaffande av nödiga jordbruksinventarier, utsäde, gödningsämnen, foder och dylikt samt till andra nödvändiga utgifter för igångsättande av driften å torpet (inventarielån). Lån må beviljas med belopp, som prövas oundgängligen erforderligt för tillgodoseende av det med lånet avsedda ändamålet. Lån må dock ej överstiga 1,500 kronor. Inventarielån skall från och med femte kalenderåret efter det, då tillträdet av kronotorpet ägt rum, efter domänstyrelsens beprövande återbetalas till styrelsen med minst en tiondel årligen. Sedan två tredjedelar av inventarielånets kapitalbelopp blivit i vederbörlig ordning återbetalda, må domänstyrelsen på framställning av överjägmästaren medgiva, att övrig del av låneskulden skall efterskänkas. Å inventarielån erlägges ej ränta.

Till täckande av kostnaderna för följande åtgärder, som utföras å kronotorp, nämligen uppodling till åker, stenröjning å odlad jord, påförande av

mineraljord — grus, sand och lera — på myrjord, befordrande av rationell beteskultur samt fördjupning av avloppsdiken, må kronotorparen utan återbetalningsskyldighet kunna tilldelas bidrag med högst de belopp, vartill bidrag för motsvarande åtgärder kunna uppgå enligt gällande kungörelse angående statsbidrag till förstärkning av ofullständiga jordbruk m. m. Storleken av varje bidrag och villkoren för åtnjutande av detsamma bestämmas av domänstyrelsen, därvid i tillämpliga delar skola lända till efterrättelse de bestämmelser, vilka gälla för åtnjutande av bidrag enligt nyssnämnda kungörelse.

Såsom allmän motivering till förslaget har egnahemsstyrelsen anfört i huvudsak följande.

Enligt beslut vid 1939 års lagtima riksdag har egnahemsverksamheten om-lagts och utbyggts i flera viktiga hänseenden. Härigenom ha även förutsätt-ningarna för kolonisationsverksamheten i Norrland ändrats. Å ena sidan ha såsom normala led i egnahemsverksamheten inkopplats statliga åtgärder för jordanskaffning och jordförmedling, och å andra sidan ha formerna för egnahems- och premielångivning ändrats i syfte att möjliggöra jordförvärv, utan att förvärvaren själv behöver disponera egna tillgångar i den omfatt-ning som tidigare varit erforderligt. I den mån en kolonisationsverksamhet med avseende å självständiga jordbruk bör förekomma i framtiden torde ifrågavarande verksamhet kunna bedrivas i de former, som enligt vad nu sagts medgivas inom ramen för den vanliga egnahemsverksamheten. På grund härav synes behov ej längre föreligga av sådana särskilda åtgärder för till-skapande av kolonat genom kolonisationsnämndernas försorg, vilka åsyftats i 1925 års kungörelse i detta ämne. Upplåtelser av sådana lägenheter ha för övrigt under senare år förekommit allenast i ringa utsträckning.

Vad här anförts om möjligheterna att inom ramen för den vanliga egna-hemsverksamheten medverka till tillskapande av självständiga jordbruk är också tillämpligt i fråga om stödjordbruk, d. v. s. jordbruk, vilka ha till än-damål att skänka innehavarna tillskott till försörjning vid sidan av annat förvärvsarbete. Beträffande dessa senare jordbruk bör emellertid också ihåg-kommas, att tillkomsten av sådana kan understödjas enligt de särskilda be-stämmelserna om statsunderstödd arbetarsmåbruksverksamhet.

Att sålunda möjligheter finnas att genom lån av olika slag — delvis av bidragsnatur — underlätta för mindre bemedlade och obemedlade att för-värva jordbruksfastigheter med äganderätt, utesluter emellertid icke, att det kan vara av intresse, att den stora folkgrupp i de norrländska länen, som arbetar på kronoskogarna, får sina jord- och bostadsförhållanden ordnade efter särskilda grunder, som betingas av arbetet i domänverkets tjänst. Även ur domänverkets synpunkt är det nödvändigt, att förutsättningar finnas att underlätta bosättning av tillräcklig skogsarbetarpersonal på kronoparkerna. Med hänsyn härtill torde en motsvarighet till upplåtelse av kogstorp, odlingslägenheter och kronotorp fortfarande böra finnas.

De nu gällande bestämmelserna i fråga om upplåtelsevillkoren för skogs-torp, odlingslägenheter och kronotorp äro mycket svåröverskådliga, så myc-ket mer som bestämmelserna för de olika lägenhetstyperna tillkommit vid skilda tidpunkter samt härvid och i andra sammanhang modifieringar vid-tagits i villkoren för redan tidigare skedda upplåtelser.

Den allvarligaste bristen hos hittillsvarande upplåtelsevillkor torde vara att finna i det sätt, på vilket bebyggelsefrågan är ordnad. Det stöd av låne-eller bidragskaraktär, som kommer ifrågavarande obemedlade lägenhetsha-

vare till del, är särskilt vid nuvarande byggnadskostnader icke tillräckligt att bereda möjlighet till uppförande av byggnader av försvarlig standard. Det är alldeles uppenbart, att ändrade grunder för bebyggelsen av kronolägenheterna snarast möjligt måste genomföras.

I anslutning till vad förut anförts bör såsom en allmän förutsättning för tillämpningen av de nya bestämmelserna gälla, att upplåtelser av kronolägenheter av ifrågavarande slag icke böra äga rum i större omfattning än som betingas av domänverkets behov av arbetskraft å kronoparkerna. Härvid bör självfallet även tagas hänsyn till tillgången på arbetskraft i närheten av respektive kronopark. Nyssnämnda huvudregel bör emellertid ej hindra, att lägenhet upplåtes åt den som, utan att vara skogsarbetare, genom sitt arbete tillgodoser befolkningen å kronoparkerna, exempelvis byggnadskunnig eller annan hantverkare, liksom ej heller att redan befintliga lägenheter upplåtas på nytt, trots att antalet sådana lägenheter på en plats är onödigt stort. Att upplåtelsen av lägenheter i stort sett bör begränsas till arbetare på kronoparkerna motiveras ej endast ur det allmännas synpunkt utan minst lika mycket med hänsyn till att erfarenheten torde ha visat, att lägenhetshavarna utan tillgång på skogsarbete i allmänhet icke kunna reda sig.

De lägenheter, vilka upplåtas enligt den nya författning, som bör utfärdas, komma närmast att utgöra en motsvarighet till de hittillsvarande skogstorpen, odlingslägenheterna och kronotorpen. De nya bestämmelserna böra efter hand även göras tillämpliga på dessa äldre lägenheter. Av införskaffade uppgifter framgår, att det stora flertalet av nu befintliga skogstorp, odlingslägenheter och kronotorp anses behövliga såsom bostad och stödjordbruk åt arbetare på kronoskogarna. I den mån lägenheter icke lämpa sig härför, exempelvis på grund av sitt läge, och de icke böra helt nedläggas, torde de antingen böra upplåtas på de villkor, som betingas av förhållandena i de särskilda fallen, eller ock där så finnes lämpligt försäljas till vederbörande innehavare eller annan, varvid egnahems- eller arbetarsmåbrukslån kan ifrågakomma. Givet är, att härigenom icke kan göras intrång i nuvarande lägenhetshavares kontraktensligt bestämda rättigheter. Den nya författningen blir icke tillämplig i fall av förevarande art.

Ehuru de lägenheter på kronomark, som upplåtits såsom kolonat, avsetts skola utgöra mera bärkraftiga jordbruk än skogstorpen, odlingslägenheterna och kronotorpen, torde i verkligheten skillnaden mellan dessa lägenhetstyper ha blivit relativt oväsentlig. Även kolonaten äro i allmänhet närmast att betrakta som allenast stödjordbruk. Kolonaten torde därför också merendels lämpa sig för upplåtelse till arbetare på kronoparkerna. Med hänsyn härtill torde de nuvarande kolonaten under samma förutsättning, som angivits i fråga om skogstorp, odlingslägenheter och kronotorp, efter hand underkastas bestämmelserna i den nya författning, som nu föreslås.

I den mån fjälllägenheterna innehavas av arbetare på kronoskogarna, bör möjlighet finnas att, där domänstyrelsen anser det lämpligt och icke vederbörande länsstyrelse reser invändningar häremot, överföra lägenhet till den nu föreslagna författningens tillämpningsområde. Härvid måste emellertid uppmärksammas bestämmelserna i 56 § lagen den 18 juli 1928 (nr 309) om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige, enligt vilka bestämmelser upplåtelse av lägenhet ovan odlingsgränsen, där den kan äga rum utan avsevärt men för renskötseln, må meddelas av länsstyrelsen mot avgift, varvid inflytande medel skola användas till förmån för lapparna. Dessa bestämmelser kunna möjligen tillgodoses genom att domänstyrelsen och länsstyrelsen fatta gemensamt beslut om upplåtelse. Även i fråga om sådana fjälllägenheter, å vilka den nu föreslagna författningen icke kommer att

bliva tillämplig, torde finnas anledning att överväga deras framtida ställning och förvaltning. Detta övervägande torde emellertid kunna ske utan direkt samband med nu föreliggande utredning och kan lämpligen ske i samråd med den utredning, som för närvarande genom särskild sakkunnig pågår rörande lapparnas förhållanden. Här kan förtjäna erinras om att enligt beslut av 1941 års riksdag nya bestämmelser tillkommit om upplåtelse av lägenheter åt lappar.

I enstaka fall torde kunna tänkas, att lägenheter å Alträskis kolonisationsområde lämpligen kunna överföras till den kategori av lägenheter, som avses i den nu föreslagna författningen. I övrigt torde ifrågavarande kolonisationsverksamhet, vilken efter hand automatiskt avvecklas, böra slutföras oberoende av upplåtelsen av kronolägenheter i övrigt. Möjligen bör dock kolonisationsområdet, som nu förvaltas av en särskild nybyggesnämnd, i likhet med en del andra jordanskaffningsföretag i Norrland för framtiden ställas under förvaltning av vederbörande egnahemsnämnd. Detta spörsmål torde böra upptagas till övervägande i annat sammanhang.

Beträffande frågan, huru upplåtelsen av de ifrågavarande lägenheterna bör organiseras, har egnahemsstyrelsen yttrat.

Det synes ligga nära till hands, att egnahemsstyrelsen och egnahemsnämnderna, vilka ha att främja tillkomsten av lämpliga jordbruks- och bostads-egnahem, även hade att taga befattning med nu avsedda lägenheter. Med hänsyn bland annat till att upplåtelsen av dessa gjorts beroende av tillgången på arbete på kronoskogarna samt till deras belägenhet på mark, som står under domänverkets förvaltning, och till det sätt, varå lägenheternas bebyggelse föreslås skola ordnas, torde emellertid övervägande skäl tala för att upplåtelsen och förvaltningen av lägenheterna komma att handhavas av domänstyrelsen under medverkan av överjägmästarna och revirförvaltarna.

Vad angår benämningen å de ifrågavarande lägenheterna, har egnahemsstyrelsen ansett, att benämningen kronotorp vore den lämpligaste. Den omständigheten att de lägenheter, som upplåtits enligt 1929 års kungörelse i ämnet, kallats kronotorp syntes ej utgöra något avgörande hinder mot att samma benämning användes för framdeles upplåtna lägenheter.

I fråga om formen och tiden för upplåtelsen har egnahemsstyrelsen anfört följande.

De upplåtelser, som ske enligt nu gällande bestämmelser om kronotorp och om kolonat, giva innehavarna en tämligen tryggad besittningsrätt. Kronotorp upplåtas sålunda under nyttjanderätt på 50 år och med innehavaren förbehållen optionsrätt till förnyat arrende vid arrendetidens slut. Kolonat upplåtas under nyttjanderätt på 15 år. I fråga om såväl kronotorp som kolonat är föreskrivet, att inlösen med äganderätt under vissa förutsättningar skall kunna ske.

Anledning torde saknas att i något väsentligt hänseende rubba den nuvarande trygga besittningsrätten för ifrågavarande lägenhetshavare.

Liksom hittills torde kronotorp böra upplåtas under nyttjanderätt, varvid lagen om nyttjanderätt till fast egendom blir tillämplig på upplåtelsen, i den mån ej annat särskilt föreskrives.

I anslutning till vad som nu gäller i fråga om kolonat torde kronotorp framdeles böra upplåtas för en tid av 15 år. Den förkortning som detta innebär i förhållande till den för närvarande för kronotorp stadgade tiden synes sakna

reell betydelse, om föreskrift införes om rätt för kronotorparen att erhålla ny upplåtelse på 15 års tid, under förutsättning att han förhållit sig väl och domänstyrelsen icke finner särskilda skäl föranleda, att kronotorpet ej ånyo bör upplåtas.

För att öka tryggheten för kronotorparens familj torde vidare föreskrifter böra införas, huru det skall förfaras med lägenheten, när kronotorparen dör. Om han då efterlämnar änka, bör hon vara berättigad att övertaga upplåtelsen för återstående upplåtelse tiden. Efterlämnar kronotorparen ej änka, bör upplåtelsen kunna övertagas av bröstarvinge eller måg, som anses lämplig härtill. Den som sålunda övertager kronotorpet bör även inträda i rätten att efter den överenskomna upplåtelse tidens utgång erhålla förnyad upplåtelse, därest icke domänstyrelsen finner honom uppenbart olämplig som kronotorpare. Änka bör särskilt erhålla förnyad upplåtelse i sådana fall, då hon har en eller flera söner, som icke äro vuxna men av vilka någon kan antagas framdeles bliva lämplig som kronotorpare.

Såsom ett undantag från härförut avsedda bestämmelser om upplåtelse tid bör gälla, att domänstyrelsen, då särskilda omständigheter föranleda därtill, bör kunna bestämma, att upplåtelse skall ske för kortare tid än 15 år. Såsom sådana omständigheter bör särskilt anses, att kronotorparen, med hänsyn till ålder, hälsotillstånd eller dylikt eller på grund därav att han ingått eller har för avsikt att ingå avtal om köp eller arrende av annan fastighet, förklarar sig vilja avsluta upplåtelseavtal på kortare tid än 15 år eller att det för kronan med hänsyn till skogsbruket är av vikt, att upplåtelsen sker för kortare tid.

Rörande kronotorparens arbete på kronoskogarna har anförts följande.

Såsom en princip för de framtida kronotorpsupplåtelse rna har förordats, att sådana icke böra äga rum i större omfattning än som betingas av domänverkets behov av arbetskraft å kronoskogarna. Emellertid bör denna regel ej hindra, att lägenhet upplåtes åt den som, utan att vara skogsarbetare, genom sitt arbete tillgodoser befolkningen å kronoparkerna, exempelvis såsom byggnadskunnig eller annan hantverkare, liksom ej heller att redan befintliga lägenheter upplåtas på nytt, trots att antalet sådana lägenheter på en plats är onödigt stort.

I anslutning till denna principiella ståndpunkt synes det lämpligt, att i omfattningen upptagas bestämmelser om skyldighet för kronotorpare att åtaga sig skogsarbete hos domänverket och om rätt att erhålla sådant arbete. Ett sådant arbetsförhållande mellan domänverket och kronotorparen — vilket har sin motsvarighet vid upplåtelse rna av skogsjordbruk i de mellersta och södra delarna av landet — synes motiverat med hänsyn till såväl kronotorparens in-tresse av att vara garanterad arbetsförtjänster som till domänverkets behov av att kunna disponera arbetskraft i tillräcklig omfattning för avverkningarna på och skötseln i övrigt av kronoskogarna. Domänverket måste för att vinna denna fördel vara berett att ställa arbete till förfogande oavsett tillfälliga fluktuationer i behovet av arbetskraft, varvid emellertid kronotorparen, där så påfordras, har att underkasta sig förflyttning till arbetsplatser borta från hemmet. Förhållandet mellan domänverket och kronotorparen bör vara ömsesidigt. I avtalet dem emellan bör angivas omfattningen av det åsyftade arbetet på kronoskogarna. Däremot måste det göras beroende av innebörden av vid olika tidpunkter gällande löneavtal, vilken ersättning som skall utgå för kronotorparens arbete.

Även om i upplåtelseavtalet förbehåll finnes om arbete å kronoskogarna bör det inte vara uteslutet, att domänverket medgiver dispens från skyldigheten för kronotorpets innehavare att åtaga sig dylikt arbete. Att så-

dan dispens lämnas är utan vidare klart, om kronotorparen på grund av sjukdom blir förhindrad att fullgöra arbetet. Men dessutom bör dispens kunna medgivas, om kronotorparen — under förutsättning att domänverket ej behöver taga hans arbetskraft i anspråk — blir erbjuden mer eller mindre tillfälligt arbete på annat håll, exempelvis skogsarbete för bolag eller annan enskild skogsägare. I detta sammanhang bör uppmärksammas att, om domänverket till annan upplåter avverkningsrätt å kronoskog, arbetet med sådan avverkning självfallet bör likställas med arbete åt domänverket.

Årsavgiften för kronotorp skall i sådana särskilda fall, där skyldighet ej stipuleras för kronotorparen att åtaga sig arbete å kronoskogarna, kunna bestämmas högre än eljest.

Beträffande jordtilldelningen på kronotorp och deras uppodling har egnahemsstyrelsen anfört bland annat följande.

Då utgångspunkten för den framtida kronotorpsupplåtelsen bör vara, att kronotorparna skola vara arbetare på kronoskogarna, torde kronotorpen böra ha karaktär av stödjordbruk. Liksom i egnahemsförfattningarna några närmare föreskrifter icke upptagits rörande storleken å stödjordbruk torde det ej heller vara behövt att fastslå vissa bestämda arealgränser för kronotorpen. Dessa böra emellertid åtminstone vara så stora, att två kor kunna födas på torpet såväl sommar som vinter och potatis odlas för husbehovet. I detta sammanhang torde böra framhållas lämpligheten av att kronotorp anläggas gruppvis och att härvid iakttages, att lägenheter av olika storlek bliva tillgängliga inom varje grupp. Den mark, som tillägges kronotorp, bör även inbegripa betesmark. I möjligaste mån bör skogsbetet avlysas. Innan särskild betesmark blivit iordningställd, måste kronotorparen dock liksom hittills bibehållas vid rättigheten till bete för kreaturen på intilliggande kronomark. En utvidgning av skogsbetet till att omfatta även får och getter kan ej tillrådas.

Även framdeles bör kronotorparen ha rätt att för vissa ändamål efter utsyning eller anvisning hämta virke från kronans mark. Vedbrand bör kunna hämtas i närheten av torpet.

Med avseende å beskaffenheten hos de lägenheter, som upplåtas till kronotorp, bör slutligen också ihågkommas, att möjlighet måste finnas att erhålla dricksvatten invid byggnadsplatsen.

Författningens bestämmelser bliva närmast tillämpliga på kronotorp, som nybildas. I fråga om redan befintliga kronotorp kan givetvis ej den omständigheten, att de författningsenligt uppställda kraven beträffande kronotorps beskaffenhet icke äro uppfyllda, i och för sig behöva föranleda kronotorps nedläggande.

Vad angår frågan, vad som enligt den nya författningen bör gälla i fråga om uppodling av kronotorp, synes det önskvärt, att detta så snart ske kan genom domänverkets försorg iordningställes till någon del, så att kronotorparen och hans familj kunna få någon avkastning från torpet. Sålunda bör från början två kor kunna födas å torpet. I undantagsfall bör detta krav kunna nedsättas därhän, att endast en ko behöver kunna födas på torpet. Vidare bör potatis kunna odlas för husbehovet. Uppodling av nu avsedd minimiareal bör ske genom domänverkets försorg.

För den fortsatta uppodlingen torde kronotorparen böra åtnjuta bidrag av statsmedel. I fråga om grunderna för denna bidragstilldelning synas tillräckliga skäl ej finnas att frågå de regler, som gälla för statsbidrag för nyodling m. m. på ofullständiga jordbruk. Visserligen torde odlingskostnaden för hektar ofta ställa sig högre å den mark, som tillägges kronotorp, än å

odlingsmark i allmänhet. Även utan att de maximisiffror höjas, som äro fastställda för bidragsverksamheten för ofullständiga jordbruk, torde kronotorparen komma i tillräckligt gynnad ställning om, såsom också ur andra synpunkter torde vara lämpligt, till bidrag åt kronotorparen anvisas ett särskilt anslag, som ställes till domänstyrelsens förfogande.

Bidrag bör i allmänhet ej utgå till odlingsarbeten i större omfattning än som förutsatts i vid upplåtelsen fastställd odlingsplan. Hinder torde emellertid ej böra föreligga att, där så finnes lämpligt, bevilja bidrag även till odling av överskjutande areal.

I detta sammanhang må slutligen också framhållas, att, om på kronotorp, som avträdes av innehavaren, förbättringar genom dennes försorg vidtagits, för vilka kronotorparen icke kan anses gottgjord genom av honom åtnjutna förmåner, skäligen ersättning härför bör kunna enligt domänstyrelsens bestämmande tillerkännas kronotorparen, i den mån arbetena utförts eller bekostats av honom.

Angående bebyggelsen av kronotorpen har egnahemsstyrelsen yttrat.

Den allvarligaste bristen hos hittillsvarande upplåtelsevillkor torde vara att finna i det sätt, på vilket bebyggelsefrågan är ordnad. De efter hand stegrade byggnadskostnaderna ha medfört, att det statliga stödet till uppförande av byggnader på kronolägenheter blivit alldeles otillräckligt, om man överhuvud taget skall tänka sig, att ifrågavarande folkgrupp skall hållas vid försvarlig levnadsstandard. Det bör uppmärksammas, att det här ofta är fråga om familjer med ett relativt stort barnantal. Det nu sagda gäller icke blott nyuppförandet av byggnader utan även mera omfattande ombyggnader. Möjligheterna att bära kostnaderna för en ombyggnad minskas också därigenom att de årsavgifter, vilka uttagas bland annat på grundval av beviljade byggnadsbidrag — i den mån icke befrielse meddelats härifrån — utgå utan tidsbegränsning och sålunda icke äro bestämda att såsom annuiteter utgå under den tid, som ungefärligen svarar mot varaktigheten hos den byggnad, för vilken byggnadsbidraget beviljats. Om lägenhetshavaren skulle ikläda sig gäld för finansiering av erforderlig ombyggnad, skulle han därefter samtidigt ha att fullgöra betalning för den ursprungliga byggnaden och för den senare ombyggnaden. Nu berörda olägenheter ha emellertid såtillvida minskats under senare år, som betydande medelsbelopp stått till förfogande för förbättringsbidrag till bostadsbyggnader å kronolägenheter.

Svårigheterna för kronotorparen att kunna med tillgängligt statsbidrag samt fritt virke och fri cement, men i övrigt på egen bekostnad, genomföra bebyggelsen ha haft till följd, att byggnadsarbetet vanligen måste ske i etapper. Först uppföres ofta en billig s. k. bagarstuga, vilken användes såsom provisorisk bostad. Därefter följer uppförandet av ladugården. Och sist igångsättes arbetet med föreskrivet bostadshus. Detta tillvägagångssätt innebär, att bebyggelsen dels drager långt ut på tiden och dels fördyras genom den provisoriska bostaden. Så länge byggnadsarbetena fortgå, blir dessutom odlingsarbetet eftersatt. Allt detta försinkar lägenheternas iordningställande och utnyttjande för sitt ändamål. Eftersom byggnadernas beskaffenhet i stor utsträckning är beroende av företagarens ekonomiska resurser, bliva byggnaderna i brist på egna medel vanligen bristfälligt utförda även på grund av att fackkunnig arbetskraft icke kunnat hållas.

Kraven på en försvarlig standard hos byggnaderna och på att dessa fortast möjligt färdigställas torde, sedda mot bakgrunden av de höga kostnader som tidsenliga åbyggnader för närvarande draga, icke kunna tillgodoses utan att väsentliga ändringar ske i nuvarande regler om statens bidrag till bygg-

nadskostnaderna. Enär tillträdande kronotorpare icke kan förutsättas vara i stånd att i nämnvärd grad tillskjuta egna medel till bestridande av byggnadskostnaderna torde det vara ofrånkomligt, att staten ställer erforderliga medel till förfogande. Då dessutom byggnadsarbetet delvis bör utföras av fackkunnig arbetskraft, kan kronotorparens eget arbete med byggnaderna icke tillmätas större betydelse. Staten skulle sålunda ha att förskjuta så gott som hela byggnadskostnaden, vare sig detta sker genom kontanta medel eller delvis genom byggnadsvirke. Staten bör jämväl tillse, att fackkunnig arbetskraft i erforderlig omfattning får hand om byggnadsarbetet samt utöva erforderlig kontroll över arbetet. Statens bidrag till åbyggnaderna skulle under dessa förhållanden behöva uppgå till att motsvara praktiskt taget hela byggnadskostnaden. I själva verket skulle detta innebära, att staten icke blott hade att bestrida kostnaderna utan också måste taga hand om hela byggnadsarbetet.

Att under dessa förhållanden bibehålla bidragssystemet synes knappast riktigt. Naturligare och ändamålsenligare torde vara att taga steget fullt ut och låta staten i egen regi svara för kronotorpens bebyggande, liksom fallet är beträffande domänverkets skogsjordbruk och i fråga om de av egnahemsorganisationen upplåtta arrendeegnahemmen. Enahanda gäller även de lägenheter, som enligt år 1941 utfärdade bestämmelser upplåtats till lappar.

Domänverket torde också böra ha ansvaret för eventuella om- och tillbyggnader samt sådana reparationer, som erfordras för byggnadernas bibehållande i brukbart skick. Dock bör det åligga kronotorparen att avhjälpa sådana brister å byggnader, som föranleda endast mindre reparationer. Med dylika reparationer bör förstås avhjälpan av smärre brister å golv, vägg- och takbeklädnad, fönster, dörrar, trappor, eldstäder, murar och fast inredning ävensom andra åtgärder vilka äro att anse såsom tillfällig lagning. Närmare anvisningar härutinnan torde, i den mån så erfordras, böra meddelas av domänstyrelsen. Virke på rot, som erfordras för reparationer av kronotorp, bör kronotorparen erhålla från kronans mark. I stället för denna förmån av fritt virke torde det böra stå domänstyrelsen fritt att tillerkänna kronotorpare ersättning för inköpt förädlat virke med dettas värde å rot samt i förekommande fall cement.

Självfallet åligger det kronotorparen att väl vårda kronotorpet. Att så sker, bör kontrolleras genom besiktningar med vissa mellanrum.

Om byggnad å kronotorp genom brand eller på annat sätt blir förstörd eller så skadad, att nybyggnad erfordras, bör det tillkomma domänverket att bestämma, om och i vilken omfattning nybyggnad skall äga rum.

Om skadan skett genom brand, bör utfallande brandskadeersättning komma domänverket till godo. Erfordras emellertid på grund av branden endast mindre reparationer, som kunna utföras av kronotorparen, skall härpå belöpande del av utfallande brandskadeersättning av domänverket tillhandahållas denne.

För byggnader, som möjligen kunna tillhöra kronotorparen själv, böra några skyldigheter ej åvila domänverket.

I fråga om anläggandet av vägar till kronotorpet eller inom dettas gränser har egnahemsstyrelsen ansett att domänverket och kronotorparen borde träffa överenskommelse härom i samband med upplåtelseavtalet eller senare. Såväl med hänsyn till de avsevärda kostnader, vilka kunde vara förenade med vägföretag, som med hänsyn till vägarnas nytta för kronoskogarnas drift syntes det motiverat, att domänverket helt eller i huvudsak påtog sig kostnaderna åtminstone för större vägföretag.

Vad angår underhållet av vägar, i den mån dessa ej äro lagda under allmänt underhåll, har egnahemsstyrelsen förordnat, att väg för utfart underhölls av kronotorparen enligt grunder, som överenskommes vid upplåtelsen. Ansvaret för vägunderhåll i övrigt borde alltid ankomma på domänverket. Domänverket borde i regel svara även för erläggandet av vägs katt. Kronotorpare, som icke åtagit sig att fullgöra arbete å kronoskogarna, borde emellertid svara för sådan skatt.

Rörande skattskyldigheten för kronotorp har anförts:

Det åsyftade tjänsteförhållandet mellan domänverket och kronotorparna synes göra det motiverat, att domänverket ikläder sig skattskyldigheten för ifrågavarande torp. Då domänverket i första hand har att betala fastighetsskatterna, innebär det även praktiska fördelar, om domänverket icke behöver i sin tur uttaga motsvarande belopp hos kronotorparna. Det förtjänar också erinras om att enligt lagen om nyttjanderätt till fast egendom fastighetsskatter som regel skola gäldas av jordägaren, om ej annat avtalats. I anslutning till denna bestämmelse har föreskrivits, att jordägaren skall åtnjuta det s. k. procentavdraget, d. v. s. rätten till avdrag vid beräkning av den kommunala inkomstskatten för det belopp, som beskattas genom den kommunala fastighetsskatten.

Praktiska skäl synas tala för att domänverket även i sådana särskilda fall då upplåtelsen av kronotorp ej är förenad med arbetsskyldighet för torparen svarar för fastighetsskatten och att kronotorparna befrias från att ersätta domänverket härför.

Ifråga om brandförsäkring av byggnaderna å kronotorp har egnahemsstyrelsen anförts.

Det skulle självfallet vara önskvärt för kronotorparna, att kravet på kronotorpens brandförsäkring överflyttades på domänverket. Även ur domänverkets synpunkt skulle detta såtillvida innebära en fördel, som övervakningen av att försäkringsplikten fullgöres härvid bortföle. Emellertid torde, även bortsett från de principiella betänkligheter, som kunna anföras häremot, ett bibehållande av skyldigheten för kronotorparen att svara för brandförsäkringen av torpets byggnader vara till fördel ur den synpunkten att kronotorparen lättare torde kunna förmås att i samband med försäkringen av byggnaderna även sörja för att också inventarierna försäkras. Domänverkets övervakning av att kronotorpare fullgör sin försäkringsplikt bör kunna underlättas genom överenskommelser med vederbörande försäkringsanstalter, att dessa lämna meddelande till domänverket om utebliven premiebetalning. Genom domänverkets försorg torde kollektiv överenskommelse kunna träffas om billigast möjliga försäkringspremier.

Det torde även böra åligga kronotorparna att hålla erforderliga brandredskap.

Vad angår bestämmandet av avgifterna för kronotorp har egnahemsstyrelsen uttalat följande.

Enligt nuvarande beräkningsgrunder uppgår årsavgiften för kronotorp till omkring 75 kronor vid ett byggnadsbidrag av 2,000 kronor och till omkring 110 kronor vid ett byggnadsbidrag av 3,000 kronor. Innehavare av skogstorp, upplåtna på 50 år, och av odlingslägenheter ha i allmänhet att erlagga årsavgifter å omkring 30 kronor. I den mån vederbörande efter lägenhetens upplåtande uppburit bidrag till byggnader i någon form — bortsett från bostads-

förbättringsbidrag — kan emellertid avgiften utgå med högre belopp, där befrielse icke medgivits från förhöjningen av avgiften. För kolonat kan legan växla mellan omkring 75 och 140 kronor, likaledes i den mån provisorisk nedsättning ej medgivits.

Då det gäller att bestämma årsavgifterna för de kronotorp, som skola upplåtas enligt den nya författningen, bör hållas i minnet, att domänverket skall svara för uppförandet av byggnader och för större reparationer på kronotorpen samt att dessa upplåtas i delvis odlat skick. Att såsom nu bestämma avgifterna efter de kostnader, staten nedlagt på respektive lägenhet, bör undvikas redan med hänsyn till de olägenheter, som vidlåda hittillsvarande invecklade regler. För övrigt äro dessa behäftade med den olägenheten, att de på byggnaderna belöpande avgifterna icke ha karaktär av annuiter utan fortsätta att utgå även sedan byggnaderna blivit obrukbara och måst bli föremål för ombyggnad eller ersättas med nybyggnad.

Det mest avgörande skälet mot att bestämma årsavgifterna på grundval av statens kostnader för kronotorpen synes emellertid vara, att ett sådant beräkningssätt skulle leda till alltför betungande avgifter, särskilt för de kronotorpare, som fått sina lägenheter upplåtna, då byggnadskostnaderna varit höga. Ränta och amortering skulle i varje fall inte underliga 500 kronor om året. Det är uppenbart, att en sådan årsavgift skulle te sig orimligt hög för här ifrågakvarande befolkningskategori. Till jämförelse må hänvisas till att innehavare av stödjordbruk, som erhållit högsta möjliga arbetarsmåbrukslån, 7,000 kronor — utöver vad som tillskjutes av honom själv eller av kommunen eller annan — har att erlægga en årlig amortering å 150 kronor eller något mer (ränta utgår icke). Härvid bör uppmärksammas, att arbetarsmåbruk förvärvas med äganderätt, medan kronotorp allenast upplåtas med nyttjanderätt, låt vara att denna medför en tryggad besittning. Å andra sidan följer därav, att innehavaren av arbetarsmåbruk själv har att bekosta underhållet av sin lägenhet.

Övervägande skäl synas tala för att årsavgifterna oberoende av kostnaderna för kronotorpens iordningställande i regel hållas på någorlunda lika nivå för alla kronotorp av likvärdig beskaffenhet. Dock bör viss hänsyn tagas till om ett kronotorp av särskild anledning kan anses som speciellt värdefullt eller eventuellt står i en lägre värdeklass än andra. Avgiften synes endast undantagsvis böra överskrida 150 kronor för år. Vid bedömandet av skäligheten av en sådan årsavgift bör ihåtkommas, att denna icke så mycket bör vägas mot avkastningen av jordbruket på kronotorpet som mot den bostadsförmån, som torpet skänker. Av det nyss sagda följer, att en årsavgift av nyssnämnda storleksordning icke på långt när ger domänverket förräntning å nedlagt kapital. Den uppoffring, som domänverket härigenom vidkännes, kan motiveras av att kronotorparna förutsättas vara arbetare på kronoskogarna och att domänverket har ansvar för — och bör ha intresse av — att dessa arbetare leva under drägliga förhållanden.

Lika starka skäl föreligga tydligen ej för domänverket att vidkännas uppoffringar för innehavare av kronotorp i sådana fall, då dessa inte velat åtaga sig att fullgöra arbete på kronoskogarna. Årsavgiften torde då böra bestämmas på sådant sätt, att domänverket i möjligaste mån erhåller förräntning på nedlagt kapital. Full förräntning kan naturligen under inga förhållanden ernås åtminstone för nyanlagda kronotorp, men detta torde såtillvida sakna reell betydelse, som några nya kronotorp framdeles icke torde tillskapas i andra fall än då de erfordras för skogsarbetare. Det torde varken vara behöfligt eller lämpligt att fastställa närmare grunder för beräkningen av årsavgifter för sådana kronotorpare, som ej åtaga sig arbete å kronoskogarna, utan avgiften får bestämmas från fall till fall.

Med upplåtelse till skogsarbetare torde böra likställas upplåtelse till den, som genom sitt arbete tillgodoser befolkningen å kronoparkerna, exempelvis byggnadskunnig eller annan hantverkare. Ej heller bör den omständigheten att en kronotorpare blivit arbetsförmögen eller att ett kronotorp övertagits av kronotorparens änka — utan att arbetsföra barn finnas i familjen — eller att eljest giltigt hinder inträtt mot fullgörande av arbetsåtagande utesluta en tillämpning av de förut avsedda förmånligare avgiftsvillkoren. Om en kronotorpare genom medgivande av domänverket mer eller mindre tillfälligt befrias från arbete på kronoskogarna, bör ej heller detta föranleda ändring i fråga om årsavgiftens belopp.

Då det gäller att bestämma årsavgiften för ett kronotorp bör hänsyn tagas till torpets tillstånd vid upplåtelsen. Äro byggnaderna på torpet i behov av en mera omfattande iståndsättning, bör årsavgiften bestämmas olika för tiden före och efter ny- eller ombyggnaden. Om torpet eljest förbättras under upplåtelse tiden, bör detta kunna medföra ändring i årsavgiften, ifall torpet härigenom erhåller ett väsentligt ändrat värde. Härvid få domänverket och innehavaren förutsättas på förhand överenskomma om en skäligen jämkning i upplåtelsevillkoren.

Med det sätt, på vilket kronotorpens bebyggelse och iordningställande i övrigt förutsatts ordnad för framtiden, torde behov ej föreligga av att avgiftsfria år medgivas, så mycket mindre som särskilda medel torde böra stå till förfogande för lån till inventarieanskaffning m. m. De låga avgifter, som föreslagits, motsvara endast den bostadshyra, som vederbörande under alla förhållanden skulle ha att vidkännas. Intill dess kronotorp blivit iordningställt med avseende å byggnader och uppodling — i den mån detta ankommer på domänverket — torde emellertid avgift ej böra utgå. När fråga blir om upplåtelse av lägenheter, som icke redan från början äro iordningställda, kommer en sådan regel att innebära, att kronotorparen kommer i åtnjutande av vissa avgiftsfria förmåner under något eller några år.

Rörande inlösen av kronotorp har anförts i huvudsak följande.

Om upplåtelse av kronotorp och därmed jämförliga lägenheter i enlighet med den uppfattning, som tidigare varit förhärskande, betraktas som ett led i kolonisationssträvandena i Norrland, framstår det såsom naturligt att uppmuntra friköp av lägenheterna. I och med att kronotorpen såsom egnahemsstyrelsen förordat få karaktär av boställen åt domänverkets arbetare, kommer tydligen friköpsfrågan i ett nytt läge. Domänverket kan knappast ha något intresse av att lägenheter, som tillskapats för att på skogarna bereda bostad och stöd åt dess arbetare, ävensom för att skaffa tillgång till ett visst hästbestånd samt vissa jordbruksprodukter, undandragas domänverket genom inlösen med äganderätt. Ej heller torde kronotorparna, vilka genom sina avtal med domänverket fått garantier att erhålla skogsarbete, vilja avstå från denna förmån i utbyte mot det tvivelaktiga värde, som det innebär att förvärva kronotorpet med äganderätt. Det bör ihågkommas, att den nyttjanderätt, varmed kronotorp hittills upplåtits och enligt föreliggande förslag kommer att upplåtas, utgör en väl tryggad besittningsrätt till kronotorpet samt att å andra sidan ett förvärf med äganderätt medför en risk för torpets ianspråktagande för betalning av gäld. I själva verket har under de gångna åren icke någon önskan framkommit bland ifrågavarande lägenhetshavare att utnyttja friköpsrätten.

Emellertid kunna förhållandena i särskilda fall vara sådana, att det framstår såsom naturligt att kronotorp inlöses med äganderätt. Detta blir fallet, om innehavaren, med utgångspunkt från att han skall kunna finna sin bärgning av annat arbete, önskar bli ägare till torpet samt domänverket finner sig

kunna undvara kronotorpet såsom bostad för skogsarbetare och anser dess avskiljande ej medföra olägenheter med hänsyn till skogsskötseln.

I anslutning till de synpunkter, som nu framhållits, torde i den nya författningen friköpet ej böra upptagas såsom ett normalt led i kronotorpsupplåtelsen men möjlighet böra beredas domänstyrelsen att med kronotorparen träffa avtal om kronotorpets försäljning till denne. I vad mån fråga om sådan försäljning bör underställas Kungl. Maj:ts prövning, torde böra bedömas efter de regler, som gälla beträffande försäljning av domänverkets fastigheter i allmänhet.

Beträffande frågan, vilken köpeskilling domänverket bör förbehålla sig vid försäljning av kronotorp, synes det vara att förorda, att köpeskillingen bestämmas med hänsyn till värdet vid tiden för försäljningen. Härvid bör avdrag ske för värdet av förbättringar å kronotorpet, vilka utförts eller bekostats av kronotorparen och för vilka denne icke kan anses gottgjord genom av honom åtnjutna förmåner.

Några särskilda regler för betalningen av köpeskillingen för frilöst kronotorp torde ej erfordras, eftersom kronotorparen i allmänhet tode ha förutskattningar att erhålla egnahemslån till förvärvet.

Beträffande de föreslagna inventarielånen till kronotorpare har egnahemsstyrelsen anfört.

Efter den omläggning av kronotorpsupplåtelseerna, som egnahemsstyrelsen föreslagit, torde möjligheter böra beredas kronotorpare att få lån till inköp av inventarier av olika slag.

Bestämmelserna för dessa nya lån torde böra utformas i huvudsaklig anslutning till de grunder, som gälla för de inventarielån, vilka enligt 1941 års kungörelse kunna beviljas lappar. Även motsvarande lån till kronotorpare torde böra benämnas inventarielån.

Sådant lån torde böra beviljas för anskaffande av nödiga jordbruksinventarier, utsäde, gödningsämnen, foder och dylikt samt till andra nödvändiga utgifter för igångsättande av driften å kronotorp. Lån bör kunna beviljas med belopp, som prövas oundgängligen erforderligt för tillgodoseende av det med lånet avsedda ändamålet. Högsta lånebelopp torde böra vara 1,500 kronor.

Lån bör från och med femte kalenderåret efter det, då tillträdet av kronotorpet ägt rum, efter domänstyrelsens beprövande återbetalas till styrelsen med minst en tiondel årligen. Därest styrelsen så prövar skäligt, bör tiden för amorteringsfriheten få utsträckas med ett eller flera år. Å inventarielån torde ej böra uttagas ränta.

Sedan $\frac{2}{3}$ av inventarielåns kapitalbelopp blivit i vederbörlig ordning återbetalade, torde domänstyrelsen böra äga befogenhet att på framställning av vederbörande överjägmästare medgiva, att övrig del av låneskulden skall efterskänkas. Såsom förutsättning härför bör ytterligare gälla, att kronotorparen vid besiktning befunnits ha fullgjort sina för de gångna upplåtelseåren stadgade skyldigheter. Om kronotorp överlåtes till ny kronotorpare, som icke är den föregående innehavarens änka, bröstarvinge eller måg, bör lånet återbetalas till hela återstående beloppet. Då bör emellertid den nye innehavaren kunna erhålla nytt lån. Om denne övertager den tidigare kronotorparens inventarier, bör lånet givetvis beräknas i anslutning till det pris, som betalas vid överlåtelsen.

Långivningsverksamheten torde böra handhas av domänstyrelsen. Den fond, ur vilken lånen böra beviljas, torde böra stå under statskontorets förvaltning. Fonden torde böra benämnas »kronotorparnas inventarielånefond».

Ifråga om de nya bestämmelsernas ikraftträdande och deras tillämpning på äldre lägenheter har egnahemsstyrelsen yttrat.

Under förutsättning att frågan om nya bestämmelser för upplåtelse av kronotorp förelägges 1942 års riksdag, torde bestämmelserna böra träda i kraft den 1 juli 1943. Under den tid av omkring ett år, som då kommer att förflyta före ikraftträdandet, blir det tillfälle för domänverket att i fråga om sådana tidigare upplåtna lägenheter, vikas innehavare så önska, träffa uppgörelse om de nya bestämmelsernas tillämpning på dem.

Då nuvarande lägenhetshavare ha avtal att stödja sig på, kan en övergång till den nya ordningen ej framvingas, förrän avtalstiden utgår. Emellertid torde man kunna utgå från att de ändrade upplåtelsevillkoren komma att betraktas som så relativt förmånliga, att nuvarande lägenhetshavare komma att vara villiga att frivilligt övergå till dem.

De mest framträdande fördelarna med det nya systemet torde vara att finna däri att domänverket övertager ansvaret för ny- och ombyggnader samt större reparationer och att kronotorparna garanteras arbete på kronoskogarna.

Å andra sidan kunna de nya bestämmelserna innebära en höjning av årsavgifterna. För innehavare av kronotorp enligt 1929 års kungörelse samt kolonat blir likväl denna höjning av föga betydelse, om man bortser från de avgiftsfria åren. För innehavare av skogstorp och odlingslägenheter kan höjningen däremot bli avsevärd, ifall man jämför med den avgift av omkring 30 kronor, som utgår på grundval av markvärde och odlingshjälp. Emellertid är det vanligt, att lägenhetshavare även åtnjutit s. k. tilläggsbidrag enligt 1918 och 1920 års kungörelser i detta ämne, varvid avgiften stigit till omkring 75 kronor. Vid jämförelse mellan avgifterna enligt äldre och nu föreslagna regler bör beaktas, att enligt dessa senare domänverket skall svara för fastighetsskatter, inberäknat vägskatter, samt i större utsträckning än hittills för vägunderhåll.

För sådana lägenhetshavare vilka satt sina byggnader i stånd utan anlita bidrag från domänverket, kan det förefalla, som om å ena sidan domänverkets övertagande av ansvar för byggnader vore relativt värdelöst ur lägenhetshavarens synpunkt och som å andra sidan den av övergången till de nya bestämmelserna föranledda höjningen av avgiften i vissa fall vore alltför sträng. Med tanke på dylika fall torde domänstyrelsen böra äga möjlighet att, om på grund av de av lägenhetshavaren själv utförda eller bekostade förbättringarna kronans kostnader för iordningställande av byggnadsbeståndet på kronotorpet bli lägre än eljest skulle ha varit fallet, medgiva lägenhetshavaren skälig nedsättning av årsavgiften för kronotorpet.

Sedan domänverket övertagit ansvaret för bebyggelsen på kronotorpen, böra självfallet bostadsförbättringsbidrag, nybyggnadslån och förbättringslån ej vidare beviljas till kronotorpare. För innehavare av kolonat, skogstorp, odlingslägenhet eller kronotorp, på vilka av ena eller andra skälet de nya bestämmelserna ej bli tillämpliga, torde det däremot ej böra vara utslutet att erhålla dylikt bidrag eller lån. Här för bör dock förutsättas, att lägenhetshavaren icke utan tillräckliga skäl vägrat att övergå till de nya bestämmelserna samt att en ombyggnad av lägenheten icke strider mot den för framtiden lämpliga dispositionen av lägenheten. Överhuvud bör egnahemsnämnd, innan bidrag eller lån beviljas innehavare av här avsedd lägenhet, inhämta yttrande från domänverkets vederbörande förvaltningsorgan.

Lägenhetshavare, som ej övergår till de nya bestämmelserna, böra efter in-

gången av juli 1943 varken komma i åtnjutande av odlingsbidrag enligt hittills gällande författningar, i den mån ej bidragen äro kontraktsevenligt fastställda, eller sådant bidrag, som avses i den nya författningen. För dem, som övergå till de nya bestämmelserna, måste uppenbarligen tillses, att de ej för samma odlingsarbete komma i åtnjutande av bidrag enligt såväl äldre som nyare grunder.

Efter nyssnämnda tidpunkt bör ej heller beviljas lån ur kolonisternas kreaturs- och redskapslånefond. I stället komma att beviljas inventarielån enligt den nya författningen.

Man kan ej bortse från möjligheten, att en del innehavare av kronolägenheter ej komma att vara villiga att övergå till bestämmelserna i den nya författningen. De äldre kontraktbestämmelserna bliva härvid fortfarande gällande. Lägenhetshavare torde böra ha möjlighet att övergå till de nya bestämmelserna även senare än i samband med dessas ikraftträdande.

I vad gäller kvarstående kolonat — d. v. s. sådana, som varken komma in under bestämmelserna om kronotorp eller genom egnahemsorganens bistånd inlösas med äganderätt — torde domänstyrelsen, som redan fungerar som kolonisationsnämnd för andra län än Västerbottens och Norrbottens, även böra övertaga förekommande uppgifter med avseende å kolonaten i sistnämnda båda län. De särskilda kolonisationsnämnderna i dessa län torde sålunda kunna indragas med utgången av juni 1943.

Oavsett lägenhetshavarnas önskan att underkasta sig den nya författningen eller icke kunna förhållandena vara sådana, att domänstyrelsen anser nämnda författning ej böra göras tillämplig å dem. Skälen härtill kunna vara olika.

I en del fall — sannolikt ganska få — kan det komma att visa sig, att en lägenhet närmast kan karakteriseras som familj jordbruk. Där så är förhållandet, synes det mest naturligt, att innehavaren inlöser lägenheten med äganderätt. Förutsättningar torde då i allmänhet föreligga för beviljande av egnahemslån och eventuellt premielån till underlättande av förvärvet.

I andra fall kan en lägenhet, ehuru den ur de flesta synpunkter skulle vara lämplig för upplåtelse till kronotorp enligt de nya bestämmelserna, likväl på grund av läge eller andra särskilda skäl finnas mindre lämplig härför. Om då stadigvarande arbete finnes på orten och lägenheten även i övrigt fyller de krav, som böra ställas på stöd jordbruk, torde även här egnahemslån böra beviljas för förvärvet. Skulle ett sådant lån ej innebära tillräcklig hjälp åt lägenhetshavaren, torde arbetarsmåbrukslån böra få utgå. Att det ej är fråga om nybildning av jordbruk i dessa fall, torde icke böra utgöra hinder mot beviljande av arbetarsmåbrukslån. Föreskrift härom torde böra meddelas.

I ytterligare andra fall torde det emellertid kunna antagas, att lägenhet lämpar sig varken för upplåtelse till kronotorp eller för försäljning som familj jordbruk eller stöd jordbruk. Det kan då tänkas, att lägenheten kan användas som bostadslägenhet. Om domänstyrelsen i sådana fall finner lägenheten böra försäljas, torde även här egnahemslån kunna ifrågakomma. Man torde även böra räkna med att lägenheter finnas, som böra sammanslås med annan lägenhet eller som helt böra nedläggas. I fråga om lägenheter av nu berörda slag torde domänstyrelsen, allteftersom gällande upplåtelseavtal utgå, böra äga befogenhet att från fall till fall träffa mer eller mindre provisoriska uppgörelser i fråga om dispositionen av lägenhet.

Slutligen må i detta sammanhang uppmärksammas, att då det gäller för domänverket att träffa avtal med en lägenhetshavare om tillämpning av den nya författningen, upplåtelsevillkoren visserligen böra bestämmas på

samma sätt, som om fråga vore om ny upplåtelse. Emellertid måste som undantag från denna regel gälla, att lägenhet ej skall behöva vara i alla delar så beskaffad, som förutsättes i de nya bestämmelserna.

Beträffande kronotorpens bebyggelse torde domänverket böra genomföra erforderliga förbättringar successivt under en period av förslagsvis 10 år. Med hänsyn till nuvarande ovissa förhållanden torde emellertid denna tidsperiod icke böra fastläsas i författningen.

Egnahemsstyrelsen har med avseende å bestridandet av kostnaderna för verksamheten anfört följande.

Kostnaderna för ny- och ombyggnader samt större reparationer torde böra bestridas från domänfonden. Även fastighetsskatter samt utgifter för vägunderhåll, i den mån dessa ankomma på domänverket, torde böra bestridas från domänfonden.

Vad däremot angår domänverkets kostnader för den första uppodlingen av kronotorpen, för bidragen till den fortsatta uppodlingen av dessa samt för eventuell ersättning, som i samband med avträdandet av lägenhet utgår till kronotorpare för förbättring av lägenheten i odlingshänseende, torde anslag böra beviljas under riksstatens nionde huvudtitel. Detta anslag kommer tydligen att vara en motsvarighet till de nuvarande anslagen till understödjande av kolonisation å vissa kronoparker samt till odlings- och byggnadshjälp åt innehavare av odlingslägenheter m. fl. Anslaget till statens kolonisationsnämnder m. m. kommer helt att bortfalla.

Från det anslag, som bör beviljas för odlingsarbeten å kronotorp, torde även böra bestridas andra utgifter, som kunna erfordras för stödjande av jordbruksdriften å kronotorpen.

Då ifrågavarande anslagsmedel i fortsättningen icke skola anlitas för byggnadskostnader, synes det naturligt, att anslagsmedlen skola kunna hållas vid väsentligt lägre belopp än nuvarande anslag för motsvarande ändamål. Beräkningen av anslaget storlek för budgetåret 1943/44 torde få bli beroende av närmare överväganden framdeles.

Slutligen torde även böra inrättas en statlig utlåningsfond, benämnd kronotorparnas inventarielånefond. Icke heller beträffande storleken av denna fond torde det för närvarande finnas skäl att framlägga förslag.

Yttrandena m. m.

I de avgivna yttrandena har egnahemsstyrelsens förslag i stort sett vunnit anslutning eller lämnats utan erinran. Länsstyrelsen i Västerbottens län har emellertid ur mera principiella synpunkter avstyrkt förslaget. Även Sveriges kronotorpare- och kolonistförbund har avstyrkt förslaget samt hemställt om ny utredning i ämnet. Västerbottens läns kolonisationsnämnd har likaledes, såvitt angår kolonaten, motsatt sig förslaget. Skogsstyrelsen har ifrågasatt huruvida förslaget borde genomföras innan slutlig ståndpunkt tagits till det framlagda förslaget till ny arrendelagstiftning. Därjämte har styrelsen förordat, att förslaget i vad det avsåge åläggande av skyldighet att utföra arbete åt domänverket bleve föremål för förnyad prövning. I ett flertal yttranden har med hänsyn till lapparnas berättigade anspråk uttalats tvivel om lämpligheten av att upplåta kronotorp ovan odlingsgränsen. I

andra yttranden ha även vissa detaljmärkningar framställts mot förslaget. Ur yttrandena må i övrigt här återgivas följande.

Styrelsen för Sveriges kronotorpare- och kolonistförbund, som avgivit två yttranden, har i sitt första yttrande den 19 mars 1942 sammanfattningsvis yrkat följande.

Bestämmelserna rörande ifrågavarande upplåtelser borde i sin anda mera inriktas på med jordbruket sammanhängande spörsmål än på åtgärder för skogsbruket. Kronotorpare borde ha rätt till och skyldighet att utföra arbeten å kronoskogarna mot avtalad lön, dock endast i den mån hans jordbruk medgäve ledighet. Tidigare stadigvarande eller årligen återkommande sysselsättning åt annan arbetsgivare, arbete å eget jordbruk eller handel eller arbete som ägare eller delägare i verkstad eller småindustri borde utan in-skränkning medgiva honom författningsenliga rättigheter.

I skrivelsen har i övrigt anförts i huvudsak följande.

Då Sveriges kronotorpare- och kolonistförbund den 14 november 1934 begärde att kronoarrendatorernas arrende- och jordförhållanden skulle utredas, voro synpunkterna då liksom nu tämligen likartade. Man ville ha tryggare besittningsrätt, lägre arrenden, ökade statsbidrag och därmed möjlighet att få jordbruken i en högre kultur, samt vara tillförsäkrade arbeten å kronoskogarna. Detta var huvudönskemålen. Av detaljerna i dessa önskemål kan nämnas, att man önskade att staten skulle svara för å lägenheterna belöpande fastighets- och vägskatt; att arrendeavgifter icke skulle uttagas å det s. k. tilläggsbidraget; att utdikning av frostförande marker skulle ske på statens bekostnad såväl utanför som innanför lägenheterna; att bestämmelserna i kontrakten för de olika upplåtelseformerna gjordes mera likartade; att brandförsäkringsskyldigheten beträffande byggnaderna skulle åvila ägaren.

Det vill synas som om utredningen i stort sett följt de föreslagna riktlinjerna i sin motivering. Författningsförslaget har emellertid icke gjorts tillräckligt hållfast.

Utredningen har i en del avseenden, såsom beträffande byggnationerna å kronotorpen, sammanförandet av de olika upplåtelseformerna till en enda, kronotorpen, gått så långt att förbundets djärvaste förväntningar uppfyllts. Att arbeten å kronoskogarna skola beredas kronotorparna är givetvis också bra, men det är här som förbundets riktlinjer och utredningens utlåtande bli skiljaktiga.

Utredningen har lagt huvudvikten vid att arbetskraft skall finnas tillgänglig å kronoparkerna för skötseln av statens skogar och för detta ändamål vill man med kontrakt individuellt binda kronotorparna så att de bli en statens statarekår. Styrelsen förutsätter att utredningen måste ha ägt kännedom om att domänverket icke haft möjlighet att bereda kronoarrendatorerna arbete å kronoskogarna annat än i begränsad omfattning, och någon rätt till arbete hade de i regel icke.

Förbundet har sökt att för sina medlemmar klargöra vilken stor betydelse jordbruket har för sina utövare och för landet i dess helhet. Betydelsen därav har icke minst visat sig under nuvarande kris och krigstid. Det är modernäringen — jordbruket — som i första hand skall livnära befolkningen, skogsnäringen kommer i andra hand. Kronoarrendatorerna skola således nu enligt andemeningen i utredningens förslag, bildligt talat, ryckas upp med roten ur den odlade och kultiverade jorden, föras ut och omplanteras i sandig och mager skogsjord. Detta är skillnaden mellan förbundets och utredningens strävanden.

Styrelsen vill givetvis icke, och har heller ingen anledning att klandra de föreslagna åtgärder som avse att lämna förmåner åt de nya kronatorpen eller de äldre lägenheter som övergå till de nya bestämmelserna, men någon förmån till dem, som, av en eller annan anledning icke kunna övergå till den nya ordningen, finnes ej.

Det finns många torpare och kolonister som på en relativt kort bruknings-tid, genom träget och ihärdigt arbete, bringat lägenheterna i ett sådant skick att de gott kunna mäta sig med en del mindre hemman, vad avkastningen beträffar. Sådana jordbruk fordra givetvis sin man i allt högre grad för att kunna rationellt skötas och lämna största möjliga avkastning, de kräva att han fritt och obundet skall ägna sig åt sitt kall som jordbrukare, de kräva också, att han icke bara skall försörja sig själv, utan han skall jämväl lämna sin medverkan i landets försörjning, en uppgift som han, i mån av de små ekonomiska möjligheterna, går in för.

Man kan tycka att en så duktig jordbrukare borde belönas på något sätt men något förslag därom har utredningen icke alls. Han skall tvärtom hållas nere på flera olika sätt. Bland annat skall han icke kunna få något av de statsbidrag för olika jordbruksändamål som finnas eller kunna komma att finnas. Han skall dessutom få högre arrende än andra, en åtgärd som ej kan anses motiverad av den anledningen att han ej kan binda sig med att ställa sin arbetskraft till domänverkets förfogande.

En för ett stort antal torpare betydelsefull fråga som utredningen helt förbisett, är den, rörande utdikning av frostförande marker intill lägenheterna. Denna fråga är så viktig för många torpare att deras fortsatta existens är i högsta grad beroende av att den löses. Då statsbidrag för utdikning av frostförande marker intill lägenheterna saknas, är det av största vikt att sådant bidrag snarast skapas. Om bidrag icke omedelbart kan ställas till förfogande, böra de kronatorpare som nu övergå till de nya bestämmelserna, få sig förelagt att som första arbetsåtagande utföra utdikning av frostförande marker intill lägenheterna, även i de fall dessa åtgärder icke direkt äro att hänföra till skogsvårdande sådana.

Den gamla bestämmelsen rörande brandförsäkring, som i det nya författningsförslaget bibehållits, bör utgå. Dessa bestämmelser ha torparna alltid ansett oändamålsenliga. Det har till och med förekommit tvistigheter i saken. Sålunda har det förekommit att domänstyrelsen innehållit, icke bara brandförsäkringsbeloppet vid inträffad brandskada å byggnad, utan jämväl däri ingående belopp för torparens lösöre och först efter process kunnat förmås att utlämna detsamma i mån av att byggnaden ånyo uppförts genom torparens försorg och virke därtill köpts från enskild skog. Således anser styrelsen att brandförsäkringsavgifter som belöpa på byggnaderna böra erläggas av domänverket därest det icke anses fördelaktigare att stå självrisk.

Genom att byggnaderna å fastigheterna genom de av utredningen föreslagna åtgärderna skulle få ett väsentligt större värde för kronan komma brandförsäkringsavgifterna att bli mycket högre, och om dessa avgifter skulle erläggas av respektive innehavare föreligger risk för att han i motsvarande grad icke kan hålla sitt eget lösöre försäkrat till betryggande belopp. Om torparen befrias från att hålla byggnaderna brandförsäkrade bör han givetvis i högre grad än tidigare kunna åläggas se till att brandrisken elimineras. Han måste dessutom själv känna ett mycket större ansvar för att brandskador icke uppstå. Om torparen skulle åläggas något, när han slipper bekosta brandförsäkring för byggnaderna, borde detta bestå däri, att han i stället finge se till att det egna lösöret hölls försäkrat till betryggande belopp.

Ett förhållande som utredningen synes ha lagt stor vikt vid är arrendetidens sänkande från 50 till 15 år. Detta förslag är ej heller att anse som

jordbruksbefrämjande. Efter dessa 15 år kan förnyad upplåtelse ske men på villkor som då bestämmas. Detta innebär att man icke alls har för avsikt att borttaga otrygghetskänslan för kronotorparen. Den omständigheten att änka, bröstarvinge eller måg skall äga rätt att övertaga torpet vid innehavarens död inger onekligen en viss trygghet de första 15 åren. Men sedan skall lägenheten upplåtas på nya villkor om den då överhuvud taget får upplåtas. I fall då överenskommelse ej kan träffas om den förnyade upplåtelsen äger domänstyrelsen tillsätta en värderingsnämnd, men kronotorparen skall heller icke där ha något att säga till om. Man måste göra klart för sig att nu föreliggande författningsförslag bör vara mer lämpat för de arrendatorer som redan finnas å kronoparkerna bosatta än de som eventuellt hädanefter komma till. Det måste föreligga en väsentlig skillnad mellan den torpare som brukat lägenheten 30 à 40 år och den som haft den 15 år. Den förre torparen och hans barn äro fast rotade vid det arbete de nedlagt på torpet — och vilket arbete de med rätta betrakta som sitt — under det att den senare, om så skulle bli nödvändigt, lättare kan lämna ifrån sig det hela och med mindre saknad börja om på nytt. Detta är synpunkter som utredningen icke tagit fasta på tillräckligt och därför har författningsförslaget också blivit därefter.

I sitt senare yttrande den 6 oktober 1942 har kronotorpare- och kolonistförbundet anfört i huvudsak följande.

Förbundets kongress i Vilhelmina den 25 och 26 juli 1942 beslöt enhälligt att avslå föreliggande förslag rörande arbetsplikt för kronoarrendatorerna och upplåtelse tidens sänkande från 50 till 15 år m. m. Därmed skulle själva den grund på vilken utredningen byggt sitt förslag vara underkänd. Kongressen ansåg sig följaktligen böra avstå från såväl statsmakernas erbjudande, enligt utredningsförslaget, att helt av statsmedel bekosta nybyggnader eller sanering av äldre bostads- och ekonomibyggnadsbestånd, som att jord skulle odlas på statens bekostnad så att minst två kor kunde födas å torpet och potatis odlas för husbehovet. Kostnaden för dessa åtgärder ha enligt förslaget beräknats till cirka 10 miljoner kronor ehuru väl minst dubbla beloppet torde få anses erforderligt.

I stället för sagda erbjudanden vilja kronotorparna ha sina önskemål reglerade i huvudsak i tillämpliga delar enligt utredningens förslag varvid dock byggnads- och bostadsfrågan å lägenheterna löses genom beviljandet av 90 procent statsbidrag och byggande under statskontroll samt att betesfrågan ordnas på statens bekostnad genom anläggandet av kulturbeten för varje lägenhet.

Kongressen uttalade slutligen sitt ogillande av att kronotorparna själva icke haft eller fått någon möjlighet att inverka på utformandet av sina egna livsvillkor. Vid en överarbetning av föreliggande utredningsförslag, vilket först förordades, eller vid en helt ny utredning böra en kronotorpare och en kolonist få deltaga.

Länsstyrelsen i Västerbottens län har i principiellt hänseende yttrat bland annat följande.

I äldre tider gingo statsmakernas strävanden ut på att söka få lappmarken befolkad och uppodlad. Det var en gagnande gärning, som varit och är till stor fördel för landet.

Om föreliggande förslag till upplåtelse av lägenheter på kronoparkerna förverkligas, kommer sådan bosättning och uppodling inom de högst betydande områden som inom lappmarken befinna sig i statens hand att begränsas och förhindras.

Tidigare bestämmelser begränsade icke upplåtelseerna av torp och lägenheter nedom odlingsgränsen. Tyvärr skedde upplåtelseerna ofta utan hänsyn till läge eller jordmån. Många lägenheter anlades långt från väg eller på mindre tjänlig mark. Resultatet blev i sådana fall mindre tillfredsställande.

Sedan ett tiotal år gäller bestämmelsen att lägenheter böra upplåtas endast i sådana fall, där innehavaren kan påräkna nödig tillgång till skogsarbete. Denna bestämmelse skall enligt förslaget bibehållas.

Domänstyrelsens berättelser för de senaste tjugufem åren visa att tillgången på arbetskraft i Västerbotten varit växlande. Vissa tider har det varit brist på arbetsfolk framförallt i lappmarksreviren med försvårade avverkningar och så gott som fullständigt nedlagda väg- och skogsvårdsarbeten. Andra tider har det varit god tillgång på arbetare, obetydliga avverkningar och dagsverkspriser på ned till 5 kronor men föga omfattande skogsvårdande åtgärder på grund av det statsfinansiella läget.

Av den s. k. kolonisationskommitténs utredning framgår att 13,000 fasta skogsarbetare erfordrades utöver förutvarande antal, om de norrländska statsskogarna skulle få en tillfredsställande skötsel. Även om dessa beräkningar betraktas såsom höga, är det dock uppenbart att behovet av arbetskraft under inga förhållanden kan anses närmelämpligt fyllt med anlåtande av nuvarande lägenhetsinnehavare och likställda eller högst 2,600.

Det kan invändas att även hemmansägare, småbrukare, arrendatorer och s. k. lösarbetare stå till buds. Det bör emellertid ej förbises att utom statsskogar även finnas ecklesiastiska och allmänningsskogar samt bonde- och bolagsskogar med en areal, som avsevärt överstiger statsskogarnas, flertalet utan nämnvärd bosättning av till skogsarbete användbart folk. Även i dessa skogar behöves arbetskraft.

Systemet fasta skogsarbetare eller lösarbetare synes ha varit föremål för grundligt övervägande inom kolonisationskommittén, som tog bestämt avstånd från lösarbetarsystemet. Inom Västerbottens län, där gångna års föga tilltalande erfarenheter fördöma ett sådant system, delas tämligen allmänt den av kolonisationskommittén i detta avseende uttalade meningen.

Även om nuvarande antalet lägenheter på kronoparkerna skulle i någon mån ökas, kommer brist på arbetare att framträda. De nuvarande innehavarna av torpen kunna förr eller senare icke räknas som fullgoda skogsarbetare. Deras söner stanna icke kvar i hemmen för att vänta på det arbete som kan komma att bjudas dem i statens skogar. De vilja bilda egna hem. Då kronotorp ej upplåtas och arbetstillgången i statens skogar alltid varit orege bunden och möjligheter till försörjning oviss, tvingas de att söka sig utkomst på annat håll. Följden blir, som i en av domänstyrelsens årsrapporter redan omnämnts, att yngre arbetare lämna skogsarbetet för industrien eller andra arbeten. Landsbygdens avfolkning främjas och svårigheten att få arbetskraft för skogarnas skötsel kommer inom kort att framträda allt starkare. Tendensen åren närmast före krisen visar klart att det icke kan vara med statens intressen förenligt att begränsa än mindre minska bosättningen i statens skogar. Det kan i en nära framtid ställa sig för staten både svårare och i synnerhet dyrare att förmå den nödvändiga arbetskraften att söka sig dit, sedan strömmen en gång givits en annan riktning. Den ifrågasatt bestämmelsen bör därför enligt länsstyrelsens bestämda mening icke bibehållas.

Från icke ansvarigt och ej heller kompetent håll har påståtts att kolonisationen misslyckats. Detta påstående är icke riktigt. Kolonisationen har i många fall givit långt bättre resultat än man efter en så kort tidrymd kunnat vänta. Flera koloniat finnas, som än i ena, än i andra avseendet utgöra mycket goda föredömen för mångdubbelt äldre bondejordbruk i trakten. Det

är varken kolonisternas eller någon i orten bosatt persons fel att en del kolonat blivit utlagda med så ringa urskiljning, att deras nedläggande befunnits vara det enda lämpliga.

Kolonatområdena ha en gång skiljts från kronoparkerna och undandragits domänstyrelsens förvaltning. Enligt förslaget skola områdena nu, sedan de byggts, befolkats och uppodlats, för vinnande av enhetlighet återföras till kronoparkerna och underställas domänstyrelsens förvaltning.

Det vill synas som om utredningen icke tillräckligt gjort klart för sig att dess förslag kommer att medföra förhållanden som svårigen kunna hänföras till vad som avses med enhetlighet.

Undantagna från skyldigheten att överföras till skogsarbetare och ikläda sig den arbetsplikt som därmed följer äro de kolonister som ej önska övergå till de nya bestämmelserna. Detta innebär, att inom kronoparkerna kommer att finnas kolonister — kanske många — som så småningom göra bruk av sin rätt att friköpa sina områden. Om kolonatområden bibehållas som kolonatområden och ej läggas till kronoparkerna, undgår man att få dessa parker sönderstyckade av jordbruk som förr eller senare komma i enskild ägo.

Å det kolonatområde som utbrutits från Rönnlidens kronopark finnas 25 kolonat. Vid undersökning framgick att för kolonisationsändamål upplåtits den sämsta jorden, medan den för odling lämpligaste jorden tillhörde kronoparken. Hushållningssällskapets egnahemsnämnd anhöll och fick tillstånd att övertaga den goda odlingsmarken i syfte att vidga kolonaternas jordbruksmarker samt att anlägga nya jordbruk. Om egnahemsstyrelsens förslag genomföres komma en del kolonister att bli skogsarbetare och deras kolonat bli kronotorp. Andra föredraga att kvarstå som kolonister för att med tiden bli sina egna. Slutligen måste egnahemsnämnden förverkliga planen beträffande den bästa jorden inom området. Därmed bildas egnahemsjordbruk. Inom denna nyskapade by finnas nu endast kolonat. Men efter förslagets genomförande komma att finnas kolonat, kronotorp, egnahemsbelånade jordbruk och sannolikt även arbetarsmåbruk.

Lika litet som hänsyn tagits till dylika förhållanden synes egnahemsstyrelsen ha beaktat att egnahemsnämnden i detta län nyligen från domänverket övertagit kronoparksområden med vilka följt minst tio kronotorp eller odlingslägenheter, vilka äro ämnade att överlätas till innehavarna som s. k. familjejordbruk. Sådana överlåtelser bekräfta riktigheten av domänstyrelsens uttalande den 7 december 1931 att upplåtelseerna å kronomark ägt rum av olika anledningar — dels till gagn för skogens vård och bevakning, dels som odlingslägenheter i närheten av odlad bygd och kommunikationsled. Man frågar sig varför denna ståndpunkt nu förbises och samtliga betraktas såsom tillkomna i skogsvårdens intresse. Flera kronotorp finnas, som äro starkt jordbruksbetonade men sakna betydelse som skogsarbetarhustäder. Det vore att beklaga om t. ex. kronotorpskolonien Juktån, den äldsta i länet, skulle övergå från att vara den vackra jordbruksby, som där är under utveckling, till arbetarsamhälle.

Riksdagens år 1924 församlade revisorer fästa uppmärksamheten på att kolonisationen i Norrland icke lämpligen kunde bedrivas från Stockholm. Ledningen förlades också därefter till länen för att beträffande de sydligaste norrlandslänen, där blott få kolonat funnos, sedermera återgå till domänstyrelsen. Förverkligas föreliggande förslag, förlägges ledningen åter till huvudstaden. Skriveriet, tidsutdräkten och kostnaderna komma otvivelaktigt att ökas, utan att förbättringar vinnas. Kolonatområdena, som i vissa fall redan äro på god väg att bli vackra jordbruksbyar, förvandlas till glest bebyggda samhällen av s. k. skogsjordbruk utan nämnvärda utvecklingsmöjligheter.

Man trodde att egnahemsväsendets förstatligande skulle innebära något mer än hushållningssällskapens befriande från denna för dem mycket lämpliga uppgift. Varför inte låta dem omhändertaga kolonisationen?

I utredningen förbises även en annan betydelsefull fråga. Det nämnes, att upplåtelse av kronotorp komma att bli sällsynt, men att den som önskar jordbruk har egnahemsversamheten att tillgå. Det finns dock en stor kategori unga män som äro utmärkta arbetare men som sakna pengar. För att få ett egnahemslån fordras först och främst att äga ett mindre kapital, som i flertalet fall saknas. Dessa män ha brukat söka kronotorp eller därmed jämförliga lägenheter, kolonat eller arbetarsmåbruk. Möjligheten att få kronotorp, kolonat och liknande lägenheter kommer ej att stå till buds. Arbetarsmåbruksrörelsen är till stor del beroende av kommunerna. I många kommuner ligger denna rörelse numera nere. Det kommer alltså ej att finnas några möjligheter för en duktig arbetare som saknar kapital att få inrätta ett blygsamt eget hem och att få driva ett mindre jordbruk.

För ett län som Västerbottens, där folket trivs på landsbygden och inte har någon högre önskan än att odla jord, skulle det enligt länsstyrelsens mening bli för den framtida utvecklingen olyckligt, om egnahemsstyrelsens av domänstyrelsen understödda förslag skulle antagas. Av denna anledning avstyrkes förslaget. En verklig utredning av frågan synes oundgängligen nödvändig.

Beträffande vissa detaljbestämmelser har länsstyrelsen anført.

Torpinnehavarna bli enligt förslaget väl mycket beroende av domänverkets föreskrifter. Det skulle bland annat tillkomma domänverket att bestämma om och i vilken omfattning nybyggnad skall äga rum efter inträffad brand. Detta kan leda till att torparen med sin familj ej blott blir hemlös utan tvingas att på grund av en inträffad olycka lämna ett jordbruk på vilket familjen nedlagt mångårigt arbete. Även i andra avseenden kunna liknande erinringar göras. Detta gäller ej minst fastighetens underhåll. På detta område torde torparen icke sakna utsikter att bliva ålagd skyldigheter som måhända icke varit avsedda och som ej kunna anses skäligen. De förmåner, som skulle tillkomma torparen genom åtagen arbetsplikt utan att denna tillförsäkrats försörjningsmöjlighet genom arbete, äro icke av sådan beskaffenhet, att kronotorparen bör prisgivas åt något godtycke.

Det förekommer att en person på grund av ålder eller genom sjukdom nedsett arbetsförmåga önskar överlåta torpet till en son eller måg eller annan person men att torparen fortfarande vill bo på det torp, på vilket han offrat ett livs arbete. Sedan några år förekommer att domänverket lämnar fritt virke till uppförande av födorådsstuga åt den gamle torparen och dennes hustru. Men det finns flera fall, där det gamla paret bor kvar i torpets kammare, i ett nödtorftigt inrett vindrum eller i bagarstugan. I förstnämnda fallet får den nye torparen med familj nöja sig med köket. Sådana bostadsförhållanden borde icke förekomma inom statligt verksamhetsområde. Då föreliggande förslag icke alls beaktat denna för torparna synnerligen betydelsefulla fråga och då detta spörsmål icke rimligen kan förbises, synes en komplettering nödvändig.

Bostadsfrågan i övrigt kommer enligt förslaget att lösas på ett för torparna mycket förmånligt sätt. Det föreligger dock en fara att det erforderliga kapitalet icke kan komma att tillhandahållas inom den starkt begränsade tid, som betingas av bostädernas mycket otillfredsställande beskaffenhet. Härtill kommer att det i förslaget beräknade anslaget uppenbarligen icke kommer att bli tillräckligt.

Kolonisationsnämnden i länet lät för ett par år sedan en byggnadskunnig

person utarbete förslag till iståndsättande av några mangårdsbyggnader å vissa kolonat. Ehuru däri ej ingick tillbyggnad eller nybyggnad, steg kostnaden till omkring 6,000 kronor för gård. Ladugårdarna tarva nybyggnad eller grundliga förbättringar. Kostnaden torde ej kunna sättas lägre än till i medeltal 4,000 kronor. Om det anlages att av de 2,600 lägenheterna endast omkring 2,000 äro i behov av genomgripande förbättring, skulle kostnaden uppgå till 16 miljoner kronor under förutsättning att medelkostnaden per lägenhet begränsas till 8,000 kronor vid arbetets utförande genom statens försorg. Måhända kan erfarenheten från arrendegårdsbyggnaderna giva någon vägledning vid kostnadsfrågans bedömande. Det högst sannolika är, att kostnaden icke begränsas till 7 å 10 miljoner kronor, såsom egnahemsstyrelsen angiver, utan kommer att uppgå till minst 20 miljoner kronor.

Länsstyrelsen har tidigare fäst uppmärksamheten på huru föga rättvist det vore att lägenhetsinnehavare på kronans mark, som varken äga hus eller jord och som därför ej kunna upplåna medel för bostadsförbättring, likväl jämställts med fastighetsägare ifråga om statsbidragets storlek. Detta har numera i viss mån ändrats. Länsstyrelsen ifrågasätter emellertid, huruvida det icke vore för staten ekonomiskt fördelaktigt att hellre gå vidare på denna väg än att helt övertaga skyldigheten att bereda torpare och likställda ändamålsenliga bostäder. Om det statliga bostadsförbättringsbidraget för ifrågavarande fall ökades till 90 procent av kostnaden, en siffra som med hänsyn till att torparen blott har nyttjanderätt kan anses skälig, skulle staten säkerligen inbespara icke oväsentliga summor och lägenhetsinnehavarnas utsikter att inom kortare tid kunna få bättre bostäder avsevärt ljusna. Arbetet komme sannolikt ej att bli sämre utfört än om det utfördes i statlig regi.

I detta sammanhang vill länsstyrelsen framhålla ett par andra synpunkter. Förslaget att torparen fortfarande skall betala brandpremierna för byggnaderna är icke lämpligt. Den anförda motiveringen att torparen samtidigt försäkrar sin lösa egendom, om han nödgas sörja för byggnadens försäkring, torde få anses sakna grund. Försäkringssumman blir så hög att premien utgör en avsevärd utgift, som det många gånger kan bli svårt för torparen att bestrida. Den risken föreligger, att försäkringen av djur och andra tillhörigheter på grund av de höga premierna för byggnaderna får anstå. Det synes desto mindre lämpligt att torparen skall svara för husens försäkring som denne varken får uppbära utfallande brandskadeersättning eller äger något som helst inflytande på frågan, i vilken omfattning en brunnen byggnad skall återuppbyggas eller om denna överhuvud taget skall återuppföras.

Upplåtelse tiden för torparen föreslås sänkt från 50 till 15 år. Denna förändring kommer att medföra minskad trygghet och bör ej komma till stånd. Bestämmelsen att en torpare ej må hålla får är olämplig i en tid, då brist på ull är rådande och då binäringar av detta slag hellre än att motarbetas borde med alla medel uppmuntras. Det finns i skogarna mindervärdigt virke som kan användas för erforderliga stängselanordningar.

I fråga om kolonaten synas direktiven närmast ha avsett överlåtande av verksamheten på egnahemsnämnderna, sedan dessa förstalligats. Förslaget avser emellertid verksamhetens överlåtande på domänstyrelsen, som redan tidigare omhänderhar de fåtaliga kolonaten i mellersta och södra Norrland. Det hade varit önskvärt om denna avvikelse från direktiven tillfredsställande motiverats.

Skogsstyrelsen har uttalat i huvudsak följande.

Det föreliggande förslagets främsta syftemål synes vara dels att förbättra de ekonomiska villkoren för innehavare av kronolägenheter på ifrågavarande

de kronoparker, dels att tillförsäkra domänverket en fast, på platsen bosatt arbetarstam. Starka sociala skäl tala för en förbättring av levnadsförhållandena för den befolkningsgrupp, varom här är fråga, och genomförandet av det föreliggande förslaget skulle otvivelaktigt medföra betydande förbättringar i kronolägenhetsinnehavarnas nuvarande ställning, då dessa genom åtgärder av olika slag skulle erhålla större ekonomiskt stöd, än vad som för närvarande tillkommer dem. Bestämmelsen, att domänverket skall vara skyldigt att i viss omfattning bereda kronotorpare arbete, torde även för denne utgöra en ekonomisk garanti av stort värde. Jämväl för domänverket torde förslaget genomförande vara av betydelse, då verket därigenom skulle tillförsäkras en fast, på platsen bosatt arbetarstam.

Flera tungt vägande skäl tala sålunda för förslaget. Skogsstyrelsen ställer sig det oaktat tveksam till lämpligheten av att detsamma nu genomföres, särskilt med hänsyn till att arrendelagstiftningen inom en nära framtid torde komma att göras till föremål för omprövning. Det torde nämligen kunna ifrågasättas, huruvida icke de blivande bestämmelserna rörande ifrågavarande kronolägenheter i vissa hänseenden böra ansluta sig till de principer, som komma att ligga till grund för den kommande arrendelagstiftningen. Skogsstyrelsen vill därvid framhålla, att det knappast synes lämpligt att nu genomföra det föreliggande förslaget, om enligt detta innehavarna av kronolägenheterna skulle i några mera väsentliga avseenden erhålla en mindre förmånlig ställning, än som enligt den nya arrendelagstiftningen avses skola tillkomma innehavare av arrenden, på vilka de sociala lagbestämmelserna äro tillämpliga. Den inlösningsrätt, som tillförsäkrats kronotorpare, synes även vara alltför svagt skyddad, då densammas tillgodonjutande i stort sett helt är beroende av domänstyrelsens beslut.

Skogsstyrelsen vill vidare framhålla, att det enligt styrelsens mening vore önskvärt, om en av de grundläggande principerna i det föreliggande förslaget, nämligen den att kronotorparen uttryckligen skall åläggas skyldighet att utföra arbete åt domänverket, bleve föremål för förnyad prövning.

Beträffande lämpligheten av sådana avtal, enligt vilka arrende fastställts i form av dagsverken, ha ju rätt mycket delade meningar och i arrendeutredningens betänkande har bland annat framhållits, att överenskommelser av nämnda art hos arrendatorerna lätt frammana en känsla av osjälvständighet, vilket gör dem mindre skickade såväl att sköta det egna jordbruket som att fullgöra arbete hos jordägaren. Nämnda olägenheter äro emellertid enligt skogsstyrelsens mening i viss mån förbundna med alla sådana avtal, enligt vilka upplåtelse av lägenheter eller utarrendering av fastigheter har förbundits med arbetsplikt för lägenhetsinnehavaren eller arrendatorn. Även om direkta förbud mot sådana överenskommelser väl icke komma att införas i den blivande arrendelagstiftningen, synes det kunna ifrågasättas, huruvida det är lämpligt att för ifrågavarande kronolägenheter införa sådan arbetsplikt i den omfattning, som föreslagits.

Vid sitt ställningstagande till föreliggande förslag har skogsstyrelsen icke förbisett att vissa nu gällande bestämmelser endast äro provisoriska och att nu rådande förhållanden beträffande kronolägenheterna på kronoparkerna i de nordligaste länen äro sådana, att särskilda åtgärder till deras avhjälpan av sociala skäl torde vara nödvändiga. Sådana åtgärder — som givetvis böra erhålla minst samma omfattning som för närvarande — torde emellertid enligt skogsstyrelsens uppfattning, som framgår av det anförda, i avvaktan på statsmakternas definitiva ställningstagande till den nya arrendelagstiftningen endast erhålla provisorisk karaktär.

Utredningsmannen för överarbetning av 1930 års lapputrednings betänkande generaldirektör L. Berglöf har i sitt yttrande föreslagit följande med avseende å upplåtelser ovan odlingsgränsen.

Den föreslagna författningen angående upplåtelse av kronotorp å vissa kronoparker bör icke vinna tillämpning inom trakterna ovan odlingsgränsen. Godkännes denna hemställan, lära särskilda bestämmelser ej heller påkallas beträffande ovan odlingsgränsen enligt 1891, 1904 och 1909 års grunder upplåtna skogstorp och odlingslägenheter och dessas omförande till kronotorp av nu ifrågakvarande slag. Det torde enligt 1915 års kungörelse eventuellt kunna anses tillkomma Kungl. Maj:t medgiva, att dessa lägenheter erhålla samma ekonomiska förmåner som de nya kronotorpen. Skulle ordalagen i kungörelsen, som tillerkänner Kungl. Maj:t rätt att upplåta »odlingslägenhet» ovan odlingsgränsen, ej anses inbegripa dylik befogenhet för Kungl. Maj:t, synes tillägg härom böra ske i kungörelsen. Med stöd av kungörelsen eventuellt så ändrad som här ovan föreslagits, skulle befogenhet tillkomma Kungl. Maj:t att medgiva jämväl omförande av möjligen kvarvarande skogstorp och odlingslägenheter ävensom fjälllägenheter till kronotorp av nya typen.

Vad av utredningsmannen föreslagits torde föranleda ändring av 1 och 34 §§ i kungörelseförslaget samt uteslutande därur av bestämmelsen i 3 §.

Beträffande författningsförslagets detaljbestämmelser har utredningsmannen, med den ståndpunkt han intagit, ej anledning yttra sig i vidare mån än Kungl. Maj:t må besluta upplåtelser av lägenheter ovan odlingsgränsen i avslutning till de nya bestämmelserna om kronotorp. Utredningsmannen vill med avseende härå erinra, att enligt 6 § första stycket skall kronotorp upplåtas för en tid av femton år. Denna upplåtelsetid torde emellertid vara alltför kort med hänsyn bland annat till torparens odlingskyldighet.

Vidare skall enligt andra stycket i 22 § köpeskillingen för kronotorp bestämmas med hänsyn till torpets värde vid tiden för försäljningen. Härvid skall avdrag ske för värdet av sådana förbättringar å torpet, vilka utförts på kronotorparens bekostnad och för vilka denne icke kan anses gottgjord genom av honom åtnjutna förmåner. Utredningsmannen anser att, till undvikande av tveksamhet vid tolkningen av bestämmelsen om beräkningen av värdet av förbättringar, denna bestämmelse bör omredigeras och bringas i närmare överensstämmelse med motsvarande stadganden i 1 § sista stycket och 8 § fjärde stycket i 1925 års ensittarlag.

I 26 § av förslaget har upptagits bestämmelser beträffande domänstyrelsens rätt att helt eller delvis uppsäga utlämnat inventarielån till betalning. Det synes vara skäligen att uppsägningsrätt tillerkännes, förutom i de i paragrafen angivna fallen, även i fall kronotorparen efter att hava förvärvat lägenheten med äganderätt överlåter densamma å annan person.

Såsom stöd för förslagen har anförts följande.

Tillämpningsområdet för den gällande kungörelsen den 14 juni 1929 (nr 170) angående upplåtande av kronotorp å vissa kronoparker m. m. utgöres enligt 1 § av Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands och Jämtlands län samt trakterna nedom odlingsgränsen i Västerbottens och Norrbottens län. Kungörelsen äger sålunda icke tillämpning å områdena ovan odlingsgränsen i Västerbottens och Norrbottens lappmarker. Enligt den föreslagna lydelsen av 1 § i den nya kungörelsen skall emellertid tillämplighetsområdet för denna utsträckas att avse, förutom de förstnämnda fyra länen, hela Västerbottens och Norrbottens län.

Ett genomförande av förslaget i denna del skulle innebära ett ingrepp i en princip, som sedan länge varit erkänd av statsmakterna. Sedan under 1800-talets förra del nybyggen i större antal började upptagas även i den egentliga

fjällbygden inom Västerbottens och Norrbottens län å trakter, där lapparna med sina renar uppehålla sig under vår, sommar och höst och vilka utgöra de för renskötseln ömtåligaste områdena, upptogs av statsmakterna frågan om bättre skydd för lapparna och deras näring. En av de åtgärder, som vidtogs i sådant hänseende var utfärdandet av Kungl. Maj:ts av egnahemsstyrelsen i dess betänkande berörda brev den 13 december 1867, vari förordnades, att en gräns provisionellt skulle bestämmas emellan »den egentliga fjällbygden och den till odling tjänliga delen av Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker». Ovanför denna gräns finge anläggning av nybyggen tills vidare och intill dess allmän avvitrning skett icke medgivas av annan än Kungl. Maj:t. Det ovanför fjällgränsen belägna området skulle upplåtas till renbetesland, i den mån det icke redan med behörigt tillstånd innehades av enskilda. Definitivt ordnande av dessa förhållanden skulle ske i samband med avvitrningen. Så har även skett, och en fjällgräns eller odlingsgräns, såsom den benämnes, finnes numera fastställd.

Kungl. Maj:ts nämnda brev har varit ett lapparnas privilegiebrev, vilket för dem äger den största betydelse och vartill deras i lagen den 18 juli 1928 (nr 309) om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige angivna rättigheter och skyldigheter ansluta sig.

Förbudet mot upplåtelse av jordbrukslägenheter ovan odlingsgränsen har sedermera tillämpats, dock att i de första författningarna angående upplåtelse av skogstorp och odlingslägenheter (Sv. förf.-saml. nr 29/1891, nr 21/1904 s. 4. och nr 69/1909, genom vilken sistnämnda författning de båda föregående sattes ur kraft) icke gjordes undantag för trakterna ovan odlingsgränsen i Västerbottens och Norrbottens län.

Vid behandling genom tillkallad utredningsman av vissa spörsmål angående lapparnas renskötsel uppmärksammades sagda förhållande samt föranledde framställning i ämnet till Kungl. Maj:t. I framställningen behandlas, bland annat, den olägenhet som obehindrad upplåtelse ovan odlingsgränsen av odlingslägenheter kunde förorsaka lapparna och deras renskötsel. Tillräcklig anledning för dylik upplåtelse syntes ej heller föreligga i sådant fall, att lägenhetens tillkomst kunde vara gagnelig för vård och bevakning av kronans skogsmarker. Väl ansågs en undantagslös tillämpning av odlingsgränsens princip aldrig hava varit åsyftad och kunde ej heller ifrågakomma, men vid undantags medgivande borde iakttagas största möjliga varsamhet. Prövningen av fråga om upplåtelse borde därför hänskjutas till Kungl. Maj:t.

I anslutning till framställningen föreslog Kungl. Maj:t i proposition nr 96 till 1915 års riksdag, så vitt nu är i fråga, att 1909 års grunder för upplåtelse av odlingslägenheter icke skulle äga tillämpning i avseende å områdena ovan odlingsgränsen, dock att på Kungl. Maj:t skulle ankomma att, där i något fall synnerliga skäl förelåge, vidtaga upplåtelse av odlingslägenhet eller eljest med nyttjanderätt upplåta mark inom ifrågavarande trakter.

Propositionen godkändes av riksdagen, och beslut i ärendet utfärdades genom kungörelsen den 3 juni 1915, nr 169.

Med stöd av nämnda kungörelse har Kungl. Maj:t medgivit upplåtelse av ett ganska avsevärt antal s. k. fjälllägenheter. Dessa upplåtas med nyttjanderätt i allmänhet på 50 år med optionsrätt till nytt arrende. Bland villkoren i övrigt märkas föreskrifter avseende att skydda lapparna. Sålunda plägar föreskrivas, att innehavaren av lägenheten skall tillse, att icke genom några hans åtgöranden intrång eller svårigheter i något avseende beredas de renskötande lapparna vid utövning av deras renskötsel eller tillgodogörande av andra dem tillkommande förmåner. I följd härav äger han icke att för renarna avstänga område, som anvisats för skogs fångst eller bete. Han är

ansvarig för att ej heller andra personer, som vistas å lägenheten, göra sig skyldiga till åtgärder, som lända lapparna till förfång. För skada, som förorsakas av renarna, är lägenhetsinnehavaren icke berättigad till ersättning, utan så är att den vilken vården om renarna ålegat, orsakat skadan i syfte att tillskynda honom förlust.

En dylik bestämmelse är påkallad med hänsyn till lapparnas enligt renbeteslagen tillagda rättigheter samt skyldighet att erlægga ersättning i viss ordning för skada genom renar å marker brukade av enskilda.

Enligt egnahemsstyrelsens förslag skulle efter prövning av domänstyrelsen kronotorpet kunna åt innehavaren försäljas med äganderätt. Sådan försäljning har beträffande kronotorp ovan odlingsgränsen icke gjorts beroende av, huruvida torpet kan bliva till skada för lapparna och deras rensköttsel. Vidkommande eventuellt villkor om skyldighet för torpinnehavaren att ej göra lapparna intrång samt låla renskador må erinras att, även om villkoret föreskrives vid försäljningen, tveksamt må vara, om detsamma genom servitutsinteckning eller annorledes kan göras gällande mot ny innehavare av torpet. Hittills har av sådan anledning upplåtelse med nyttjanderätt varit den enda tillämpade upplåtelseformen för trakterna ovan odlingsgränsen.

Några villkor till skydd för lapparna i händelse av upplåtelse ovan odlingsgränsen med nyttjanderätt av kronotorp har ej heller föreslagits.

En följd av ett bifall till förslaget skulle tillika bliva, att ovan odlingsgränsen skulle kunna förekomma två slag av lägenheter, därav i ena fallet upplåtelse skulle ske genom Kungl. Maj:t och i det andra genom domänstyrelsen. Kungl. Maj:t skulle härvid vara bunden av de i 1915 års berörda kungörelse angivna grunder och sålunda kunna medgiva allenast upplåtelse med nyttjanderätt, under det domänstyrelsen skulle hava fria händer. En sådan olikhet i behandlingen är icke lämplig och kan giva anledning till en konkurrens i förfarandet, som bör undvikas.

Vidare kan anmärkas, att de medel, som inflyta genom upplåtelser av lägenheter ovan odlingsgränsen, i analogi med vad i renbeteslagen stadgas för där avsedda upplåtelser (56 §) användas till förmån för lapparna. Vid en tillämpning ovan odlingsgränsen av författningsförslaget skulle ett dylikt överförande av medlen ej ifrågakomma.

Den grund, varå 1915 års kungörelse vilar, kvarstår oförändrad. Med hänsyn till den utbredning av bebyggelsen i fjälltrakterna, som undan för undan skett bland annat genom uppdelning av äldre hemman, är lapparnas ställning numera än ömtåligare. Den särskilda prövning, som tidigare ansetts erforderlig vid upplåtelse ovan odlingsgränsen, tarvas alltså, och behovet därav har snarare skärpts.

I detta sammanhang må erinras att renbetesfjällen i Jämtlands län och de för dessas utvidgning inköpta fastigheter icke beröras av nu föreliggande förslag. Utredningsmannen har sig emellertid bekant, att vissa kronoparker skjuta in i eller angränsa renbetesfjällen och nämnda fastigheter på sådant sätt, att en upplåtelse av kronotorp å kronoparkerna kan komma att skadligt inverka å renskötset. Bestämmelser synas böra upptagas i författningen med åläggande för domänstyrelsen att, där angivna förhållanden synes föreligga, efter länsstyrelsens hörande meddela föreskrifter till skydd för lapparna och deras rensköttsel.

Liknande synpunkter ha framförts i yttrandena från *länsstyrelserna i Jämtlands och Norrbottens län samt lappfogdarna*.

Svenska skogs- och flottningsarbetareförbundet har yttrat bland annat följande.

Förbundet har ingenting att erinra emot den allmänna förutsättning för upplåtelse av kronotorp, som egnahemsstyrelsen i sin motivering och i förslaget till kungörelse utgår ifrån, nämligen att kronolägenheter av ifrågasvarande slag icke böra upplåtas i större omfattning, än vad som betingas av domänverkets behov av arbetskraft å kronoparkerna. Som led i strävandena att på längre sikt och i större omfattning tillskapa en fast skogsarbetarkår låter förslaget sig också väl försvaras. Då, som här, upplåtelseformen närmast är att betrakta som boställen åt domänverkets arbetare, blir den principiella inställning, förbundet i annat sammanhang givit uttryck för i fråga om sammankoppling av arrende- och arbetsavtal icke av samma giltighet. Förbundet har därför ingenting att erinra emot, att i upplåtelsekontrakten införes arbetsskyldighet för lägenhetsinnehavaren till den omfattning, som betingas av hans behov att utan hinder sköta kronotorpet på därför lämpliga tider. Detta i synnerhet, som han i gengäld skall garanteras motsvarande antal arbetsdagar. I den mån i kontrakten intagas påföljdsbestämmelser för de fall fastställd arbetsskyldighet av lägenhetsinnehavaren icke fullgöres, böra motsvarande ersättningsbestämmelser ingå för de fall arbete av domänverket icke ställes till förfogande i föreskriven omfattning. Fullgörande av denna ersättning bör icke få ske medelst anvisning av arbete på annan ort, med mindre härom särskilt avtalas mellan kronotorparen och domänverket för varje särskilt fall.

På grund av upplåtelseformens begränsning och särskilda karaktär, finner förbundet den av egnahemsstyrelsen anförda motiveringen för kronotorpens upplåtelse endast mot nyttjanderätt, med vissa särskilda undantag för vilka friköp kunna äga rum, vara av den beskaffenhet, att inga erinringar kunna resas däremot. Det synes också förbundet, som denna ståndpunkt icke står i motsättning till de strävanden, som ur social synpunkt söka bereda innehavare av jordbruk den trygghet, som en lagstadgad friköpsrätt vill bereda.

Förbundet hälsar med tillfredsställelse förslaget att bebyggelsen av upplåtna kronotorp helt skall bekostas av domänverket. För nödig standard på framför allt bostadsbeståndet för ifrågasvarande bebyggelse synes denna åtgärd synnerligen välbetänkt. Egnahemsstyrelsen har i motiveringen till sitt utlåtande icke närmare ingått på frågan, vilken standard bostäderna böra besitta, men förbundet förutsätter att domänverket vid utarbetandet av de närmare planerna härför söker uppnå minst samma standard som vid arbetarsmåbruksbebyggelsen. Det torde, enligt förbundets mening, vara klokt, att i föreskrifterna införa bestämmelse om, att i lägenheterna skola indragas vattenledningar. Beträffande lägenhetsinnehavarnas skyldigheter att utföra mindre reparationer vilja vi påpeka, att enligt vad erfarenheten givit vid handens tydliga definitioner äro av behovet påkallade och i möjligaste mån böra utformas i kungörelsen.

Statskontoret har anført i huvudsak följande.

Statskontoret delar egnahemsstyrelsens uppfattning, att i fortsättningen upplåtelser av kronotorp icke böra äga rum i större omfattning än som betingas av domänverkets behov av arbetskraft å kronoparkerna, samt att kronotorpen måste anses utgöra en motsvarighet till de sydligare landsdelarnas s. k. skogsjordbruk. Detta bör emellertid enligt statskontorets mening föranleda, att samtliga kostnader för denna verksamhet, vilken kommer att ingå såsom ett naturligt led i domänstyrelsens arbete med kronoskogarna, skola bestridas från domänfonden. Vidare torde för upplåtelseerna erforderliga bestämmelser böra utformas i närmast möjliga anslutning till gällande föreskrifter rörande utarrendering av skogsjordbruk. Med dessa utgångs-

punkter anser sig statskontoret böra föreslå följande ändringar i egnahemsstyrelsens förslag.

Domänstyrelsen skall hava att avgöra, i vilket skick ett kronotorp skall upplåtas. Antingen styrelsen därvid beslutar att ombesörja torpets uppodling i dess helhet — vilket vill förefalla statskontoret lämpligast — eller styrelsen endast låter i enlighet med förslaget uppodla en viss minimiareal och beviljar torparen statsbidrag för odlingsarbetets fortsättande, böra samtliga härav föranledda kostnader bestridas från domänfonden.

Ansvar för lägenheter åvilande skatter bör fördelas mellan domänverket och lägenhetsinnehavaren på samma sätt som vid utarrendering av skogsjordbruk, vilket innebär, att regelmässigt domänverket skall svara för fastighetsskatten och torparen för vägskatten.

Vid bestämmandet av avgifterna för kronotorp torde hänsyn endast böra tagas till torpets beskaffenhet och förhållandena å orten. Någon anledning att fastställa avgifterna efter olika grunder, allteftersom upplåtelse sker till en person, som arbetar å kronoskogarna, eller till en hantverkare eller dylikt, vars bosättning å orten befunnits önskvärd, lär icke föreligga. Skulle kronotorparen inflytta i å torpet uppförd byggnad, innan någon uppodling kommit till stånd, synes en viss hyresavgift böra utgå.

Inventarielån böra utlämnas från domänfonden. Därvid bör ränta utgå med 4 procent eller samma procentsats, som för närvarande gäller för lån från kolonisternas kreaturs- och redskapslånefond. Anledning, att under vissa förhållanden efterskänka en tredjedel av låneskulden, synes icke föreligga. Statskontoret kan således icke tillstyrka, att de från kungörelsen den 6 juni 1941 (nr 484) angående upplåtelse åt lappar av lägenheter, å kronomark m. m. hämtade bestämmelserna om räntefrihet ävensom om efterskänkande av lånebelopp göras tillämpliga å ifrågavarande inventarielån.

Med anledning av vad egnahemsstyrelsen anfört och föreslagit rörande brandförsäkring av byggnaderna å kronotorp vill statskontoret erinra, att ämbetsverket i yttrande till chefen för finansdepartementet tillstyrkt ett av särskilda sakkunniga avgivet förslag om meddelande av förbud — med vissa undantag, som här sakna betydelse — mot försäkring av staten tillhörig egendom, innebärande, bland annat, att kronoarendators skyldighet att hålla upplåtna byggnader försäkrade skall upphävas.

Slutligen vill statskontoret, som icke ansett sig hava att i detalj granska de av egnahemsstyrelsen framlagda författningsförslagen, ifrågasätta, huruvida icke de i förslaget till kungörelse angående upplåtelse av kronotorp å vissa kronoparker upptagna stadgandena i 21 § om tid för ny upplåtelse av kronotorp, som avträts till kronan, och i 30 § om understöd till skoldistrikt för upprättande av skola kunna utgå. I sistnämnda hänseende synas några särskilda bestämmelser — utöver dem, som gälla enligt kungl. kungörelsen den 6 mars 1936 (nr 45) angående statsbidrag till byggnader för folkskolväsendet — icke erforderliga.

I detta sammanhang torde jag även få anmäla en av *Västerbottens läns kolonisationsnämnd* den 20 april 1942, gjord framställning, avseende att arrendeavgifter för kolonat, vilka erlagts under första upplåtelse tiden, måtte kunna räknas vederbörande kolonister till godo såsom i förtid erlagda arrendeavgifter eller köpeskilling. I skrivelsen har i övrigt anförts följande.

Jämlikt bemyndigande den 17 juni 1938 skall kolonist som helt eller delvis erlagt arrendeavgift för arrendeår efter första upplåtelse tidens utgång vara berättigad att såsom förtida arrendeavgift eller köpeskilling tillgodoräknas

sålunda erlagt belopp. Däremot får arrendeavgift som erlagts redan under första upplåtelse tiden icke räknas tillgodo.

Inom Västerbottens län har under första upplåtelse tiden inbetalts 1,688 kronor 41 öre i arrendeavgifter, vilka sålunda icke kunna räknas kolonisterna till godo. De kolonister, som inbetalt dessa arrendeavgifter innan Kungl. Maj:ts brev den 27 juni 1929 och 17 juni 1932 utfärdades, att ifrågavarande tid skulle räknas som legofri, äro i de allra flesta fall mycket skötsamma och ha velat i tid fullgöra sina betalningsplikter, medan däremot andra kolonister, vilka hade samma betalningsskyldighet, av olika skäl icke fullgjorde sin betalningsplikt.

Kolonisten Karl G. Nord å kolonat nr 45 Rönnliden, som erlagt arrendeavgift under första upplåtelse tiden, har i skrivelse till kolonisationsnämnden anhållit att dessa medel, 95 kronor 50 öre, nu gottskrivas honom för lega. Ett bifall till denna ansökan skulle medföra att liknande medgivanden kunna ifrågakomma i ett fåtal fall och med en sammanlagd summa icke överstigande 1,000 kronor.

Domänstyrelsen har i yttrande den 12 maj 1942 förklarar sig kunna biträda framställningen.

Departementets-
chefen.

Såsom framgår av vad jag förut anfört har frågan om kolonisationen å statens skogar i de nordligare delarna av landet under de senaste årtiondena varit föremål för statsmakternas oavlåtliga uppmärksamhet. Genom åtgärder av skilda slag ha statsmakterna sökt understödja och utveckla sådan kolonisation. De mest framträdande skälen för kolonisationsverksamheten å kronoskogarna ha varit å ena sidan statens strävan att tillskapa möjligheter för obesuttna att erhålla egna jordbruk och å andra sidan önskvärdheten att tillgodose domänverkets växande behov av arbetskraft till skogsbruket. Tvivelsutan har den hittills bedrivna statliga kolonisationsverksamheten varit till stort gagn för utvecklingen i dessa trakter, då genom densamma bebyggelsen drivits framåt och försörjningsmöjligheter tillskapats för ett icke ringa antal människor.

Genom den reform, som enligt statsmakternas beslut år 1939 genomfördes på egnahemsverksamhetens område, ha emellertid förutsättningarna för ifrågavarande kolonisationsverksamhet i hög grad förskjutits. Sålunda torde kolonisationsverksamheten, i den mån densamma tar sikte på anskaffandet av jordbruk, numera böra bedrivas under de former, som falla inom ramen för den vanliga statliga egnahemsverksamheten. Jag vill erinra därom att under egnahemsverksamheten enligt nu gällande bestämmelser innefattas åtgärder för jordanskaffning och jordförmedling samt att egnahems- och premielångivningen nu även utsträckts på sådant sätt, att genom densamma möjliggöres jordförvärv utan att den jordsökande själv behöver disponera egna tillgångar i den utsträckning som tidigare varit erforderligt. Genom denna reform har alltså det ena av de huvudskäl bortfallit, som låg till grund för de vidtagna kolonisationsåtgärderna på kronoskogarna i den form de hittills bedrivits. Numera kvarstår såsom motiv för verksamheten huvudsakligen endast önskemålet att anskaffa arbetskraft på ifrågavarande skogar. Detta förhållande torde medföra, att en omläggning av verksamheten bör komma till stånd för att densamma skall på ett lämpligare sätt kunna fullfölja nyss-

berörda syfte. Men även ur andra synpunkter än de nu anförda synes en reform på ifrågavarande område vara av behovet påkallad. Ehuru såsom jag förut framhållit kolonisationsverksamheten sådan som den hittills bedrivits i betraktande av de tidsförhållanden under vilka densamma igångsattes haft betydande förtjänster, torde man likväl nödgas medgiva, att den numera icke kan anses uppfylla tidsenliga krav. Särskilt framträdande äro bristerna såvitt angår bebyggelsefrågans ordnande. Det stöd som i detta hänseende lämnas lägenhetsinnehavarna är uppenbarligen under nu rådande förhållande alldeles otillräckligt. En ändring härutinnan torde få anses synnerligen angelägen. Även det sätt, varpå bestämmandet av avgifterna för upplåtelse sker, torde behöva omregleras.

Med hänsyn till det anförda anser jag, i likhet med egnahemsstyrelsen, att en reform på ifrågavarande område snarast bör genomföras. Att såsom skogsstyrelsen förordat avvakta ett slutligt ställningstagande till nya arrendebestämmelser, innan den nu ifrågasatta reformen beslutes, anser jag icke vara av omständigheterna påkallat. Därest vissa smärre skiljaktigheter skulle uppstå mellan de blivande arrendebestämmelserna och de nu ifrågavarande, torde en jämkning av de sistnämnda sedermera böra kunna ske av Kungl. Maj:t.

Då den verksamhet, som tar direkt sikte på kolonisationen i de trakter av landet varom här är fråga, numera fullföljes i annan ordning genom egnahemsmyndigheterna, torde såsom egnahemsstyrelsen framhållit, vid en revision av bestämmelserna, behovet av arbetskraft böra få en mera avgörande betydelse än tidigare vid fattande av beslut huruvida upplåtelse skall ske eller icke. Såsom en allmän förutsättning för nya upplåtelser torde därför böra gälla, att sådana icke må komma till stånd i större omfattning än som betingas av domänverkets behov av arbetskraft å kronoparkerna. En bestämmelse av dylik innebörd blir uppenbarligen till gagn för lägenhetsinnehavarna själva när densamma medför att upplåtelser icke komma att äga rum i andra fall än där lägenhetsinnehavarna kunna vara säkra på att få arbete å skogen. Härigenom förhindras uppkomsten av en kategori lägenhetsinnehavare, som komme att leva under osäkra och svåra ekonomiska förhållanden. I enlighet med vad egnahemsstyrelsen framhållit bör emellertid nyssberörda regel givetvis icke tolkas så, att lägenhet icke må upplåtas åt den som utan att vara skogsarbetare genom sitt arbete tillgodoser befolkningens på kronoparkerna behov genom exempelvis byggnadsarbete eller hantverk av olika slag. Ifrågavarande bestämmelse berör uppenbarligen icke de lägenhetsinnehavare som redan nu finnas, liksom den icke heller bör förhindra att redan befintliga lägenheter vid upplåtelse tidens utgång ånyo upplåtas, även om detta ej skulle anses påkallat med hänsyn till behovet av arbetskraft på kronoskogarna. En följd av den nu intagna ståndpunkten blir, att någon skillnad i upplåtelseformen mellan olika slags lägenheter, såsom hittills skett, icke bör upprätthållas. Härigenom vinnes, att enhetligare och mera lättöverskådliga bestämmelser kunna komma till stånd på ifrågavarande område.

Vad angår frågan inom vilka områden de nya upplåtelseerna böra få ske, finner jag i anslutning till de erinringar som i de avgivna yttrandena från flera håll framställts, att upplåtelser ovan odlingsgränsen icke böra tillåtas. Ur såväl lapparnas som de bofastas egna synpunkter torde detta vara mest tillfredsställande, då därigenom åtskilliga intressekonflikter mellan dessa befolkningsgrupper torde kunna undvikas.

Jag ansluter mig beträffande spörsmålet vilken myndighet som bör handha ifrågavarande verksamhet till utredningens förslag att densamma bör handhavas av domänstyrelsen. I enlighet med vad jag tidigare anfört skall det närmast bero på domänverkets behov av arbetskraft, i vilken omfattning upplåtelser böra ske. Med hänsyn härtill torde domänstyrelsen äga de bästa förutsättningarna för att bedöma de problem som uppkomma i fråga om upplåtelseerna.

Den av egnahemsstyrelsen föreslagna benämningen, kronotorp, å ifrågavarande lägenheter finner jag lämplig.

Härefter torde jag få ingå på de särskilda bestämmelser, som böra reglera upplåtelser av nu ifrågavarande slag. I stort sett kan jag härvid biträda vad egnahemsstyrelsen i detta hänseende föreslagit. Bestämmelserna ansluta sig i väsentliga hänseenden till de stadganden, som gälla ifråga om upplåtelse av s. k. skogsjordbruk å kronoskogarna i de sydliga och mellersta delarna av landet, vilka upplåtelser i stort sett ha samma karaktär som de nu förevarande.

För närvarande är upplåtelse tiden olika för kronotorp och kolonat. Kronotorpen äro sålunda upplåtna på femtio år, under det att i fråga om kolonaten gäller en femtonårig upplåtelse tid. Beträffande båda dessa upplåtelseformer gäller att inlösen med äganderätt under vissa förutsättningar kan ske. Såsom i utredningen föreslagits och såsom redan tidigare antytts torde de nya kronotorpen böra upplåtas under nyttjanderätt, varvid lagen om nyttjanderätt till fast egendom bör bliva tillämplig på upplåtelsen i den mån ej annat särskilt föreskrives. Ifråga om *upplåtelse tiden* kan givetvis tvekan råda huruvida denna bör bestämmas till femton år i enlighet med egnahemsstyrelsens förslag eller femtio år såsom Sveriges kronotorpare och kolonistförbund yrkat. Med hänsyn till att förevarande spörsmål, vid det förhållande att upplåtelsen bör förenas med optionsrätt, icke torde vara av större betydelse för arrendatorn, finner jag mig kunna biträda förslaget om en arrendetid av i regel femton år.

För att öka tryggheten för kronotorparens familj torde, i anslutning till vad egnahemsstyrelsen föreslagit, föreskrifter böra upptagas därom att vid arrendators död efterlevande änka eller barn, adoptivbarn eller bröstarvinge till någon av dessa eller ock måg skall, om så finnes lämpligt, få övertaga kronotorpet för återstående upplåtelse tiden.

Ett spörsmål, som i utredningen icke berörts, är frågan om möjligheterna för lägenhetsinnehavare och hans hustru att, därest de på ålderdomen överlåta lägenheten, erhålla bostad å densamma. För närvarande äger domänverket bemyndigande att lämna fritt virke för uppförande av en mindre

bostad för detta ändamål. Jag förutsätter, att domänstyrelsen kommer att även i fortsättningen lämna fritt virke och i övrigt i skälig omfattning bispringa den avträdande lägenhetsinnehavaren.

En av de punkter i förslaget, som särskilt blivit föremål för erinringar, är *bestämmelserna om arbetsplikt*. Enligt förslaget skall i samband med upplåtelsen upptagas föreskrifter om skyldighet för kronotorparen att åtaga sig skogsarbete hos domänstyrelsen. Såsom tidigare framhållits syftar förslaget i viss utsträckning till att genom ifrågavarande upplåtelser tillförsäkra domänverket tillgång på erforderlig arbetskraft på skogarna. Under sådana förhållanden torde det vara skäligt, att kronotorparen förbinder sig gentemot domänverket att fullgöra vissa arbetsprestationer. Häremot ha icke heller, i varje fall från kronotorparnas egna organisationer, framställts mera allvarliga erinringar. Man synes dock hysa vissa farhågor att den arbetsplikt, som kommer att åläggas kronotorparna, skall bliva alltför betungande eller komma att utkrävas på sådant sätt att jordbruket icke skall kunna skötas i behörig ordning. Enligt min mening äro dessa farhågor överdrivna. Domänverket bör avväga det arbete, som kronotorparna skola utföra för domänverkets räkning under hänsynstagande till önskvärdheten av att kronotorpen skötas väl så att de tillfredsställande fylla sin uppgift såsom stödjordbruk. Härav följer, att arbetet i första hand bör avpassas så att detsamma icke hindrar kronotorparen i hans eget sådd- och skördearbete. Hänsyn bör tagas även till om lägenhetsinnehavaren kan erhålla arbete på annat håll under förutsättning att domänverket då icke oundgängligen behöver hans arbetskraft. Vid anvisande av arbete bör i möjligaste mån tillses att arbetsplatserna förläggas så att onödigt långa avstånd undvikas. Jag vill emellertid här erinra om att ifrågavarande lägenheter i regel äro av den storleksordning att det är nödvändigt för innehavarens försörjning att han har arbete utanför jordbruket, och att det under sådana förhållanden är en ovärderlig fördel för honom att han, såsom i förslaget förutsatts, i samband med upplåtelsen — samtidigt som han tillförbindes viss arbetsprestation — även tillförsäkras rätten att erhålla arbete. Om det arbete, som lägenhetsinnehavaren vid upplåtelsen påtagit sig, uttages i enlighet med de av mig nu uppdragna riktlinjerna — vilket jag förutsätter kommer att ske — torde några mera vägande erinringar icke kunna anföras mot förslagets genomförande i denna del. Genom denna reglering av arbetsförhållandena mellan domänverket och lägenhetsinnehavaren torde den anmärkning, som bland andra länsstyrelsen i Västerbottens län framfört mot förslaget, att detsamma icke i tillräcklig grad beaktade jordbrukets intresse, ha förlorat sitt berättigande.

Med hänsyn till syftet med upplåtelseerna av kronotorpen torde dessa i allmänhet böra få karaktären av stödjordbruk. I överensstämmelse med egenahemsförfattningarna, däri icke upptagits några närmare föreskrifter angående stödjordbrukens areal, synes icke heller beträffande kronotorpen några närmare föreskrifter böra lämnas rörande *jordbrukens storlek*. I regel torde de emellertid böra åtminstone vara så stora, att å desamma kunna

födas minst två kor samt odlas potatis för husbehov. Vid anläggande av nya kronotorp torde det vara önskvärt att dessa anläggas gruppvis. I likhet med egnahemsstyrelsen vill jag understryka vikten av att den mark, som tillägges kronotorpen, där så kan ske, även inbegriper *betesmark*, och att skogsbetet i möjligaste mån avlyses. Givet är dock att intill dess kronotorps betesmark iordningställts rättighet att beta kreaturen å intilliggande kronomark bör medgivas. Liksom för närvarande gäller ifråga om kronotorpare och kolonister böra de nya lägenhetsinnehavarna tillförsäkras rätt att efter utsyning eller anvisning erhålla nödigt *husbehovsvirke*.

Vad angår frågan om *uppodling av kronotorp* torde, såsom i utredningen föreslagits, torpet böra iordningställas i så stor omfattning att två kor från början kunna födas å detsamma och potatis odlas till husbehov. Undantagsvis torde dock kravet på uppodling av torpet genom domänverkets försorg kunna nedsättas därhän, att endast en ko kan födas på torpet. För den fortsatta uppodlingen av torpet torde kronotorparen böra åtnjuta statsbidrag enligt samma grunder, som gälla för statsbidrag för nyodling m. m. på ofullständiga jordbruk. Såsom egnahemsstyrelsen framhållit synes i regel bidrag icke böra medgivas till odlingsarbeten i större omfattning än som förutsatts i den vid upplåtelsen bestämda odlingsplanen. Något absolut hinder torde dock ej böra resas mot beviljande av bidrag till odling av överskjutande areal, där så finnes lämpligt. I likhet med egnahemsstyrelsen anser även jag, att, om å kronotorp förbättringar vidtagits av kronotorparen, för vilka denne ej kan anses gottgjord genom de förmåner han åtnjutit under den tid han innehaft torpet, skäligen gottgörelse härför bör tillerkännas honom vid avträdet.

De i förslaget upptagna bestämmelserna rörande *bebyggelsen på kronotorpen* ha tillstyrkts i flertalet avgivna yttranden. Såsom jag förut anfört torde de nu gällande bestämmelserna härutinnan ge anledning till berättigade erinringar. De svårigheter, som uppkommit för lägenhetsinnehavarna att med tillgängliga statsbidrag samt fritt virke och fri cement men i övrigt på egen bekostnad genomföra bebyggelsen, ha ofta medfört att denna oskäligt fördröjts och även blivit bristfälligt utförd. Standarden å byggnaderna kan därför ofta nog knappast anses motsvara tidens krav i detta avseende. En genomgripande förändring av bestämmelserna i ämnet synes vid sådant förhållande av behovet påkallad. Egnahemsstyrelsen har föreslagit att det nuvarande systemet med skyldighet för lägenhetsinnehavaren att med statsbidrag uppföra byggnaderna bör övergivas och i stället staten övertaga byggnadsskyldigheten och i egen regi uppföra byggnaderna. De skäl som i utredningen anföras härför tala starkt för denna lösning av förevarande spörsmål. Erinras må, att detta system redan tillämpas i fråga om skogsjordbruken, arrendeegnahemmen och lägenhetsupplåtelsena till läpparna enligt 1941 års bestämmelser. Även jag finner mig böra tillstyrka, att domänverket övertager ansvaret för bebyggelsen på de blivande kronotorpen.

Vad angår frågan om fördelningen av *underhållsskyldigheten* mellan do-

mänverket och kronotorpare kan jag även i denna del biträda förslaget, vilket för övrigt ansluter sig till gällande nyttjanderättslag, såvitt angår arrenden, som regleras av de s. k. sociala arrendebestämmelserna. Beträffande underhåll av diken och avlopp för exempelvis skogsutdikningar bör överenskommelse träffas vid upplåtelsen.

Det i förslaget upptagna stadgandet, att, därest byggnad å kronotorp genom brand eller på annat sätt blir förstörd eller så skadad att nybyggnad erfordras, det bör tillkomma domänstyrelsen att bestämma om och i vilken omfattning nybyggnad skall äga rum, föranleder icke någon erinran från min sida. Att upptaga någon bestämmelse, varigenom domänstyrelsen under alla förhållanden skulle vara skyldig att nybygga å lägenheten i fråga, torde icke vara välbetänkt. Det kan uppenbarligen icke vara lämpligt, att byggnadsskyldighet skall föreligga i exempelvis sådana fall då lägenhet finnes ur jordbruksekonomiska synpunkter otillfredsställande och på grund härav bör nedläggas eller sammanslös med annan lägenhet.

Ifråga om *anläggandet av vägar* till kronotorp eller inom dess gränser, torde, såsom egnahemsstyrelsen föreslagit, överenskommelse böra träffas mellan domänverket och kronotorparen i samband med upplåtelseavtalet eller vid behov under upplåtelse tiden. I likhet med egnahemsstyrelsen anser jag det i betraktande av de avsevärda kostnader, vilka kunna vara förenade med vägföretag, samt med hänsyn till vägarnas nytta för kronoskogarna motiverat, att domänverket i huvudsak påtager sig kostnaderna för åtminstone större vägföretag. Beträffande *underhållet av väg* torde såvitt angår utfartsväg överenskommelse böra träffas mellan domänverket och kronotorparen. Vid bedömande av denna fråga bör givetvis hänsyn tagas till den nytta, som även domänverket kan ha av vägen i fråga. Vägunderhållet i övrigt bör alltid ankomma på domänverket.

Egnahemsstyrelsens förslag att *fastighetsskatten* för ifrågavarande lägenheter alltid skall gäldas av domänverket kan jag biträda.

Vad beträffar *brandförsäkring av byggnaderna å kronotorp* ha i yttrandet från Sveriges kronotorpare- och kolonistförbund erinringar rests mot förslaget att det skall åligga kronotorparna att hålla byggnaderna försäkrade samt erlägga försäkringspremierna. Såsom i utredningen framhållits skulle det för domänverket vara en fördel, därest försäkringskyldigheten icke pålades kronotorparna, med hänsyn till att domänverket under sådana förhållanden icke skulle behöva övervaka bestämmelsernas efterlevnad, vilket ofta torde medföra icke ringa besvär och tidsspillan för tjänstemännen. Inom finansdepartementet föreligger för närvarande ett förslag av innebörd att förbud mot försäkring av kronans egendom, däri inbegripet även utarrenderad egendom, skall meddelas. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att, sedan slutlig ståndpunkt tagits till nämnda förslag, meddela bestämmelser i här förevarande avseende. Skulle berörda förslag godtagas, bör uppenbarligen någon skyldighet i förberörda hänseende icke åläggas kronotorparna. Vid bestämmandet av avgiften för upplåtelse rna bör emellertid under sådana förhållanden hänsyn tagas till att kronotorparna fritagits från skyldigheten

att hålla byggnaderna försäkrade. Liksom hittills torde det böra åligga kronotorparna att anskaffa och underhålla erforderliga brandredskap.

De hittills tillämpade föreskrifterna rörande *bestämmande av avgifterna* för kronotorp och kolonat synas mig mindre tillfredsställande. Givet är, såsom ock i utredningen framhållits, att, sedan byggnadsskyldigheten helt lagts på domänverket, det icke torde vara möjligt att bestämma avgifterna i anslutning till byggnadskostnaderna. Ett dylikt beräkningssätt skulle leda till alltför betungande avgifter, särskilt för de kronotorpare som fått lägenheter upplåtna då byggnadskostnaderna varit höga. Såsom egnahemsstyrelsen påpekat skulle detta beräkningssätt föranleda, att avgifterna i regel icke skulle understiga 500 kronor om året, avgifter som kronotorparna uppenbarligen i regel icke skulle vara i stånd att erlägga. Med hänsyn härtill finner jag, i likhet med egnahemsstyrelsen, att årsavgifterna i allmänhet, oberoende av kostnaderna för torpens iordningställande, böra hållas på en skälig och för de olika torpen någorlunda lika nivå. Särskilt vill jag här understryka, att såsom regel höjning av avgifterna icke bör ske av den anledning att torpets odlade jord ökats genom nyodlingar eller förbättringar som innehavaren verkställt på egen bekostnad. Såsom egnahemsstyrelsen framhållit bör vid bedömandet av skäligheten av årsavgiften ihåggkommas, att denna icke så mycket bör vägas mot avkastningen av jordbruket på kronotorpet som mot den bostadsförmån torpet skänker. Den uppoffring, som domänverket måste vidkännas genom detta sätt att bestämma avgifterna, motiveras enligt min mening av att domänverket genom kronotorparna erhåller en fast stam av skogsarbetare å kronoskogarna. I de fall, kronotorparen icke har möjlighet eller är villig att åtaga sig arbete på kronoskogarna och icke heller genom sitt arbete tillgodoser befolkningen å kronoskogarna, torde nu angivna motivering för en lägre avgift icke förefinnas. I dylika undantagsfall torde det vara berättigat att en högre avgift bestämes för nyttjanderätten till kronotorpet.

De bestämmelser, som i förslaget upptagits angående uppskattningsförrättning i de fall att kronotorparen vid förnyad upplåtelse icke vill godtaga av domänverket erbjudna villkor, ansluta sig till motsvarande stadgande i den författning som reglerar utarrenderingen av skogsjordbruket. Uppskattningsnämndens sammansättning synes mig garantera, att ett opartiskt bedömande av upplåtelsevillkoren kommer till stånd.

Med hänsyn till den förskjutning av ändamålet med ifrågavarande upplåtelser, som de nu förordade bestämmelserna innebära, torde stadgandena om *inlösen av kronotorpen* böra få ett annat innehåll än de som gälla för hittills upplåtna lägenheter. I och med att kronotorpen anordnas närmast i syfte att underlätta anskaffande av arbetskraft för domänverket, måste det givetvis för domänverket vara ett intresse att dessa kronotorp i regel icke avyttras till innehavarna. Emellertid kan såsom även egnahemsstyrelsen i sin utredning påpekat i särskilda fall förhållandena vara sådana att det framstår såsom naturligt att kronotorpet får inlösas med äganderätt. Detta kan vara fallet, om en kronotorpare, som kan finna sin bärning genom arbete på annat håll

än i domänverkets tjänst, önskar bli ägare av torpet och hinder icke möter från domänverkets sida att överlåta detsamma till innehavaren. I anslutning till dessa synpunkter synes vid utformande av de nya bestämmelserna i ämnet friköp icke böra upptagas såsom ett normalt led i kronotorpsupplåtelsen. Möjlighet bör dock stå öppen för domänverket att träffa avtal med kronotorparen om försäljning till honom. Frågan huruvida sådan försäljning skall underställas Kungl. Maj:ts prövning bör bedömas efter de regler, som gälla beträffande försäljning av domänverkets fastigheter i allmänhet. Köpeskillingen synes böra bestämmas med hänsyn till värdet vid tiden för försäljningen. Avdrag torde härvid böra ske för värdet av de förbättringar å kronotorpet, vilka utförts eller bekostats av kronotorparen och för vilka denne icke kan anses gottgjord genom förmåner, som han åtnjutit.

Såsom egnahemsstyrelsen föreslagit torde efter den förordade omläggningen av kronotorpsupplåtelseorna möjlighet böra beredas kronotorparna att vid tillträdet få lån för anskaffande av nödiga jordbruksinventarier, utsäde, gödningsämnen, foder och dylikt samt till andra nödvändiga utgifter för igångsättande av driften å torpet. Lånen torde få avse inköp av såväl döda som levande inventarier. Det förslag till lånevillkor, som egnahemsstyrelsen upptagit i sin utredning, kan jag godtaga. Villkoren ansluta sig nära till de grunder som gälla för inventarielån till lappar enligt 1941 års kungörelse angående upplåtelse åt lappar av lägenheter å kronomark m. m. Med hänsyn till kronotorparnas förhållandevis svaga ekonomiska ställning anser jag att lånen böra löpa utan ränta liksom ock att $\frac{1}{3}$ av utlämnat lån må kunna efterskänkas, sedan $\frac{2}{3}$ av lånebeloppet inbetalats. I likhet med egnahemsstyrelsen förordar jag, att en ny statlig utlåningsfond inrättas, benämnd kronotorparnas inventarielånefond, från vilken lån för ifrågavarande ändamål må utlämnas. Fonden torde böra stå under statskontorets förvaltning. Låneverksamheten bör emellertid handhas av domänstyrelsen.

Den nu föreslagna reformen rörande upplåtelse av kronotorp torde böra träda i kraft den 1 juli 1944. Beträffande de enligt tidigare gällande bestämmelser upplåtna lägenheterna kunna de nya föreskrifterna icke utan vidare bliva tillämpliga å dessa lägenheter. Emellertid torde det vara att förvänta att ett stort antal innehavare av dessa lägenheter komma att söka få övergå till de nya bestämmelserna med hänsyn till att dessa i stort sett torde vara förmånligare för lägenhetsinnehavarna än de nu gällande. En dylik övergång till de nya bestämmelserna synes eftersträvansvärd och torde i möjligaste mån böra underlättas. De av 1942 års riksdag senast beviljade lindringarna i upplåtelsevillkoren (prop. nr 248; r. skr. nr 386) torde, i anslutning till vad i utredningen föreslagits, böra förlängas under en övergångstid av ytterligare tre år. Kungl. Maj:t torde, på sätt generaldirektör Berglöf ifrågasatt, i fråga om tidigare upplåtelseor ovan odlingsgränsen böra äga medgiva motsvarande förmåner, som beviljas sådan innehavare av upplåtelseor nedom odlingsgränsen, som önskar övergå till de nya bestämmelserna. Hinder torde icke böra möta för Kungl. Maj:t att bifalla den av Västerbottens läns koloni-

sationsnämnd den 20 april 1942 gjorda framställningen om tillgodoräknande av vissa erlagda avgifter.

I och med att domänverket övertagit byggnadsskyldigheten på kronotorpen bör självfallet bostadsförbättringsbidrag, nybyggnadslån eller förbättringslån ej vidare beviljas kronotorpare. Att lägga hinder i vägen för lägenhetsinnehavare, som icke övergått till den nya ordningen, att erhålla bidrag, som han enligt gällande bestämmelser kan erhålla, bör icke ifrågakomma.

Efter de nya bestämmelsernas ikraftträdande bör ej beviljas lån ur kolonisternas kreaturs- och redskapslånefond utan torde, där lån kan ifrågakomma, dessa i stället beviljas såsom inventarielån enligt de nu förordade föreskrifterna angående sådana lån. I samband med att dessa föreskrifter träda i kraft torde nyssnämnda fond böra upphöra och återstående medel återlevereras till riksgäldsfonden, liksom inflytande amorteringar.

Vad gäller kvarstående kolonat — d. v. s. sådana som varken komma in under bestämmelserna om kronotorp eller genom egna hemsorganens bistånd inlösas med äganderätt — torde domänstyrelsen, som redan fungerar som kolonisationsnämnd för andra län än Västerbottens och Norrbottens, även böra övertaga förekommande uppgifter med avseende å kolonaten i sistnämnda båda län. De särskilda kolonisationsnämnderna i dessa län torde sålunda böra upphöra med utgången av juni 1944.

I övrigt torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att i anslutning till egna hemsstyrelsens förslag meddela erforderliga övergångsbestämmelser.

I olika sammanhang har jag i det föregående berört frågan huru *kostnader* av olika slag för den framtida kronotorpsverksamheten böra bestridas. Sammanfattningsvis torde jag här få erinra om följande.

Kostnaderna för ny- och ombyggnad samt större reparationer torde böra bestridas från domänfonden. Likaså torde fastighetsskatter och utgifter för vägunderhållet i den mån dessa ankomma på domänstyrelsen böra gäldas av domänfondens medel.

Såsom förut anförts bör en särskild fond inrättas från vilken inventarielånen må utlämnas. För detta ändamål synas emellertid medel icke behöva anvisas för nästa budgetår.

Vad angår domänverkets kostnader för den första uppodlingen av kronotorpen, för bidrag till den fortsatta uppodlingen av dessa samt för eventuella ersättningar, som i samband med avträddandet av lägenhet utgå till kronotorpare för förbättring av lägenhet i odlingshänseende, torde anslag böra beviljas å riksstaten under nionde huvudtiteln. Detta anslag bör bliva en motsvarighet till de nuvarande anslagen till understödjande av kolonisationen å vissa kronoparker samt till odlings- och byggnadshjälp åt innehavare av odlingslägenheter m. fl. Det nuvarande anslaget till kolonisationsnämnder torde efter förevarande reforms genomförande komma att helt bortfalla. Från förutberörda anslag, som torde böra beviljas för odlingsarbeten å kronotorpen, böra även bestridas andra utgifter, som sammanhänga med stödandet av jordbruksdriften å kronotorpen. Såsom egna hemsstyrelsen framhållit torde ifrågavarande anslag, då i fortsättningen dessa me-

del icke skola anlitas för byggnadskostnaderna, kunna hållas väsentligt lägre än de nuvarande anslagen till kolonisationsverksamheten. För nästa budgetår skulle anslag för nu ifrågakvarande ändamål icke bliva behövt. Givet är emellertid att för domänverket den nu förordade reformen kommer att medföra icke obetydliga årliga kostnader. Det är emellertid att märka, att, även om man skulle följa de vägar för omgestaltning av ifrågakvarande verksamhet som i vissa yttranden antytts, kostnaderna med största sannolikhet icke skulle bliva mindre.

I huvudsaklig överensstämmelse med vad jag i det föregående anført har inom jordbruksdepartementet upprättats utkast till *kungörelse angående upplåtelse av kronotorp*. För att bereda riksdagen tillfälle att överblicka den nu föreliggande frågan torde författningsutkastet böra såsom *bilaga A* fogas till protokollet.

Departementschefen hemställer härefter, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att bemyndiga Kungl. Maj:t att verkställa upplåtelse av kronotorp å kronoparker i Norrland och Dalarna i huvudsaklig överensstämmelse med i det föregående uppdragna riktlinjer.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlåtast till riksdagen.

Ur protokollet:
Gustav T. Roupe.

U t k a s t
till
kungörelse angående upplåtelse av kronotorp.

Häri genom förordnas som följer.

1 §.

Å kronoparker i Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands och Jämtlands län samt nedom odlingsgränsen i Västerbottens och Norrbottens län må domänstyrelsen, där så prövas erforderligt med hänsyn till behovet av arbetskraft å kronoskogarna, under nyttjanderätt upplåta lägenheter (*kronotorp*) i enlighet med vad i denna kungörelse föreskrives.

Därest ej annat följer av de i denna kungörelse meddelade bestämmelserna, skall i avseende å upplåtelseerna gälla vad i allmän lag finnes stadgat till reglerande av jordägares och nyttjanderättshavares rättigheter och skyldigheter.

De villkor för upplåtelseerna, som härutöver finnas erforderliga, må bestämmas av domänstyrelsen.

I samband med upplåtelse av kronotorp må domänstyrelsen på de villkor nedan stadgas kunna utlämna lån för anskaffande av nödiga jordbruksinventarier, utsäde, gödningsämnen, foder och dylikt samt till andra nödvändiga utgifter för igångsättande av driften å torpet (*inventarielån*).

2 §.

Till innehavare av kronotorp må antagas svensk medborgare, som är minst tjuguetta år gammal, känd för skötsamhet, arbetsduglighet och ekonomisk förtänksamhet samt prövas äga goda personliga förutsättningar för drivande av ett mindre jordbruk.

3 §.

Vid upplåtelse av kronotorp skall mellan domänstyrelsen och kronotorparen överenskommas, om och i vilken utsträckning torparen skall vara skyldig att åtaga sig arbete på kronoskogarna.

Kronotorpare, som sålunda åtager sig arbete i viss omfattning, äger jämväl påfordra, att arbete i denna omfattning till avtalsenlig eller i orten gängse lön beredes honom.

4 §.

Kronotorp skall upplåtas för en tid av femton år.

Då särskilda omständigheter föranleda därtill, må domänstyrelsen dock

bestämma, att upplåtelse skall ske för kortare tid än femton år. Såsom sådana omständigheter skall anses, att kronotorparen, med hänsyn till ålder, hälsotillstånd eller dylikt eller på grund därav att han ingått eller har för avsikt att ingå avtal om köp eller arrende av annan fastighet, förklarar sig vilja avsluta upplåtelseavtal på kortare tid än femton år eller att det för kronan med hänsyn till skogsbruket är av vikt, att upplåtelsen sker för kortare tid.

Är upplåtelseavtalet gällande för längre tid än fem år, äger kronotorparen uppsäga avtalet till upphörande med utgången av femte året; avtalet skall dock i sådant fall uppsägas senast sex månader före nämnda tidpunkt, vid äventyr att rätten därtill förfaller. Enahanda rätt tillkommer kronotorparen vid utgången av vart femte år därefter.

5 §.

När upplåtelse tiden utlöper, skall kronotorparen, såframt han förhållit sig väl och domänstyrelsen icke finner särskilda skäl föranleda, att kronotorpet ej ånyo bör upplåtas, vara berättigad att erhålla ny upplåtelse för en tid av femton år. Därvid skall iakttagas att upplåtelsevillkoren må med hänsyn till rådande förhållanden förändras men ej göras väsentligen mera betungande för kronotorparen än de förutvarande.

6 §.

Dör kronotorpare under upplåtelse tiden och efterlämnar han änka, skall hon vara berättigad att övertaga avtalet för återstående upplåtelse tiden. Finnes ej änka eller vill hon ej inträda såsom innehavare av torpet, må nyttjanderätten övertagas av kronotorparens bröstarvinge, adoptivbarn eller dess bröstarvinge eller ock kronotorparens måg, såframt den som önskar övertaga kronotorpet prövas lämplig därtill.

Ingår änkan efter att hava övertagit kronotorpet nytt gifte och finnes i förra giftet måg eller närskyld som i första stycket avses, må denne övertaga torpet, såframt han prövas lämplig därtill. Övertages torpet ej av honom, må änkan behålla detsamma.

7 §.

Innan kronotorp upplåtes, skall noggrann undersökning företagas för utrönande, huruvida det för upplåtelse ifrågasatta området innehåller tillräcklig för odling tjänlig mark samt i övrigt är lämpligt för upplåtelse till kronotorp. Vid undersökning av odlingsmarken skall jordbrukssakkunnig person biträda.

I samband med undersökningen skall dels verkställas utstakning och kartläggning samt beskrivning och värdering av området, dels ock av den biträdande jordbrukssakkunnige upprättas odlingsplan, omfattande hela eller del av odlingsmarken.

8 §.

Då upplåtelse av kronotorp förestår, skall vederbörande jägmästare verkställa uppskattningsförrättning för bestämmande av den årliga avgiften samt de villkor i övrigt, på vilka torpet bör upplåtas. Upplåtelsevillkoren skola därefter fastställas av domänstyrelsen.

Är fråga om förnyad upplåtelse till kronotorpare, som enligt 5 § är berättigad att erhålla ny upplåtelse och kan genom domänstyrelsens försorg uppgörelse om upplåtelsevillkoren icke träffas, skall efter styrelsens förordnande uppskattningsförrättning å kronotorpet verkställas av en uppskattningsnämnd, bestående av jägmästaren eller annan, som domänstyrelsen utser, såsom ordförande och två uppskattningsmän, varom förmåles i 8 § 1 mom. förordningen angående grunder för förvaltningen av viss kronoegendom. Stanna nämndens ledamöter vid olika meningar, gäller vad de flesta säga. Har var sin särskilda mening, gäller ordförandens mening.

9 §.

Den årliga avgiften för kronotorp må ej sättas högre än som finnes skäligt med hänsyn till torpets beskaffenhet. Där innehavaren icke åtagit sig arbete på kronoskogarna och giltiga skäl till befrielse därifrån ej föreligga, skall vid avgiftens bestämmande hänsyn även tagas till de kostnader, som kronan haft och har att vidkännas för kronotorpets iordningställande.

Intill dess kronotorpet iordningställts på sätt i 10 och 11 §§ sägs, utgår ingen årsavgift för torpet.

Avgift skall erläggas till jägmästaren å tid, som fastställs av domänstyrelsen.

10 §.

Av den mark, som tillagts kronotorp, skall genom kronans försorg i regel iordningställas så stor del, att två kor kunna födas å torpet och potatis odlas för husbehovet.

I upplåtelsekontraktet skall angivas, i vilken omfattning och inom vilken tid kronotorparen skall uppodla övrig odlingsbar mark, som finnes å torpet.

11 §.

Genom kronans försorg skall kronotorp förses med boningshus, nödiga ekonomibyggnader och övriga för jordbrukets 'rift erforderliga anläggningar. Dock må, där så lämpligen kan ske, gemensamma ekonomibyggnader anordnas för två eller flera kronotorp, som gränsa intill varandra.

I upplåtelsekontraktet skall intagas bestämmelser om vilka byggnader kronans byggnadsskyldighet omfattar.

12 §.

Det skall åligga kronan att å de byggnader, som äro erforderliga för jordbruket, verkställa för deras bibehållande i brukbart skick nödvändiga repa-

rationer, som ej äro av allenast mindre omfattning och som icke föranletts av kronotorparens vållande. Med reparation av mindre omfattning förstås avhjälpande av smärre brister å golv, vägg- och takbeklädnad, fönster, dörrar, trappor, eldstäder, murar och fast inredning ävensom andra åtgärder, vilka äro att anse såsom tillfällig lagning. Finnas å kronotorp, som skall upplåtas, byggnader, som tillhöra innehavaren, skall kronan, i den mån kronotorpets behov av nödiga byggnader därigenom är tillgodosett, vara fri från reparationsskyldighet.

13 §.

Kronotorpare skall vara skyldig att väl hävda den upplåtna jorden, att avhjälpa sådana brister å kronan tillhöriga nödiga byggnader, som föranleda blott mindre reparationer, samt att vårda och underhålla kronotorpets övriga tillhörigheter, så att icke något under upplåtelse tiden försämras.

Nyttja två eller flera innehavare av kronotorp gemensamma ekonomibyggnader, skall underhållsskyldigheten beträffande dessa fullgöras på sätt i upplåtelsekontraktet anges.

Det skall åligga kronotorparen att hålla erforderliga brandredskap.

14 §.

Till täckande av kostnaderna för följande åtgärder, som utföras å kronotorp, nämligen

uppodling till åker,

stenröjning å odlad jord,

påförande av mineraljord — grus, sand och lera — på myrjord,

befordrande av rationell beteskultur samt

fördjupning av avloppsdiken,

må kronotorparen utan återbetalningsskyldighet kunna tilldelas bidrag med högst de belopp, vartill bidrag för motsvarande åtgärder kunna uppgå enligt gällande kungörelse angående statsbidrag till förstärkning av ofullständiga jordbruk m. m.

Storleken av varje bidrag och villkoren för åtnjutande av detsamma fastställas av domänstyrelsen, därvid i tillämpliga delar skola lända till efterrättelse de bestämmelser, vilka gälla för åtnjutande av bidrag enligt nyssnämnda kungörelse. Bidraget må utbetalas i mån av arbetets fortgång.

15 §.

I fråga om anläggandet av för kronotorpet erforderliga vägar skall överenskommelse träffas i samband med upplåtelsen av torpet eller senare.

Väg för utfart från kronotorp skall underhållas av kronotorparen enligt grunder, som överenskommas vid upplåtelsen. Kronotorparen fritages från vägunderhåll i övrigt.

16 §.

För skatt och annan allmän tunga, som belöper på kronotorp, skall kronan svara.

17 §.

Varder genom vådeld eller annorledes byggnad förstörd eller så skadad, att nybyggnad erfordras, skall domänstyrelsen äga bestämma, om och i vilken omfattning sådan skall äga rum. Beslutar domänstyrelsen, att nybyggnad skall äga rum, ankommer det på styrelsen att utan oskäligt dröjsmål låta utföra nybyggnaden. Finner domänstyrelsen nybyggnad icke böra verkställas eller att mindre byggnad än den förstörda bör uppföras, må styrelsen nedsätta årsavgiften med belopp, som styrelsen prövar skäligt.

18 §.

Kronotorpare skall äga att från kronans mark erhålla dels efter utsyning nödigt virke till reparationer av de byggnader och andra anläggningar, som skola underhållas av honom, samt till övrigt husbehov, dels ock efter utsyning eller anvisning erforderligt skogsfång till bränsle. Bränslet skall företrädesvis tagas av vindfällan, avfall vid avverkningar, torr skog eller sådan skog, som i anseende till sin beskaffenhet eljest bör avverkas vid en god skogsvård. För utsyning och anvisning, varom här är fråga, utgår ej ersättning, dock skall kronotorparen vara skyldig att kostnadsfritt lämna nödig hantlangning.

I stället för virke till reparationer må domänstyrelsen tillerkänna kronotorparen ersättning för inköpt förädlat virke med dess värde å rot samt i förekommande fall för cement.

Avverkning, som erfordras för verkställande av odling enligt odlingsplan, må av kronotorparen företagas utan utsyning. Det åligger kronotorparen att om sådan avverkning i förväg göra anmälan hos jägmästaren, som äger förordna, huru det avverkade virket skall tillgodogöras.

19 §.

Kronotorpare må, där hägnad betesmark av tillräcklig storlek icke kan anordnas å kronotorpet, tillerkännas rätt att å område av kronans mark, som anvisas för ändamålet, erhålla nödigt bete för å torpet vinterfödda hästar och nötkreatur. När domänstyrelsen så påyrkar, må det anvisade området kunna utbytas mot annat, och skall i varje fall från bete undantagas mark, varå i skogsvårdssyfte vidtagits anordningar, som skulle lida men av betesrätten.

20 §.

Angående kronotorpares jakträtt å kronotorpet stadgas i lagen om rätt till jakt.

Kronotorparen må i den mån och för den tid, som domänstyrelsen prövar lämpligt, beredas rätt att utan avgift jaga inom visst bestämt område å närliggande kronomark.

Domänstyrelsen äger ock medgiva, att kronotorparen utan avgift må fiska i närliggande fiskevatten.

21 §.

Överlåtelse av nyttjanderätt till kronotorp må icke ske utan domänstyrelsens medgivande.

22 §.

Vill kronotorpare inlösa kronotorpet med äganderätt, må domänstyrelsen, därest styrelsen icke finner torpet vara behöfligt såsom bostad eller stödjordbruk åt arbetare å kronans skogar eller områdets avskiljande eljest medföra olägenheter med hänsyn till skogsskötseln, vidtaga åtgärder för försäljning av torpet till kronotorparen, under förutsättning tillika att denne under upplåtelse tiden ådagalagt duglighet och skötsamhet samt jämväl med hänsyn till övriga omständigheter kan antagas vara i stånd att genomföra köpet.

Köpeskillingen bestämmes med hänsyn till kronotorpets värde vid tiden för försäljningen. Härvid skall avdrag ske för värdet av sådana förbättringar å kronotorpet, vilka utförts av kronotorparen eller på hans bekostnad och för vilka han icke kan anses gottgjord genom av honom åtnjutna förmåner.

23 §.

Inventarielån som avses i 1 § må av domänstyrelsen i samband med upplåtelse av kronotorp utlämnas till kronotorpare med belopp, som prövas oundgängligen erforderligt för tillgodoseende av det med lånet avsedda ändamålet. Inventarielån må ej överstiga 1,500 kronor.

24 §.

Inventarielån skall från och med femte kalenderåret efter det, då tillträdet av kronotorpet ägt rum, efter domänstyrelsens beprövande återbetalas med minst en tiondel årligen. På därom gjord framställning må styrelsen utsträcka tiden för amorteringsfriheten med ett eller flera år.

Låntagaren äger, närhelst han så önskar, göra avbetalningar utöver fastställt belopp.

Å inventarielån erlägges ej ränta. Låntagaren skall dock, om förfallet kapitalbelopp icke inbetalas inom behörig tid, vara skyldig att å det förfallna beloppet erlägga dröjsmålsränta enligt de grunder, som kunna varda i särskild ordning bestämda.

25 §.

Innan någon del av beviljat inventarielån utbetalas, skall domänstyrelsen med låntagaren hava upprättat kontrakt i två exemplar, av vilka vardera kontrahenten skall taga ett. I kontraktet skola bland annat finnas intagna bestämmelser rörande

lånets belopp, säkerheten för lånet och villkoren i fråga om återbetalning och ränta,

sättet och villkoren för lånets utbekommande,

den kontroll, som låntagaren skall vara skyldig underkasta sig, samt skyldigheten för låntagaren att hålla de med anlitanande av lånet anskaffade inventarierna försäkrade.

26 §.

I lånekontraktet skall domänstyrelsen förbehålla sig rätt att under nedan angivna förutsättningar helt eller delvis uppsäga inventarielånet till betalning å tid, som styrelsen bestämmer, nämligen

om låntagaren genom oriktig uppgift föranlett lånets beviljande,
om låntagaren visar försumlighet i fråga om erläggande av föreskriven avbetalning,

om låntagaren försummar att erlægga försäkringsavgift eller eljest åsidosätter för försäkringens giltighet stadgade villkor,

om låntagaren avhänder sig erforderliga jordbruksinventarier,

om låntagaren frånträder kronotorpet, eller

om eljest sådana förhållanden inträffa, att låntagaren med hänsyn till det med lånet avsedda syftet uppenbarligen icke längre bör få tillgodonjuta lånet.

Därest i samband med frånträddande av kronotorp erforderliga inventarier överlåtas å den nye innehavaren, må domänstyrelsen, om skäl därtill äro, medgiva denne att på oförändrade villkor övertaga betalningsansvaret för oguldet lånebelopp.

27 §.

Sedan två tredjedelar av inventarielånets kapitalbelopp blivit i vederbörlig ordning återbetalda, må domänstyrelsen på framställning av överjägmästaren medgiva, att återstående del av låneskulden skall efterskänkas. Såsom förutsättning härför skall gälla, att kronotorparens vid besiktning befunnits hava fullgjort sina skyldigheter för de gångna upplåtelseåren.

28 §.

Domänstyrelsen äger meddela de närmare föreskrifter, som kunna finnas erforderliga för tillämpningen av denna kungörelse.

Övergångsbestämmelser.

29 §.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 juli 1944. Upplåtande av lägenheter jämlikt kungörelsen den 26 juni 1925 (nr 291) angående allmänna grunder för upplåtande av kolonat å kronoparker i Norrland och Dalarna samt kungörelsen den 14 juni 1929 (nr 170) angående upplåtande av kronotorp å vissa kronoparker m. m. må icke äga rum efter utgången av juni 1943.

30 §.

Lån enligt kungörelsen den 26 juni 1925 (nr 292) angående allmänna villkor och bestämmelser för lån ur kolonisternas kreaturs- och redskapslånefond må icke beviljas efter utgången av juni 1944.

31 §.

Önskar den, som vid utgången av juni 1944 innehar kolonat, skogstorp, odlingslägenhet eller kronotorp, i stället få lägenheten upplåten till sig enligt denna kungörelse och finner domänstyrelsen hinder ej möta mot sådan upplåtelse, må avtal träffas därom mellan styrelsen och lägenhetshavaren. Upplåtelsen skall ske på samma villkor, som om fråga vore angående ny upplåtelse av lägenheten. Dock skola föreskrifterna angående frihet från avgift under viss tid samt om kronotorps ägotilldelning icke äga tillämpning i sådant fall, och må enligt bestämmande av domänstyrelsen med iordningställandet av de byggnader, som skola finnas å kronotorp vid tillträdet, anstå under viss tid.

Innehavare av i första stycket avsedd lägenhet må, i samband med att lägenheten upplåtes enligt denna kungörelse, komma i åtnjutande av inventarielån.

32 §.

Har kronotorpare, innan bestämmelserna i denna kungörelse blivit tillämpliga å honom, själv utfört eller bekostat förbättringar å kronotorpet och bliva på grund av de sålunda utförda förbättringarna kronans kostnader för iordningställande av byggnader på kronotorpet lägre än eljest skulle hava varit fallet, äger domänstyrelsen medgiva kronotorparen skälig nedsättning av årsavgiften för kronotorpet.

33 §.

De uppgifter med avseende å upplåtna kolonat och beviljade lån ur kolonisternas kreaturs- och redskapslånefond, vilka enligt hittills gällande bestämmelser ankommit på kolonisationsnämnd, skola från och med den 1 juli 1944 handhas av domänstyrelsen.
